

TIHAMÉR TÓTH

V Ě Ř Í M

VYŠEHRAD, PRAHA

VĚŘÍM

DR. TIHAMÉR TÓTH

V Ě Ř Í M

I. O VÍŘE

II. JE-LI BŮH?

AUTOR. PŘEKŁAD Z MAĎARŠTINY
POŘÍDIL DEZIDER PAVLOVIČ

PROHLÉDL A UPRAVIL
DR. ANTONÍN STRÍŽ

DRUHÉ VYDÁNÍ

1 9 4 1

NAKLADATELSTVÍ VYŠEHRAD, SPOL. S R. O. V PRAZE

NIHIL OBSTAT.

Dr. O. Stanovský,
censor.

IMPRIMATUR.

Pragae, die 12. Martii 1941.

Prael. Dr. Theophilus Opatrný,
vicarius generalis.

N. 3612.

O VÍŘE

I.

VÍRA NAŠICH OTCŮ.

Draží v Kristu!

Ať první slovo, které tohoto studijního roku s kazatelnou zazní, je k slávě a chvále našeho milovaného Otce, Boha našeho. Skloňme před ním své hlavy a vyšleme k němu svou vroucí modlitbu.

K Tobě volám, Otče, o kterém bych v tomto roce mnoho chtěl povědět svým drahým posluchačům. Buď s námi svou milostí, když s pokorným srdcem se budeme rozpomínat na Tvou svatou Velebnost. Stůj při nás svým osvěcujícím jasem, když budeme zkoumat základy naší svaté víry, abychom ji lépe poznali a vroucněji si ji zamilovali. Pomoz nám svou milostí, abychom upevněni ve své křesťanské víře a v souladu s Tvými svatými úmysly, dospěli oně veliké chvíle na konci svého těžkého pozemského života, kdy se budeme moci k Tobě vrátit: k věčnému nebeskému Otcí! . . .

Tedy, co vlastně bude předmětem těchto soustavných posvátných úvah, draží bratři?

Na konci minulého školního roku jsem skončil cyklus kázání o Desateru Božích přikázání, který trval celé dva roky. Dnes začnu opět pořadí takových kázání. A bylo-li důležité a potřebné podrobně pojednat o Božích přikázáních, pak toto nové pořadí, jehož předmětem bude *křesťanská víra, Vyznání víry*, musíme pokládat ještě za důle-

žitější, neboť jak může zachováti přikázání Boží ten, kdo nepozná svého Boha, neváží si své víry a jí není především oddán obětavou láskou?

O Kředu, o Vyznání, o základních pravdách naší křesťansko-katolické víry budu tedy mluvit po léta. A abyste mne, draží v Kristu, poslouchali s tou úctyhodnou pozorností a obětavou láskou, s jakou jste poslouchali mé výklady o přikázáních Božích, věnuji svou první řeč úvodu a důkazu důležitosti zvoleného tématu.

V dnešním kázání bych rád jen vysvětlil: *Proč jsem si právě zvolil toto téma: Obeznamení s Kředem, se starou vírou našich otců?*

A odpověď bude dvoji: *I. Jest třeba o tom mluvit, poněvadž — víra naše je málo známa; II. poněvadž je navýsost důležitá, abychom ji lépe znali.*

1. Neznámá víra.

Především proto jsem si vyvolil toto téma, že *strašná je náboženská nevědomost*, nejen v pohanských zemích, ale i u křesťanských národů. Mohl by se státi i jinde podobný případ, který se přihodil jednomu knězi na pařížské periferii, když se ptal velkého již chlapce:

»Synu, víš, co je to svatá Trojice, „la Trinité“?«

»Jak bych nevěděl? Stanice městské dráhy!«

»Máš pravdu, je i taková stanice. Ale nic jiného nevíš o svaté Trojici?«

»Nel!«

Hle, tolik ví o svaté Trojici dospívající mladík uprostřed křesťanské země.

Tato neuspokojivá odpověď nás přivádí k osudné skutečnosti. Dvoji druh lidí, dvoji svět žije dnes kolem nás

vedle sebe. Dva světy, mezi kterými napětí je tak velké, protiva je tak ostrá, že způsobuje trpkosti i mezi nejbližšími sourozenci.

Úžasné je toto sousedství dvou různých světů, *spolužití věřících a nevěřících vedle sebe!* V čem by se děti měly cvičiti, to rodiče zakážou. Co u starých bylo svatou pravdou, to je u nové generace zaostalostí. Co jedna částka lidí pokládá za základ lidské kultury, to pokládá druhá částka za zbytečné břímě.

Zazní nedělní zvony... část lidí spěchá do kostela a na kolenou se koří Kristu, svému Spasiteli; ale druhá část nechápavě vrtí hlavou, řkouc: Což ještě i dnes jsou lidé, kteří jsou tak zaostalí?!

Draží bratři a sestry! *My* jsme ti »zaostalci!« *My*, kteří vyznáváme víru svých předků! *My*, kteří se ještě dnes modlíme Vyznání víry! Zda není nutně třeba, abychom vydali počet o své víře před každým člověkem?! Hle: proto jsem si zvolil za předmět svých kázání vysvětlení základních vět katolické víry.

My všichni jsme křesťané. Vyznání víry odřikáváme každodenně, ale s jakým srdcem? Zdaž poznáváme důkladně svou víru a zdaž ji milujeme?

Zda víme, jak krásná je naše víra? Nuže, jak je krásná? Je tak krásná, že si musíme přát: kéž by jen byla pravdivá! *A víme, jak pravdivá je naše víra?* Nuže, jak je pravdivá? Je tak pravdivá, že klidně můžeme skloniti svou hlavu pod její mírné jho.

1. *Že naše víra je pravdivá a 2. že naše víra je krásná — o tom chci mluvit po léta.*

1. *Naše víra je pravdivá.* Pořadem budeme probírat důležitější věty katolického náboženství. Přihlédneme, jaké důvody mluví pro nás, jaké problémy se objevují ve spo-

jení s nimi, a položíme si otázku: Zdaž můžeme klidně zůstatí při starém Vyznání, při víře našich starých předků? Přihlédneme k víře našich otců, po 2000 letech křesťanství, a s hrdostí se přesvědčíme: že se nemáme zač stydět. Naše víra zachránila cenné prvky ztroskotané antické kultury. Naše víra postavila překypující sílu mladých barbarských národů do služby kultury ducha. Z naší víry vyprýštila hluboká moudrost středověku a jeho ojedinělé umění. Naše víra oplodnila uměleckou fantasií Raffaela a Michelangela a básnické pero Dantovo. Naše víra rozeslala své misionáře do světa, do Indie, do Kalifornie, na Kubu, do Venezuely, Peru, Bolívie, Chile... právě tak posílala své milosrdné sestry do tisíce nemocnic, chudobinců, sirotčinců v nespočetných zástupech. *Za takové »Vyznání«, z kterého po 2000 let proudilo tolik duševních, mravních a tělesných dobrodiní na lidstvo, nemáme se opravdu proč stydět!* Za víru svých předků se nemáme proč stydět! I my se musíme spokojit tím, co vyznávali vůdčí duchové jak minulých, tak i přítomných dob, t. j. že křesťanské Kredo je poslední slovo v náboženské otázce, že křesťanská mravnost je nejčistší povznesení lidské duše a že lidstvo křesťanskou kulturu nikdy nepřekoná.

A čím jasněji vidíme ničivý účinek zmatených myšlenek a mravů různých světových názorů, které se odtrhly od křesťanství a uvrhly svět do takové kolísavosti a nerozhodnosti, s tím větší uctivostí pohlédneme k dogmatům našeho »Vyznání«, jež jsou jako žula pevně.

A tato svatá síla, která vypučela z našeho »Vyznání«, je i dnes živou pravdou. Ani dnes není organismu, továrny, podniku, trustu, školy, ničeho, zhola ničeho na světě, co by v požehnaném díle kultury ducha mohlo nastoupit do šlépějí svatého křesťanství. A jako v minulosti vedlo sta a

statisíce k vrcholu duševní kultury, tak i dnes staví nad troskami a hroby budoucnost národů a harmonický život jednotlivců.

Hle, rozvinutí těchto myšlenek bude hlavním předivem mých kázání: *jak dalece je pravdivá naše víra!*

2. Ale nejen o tom budu mluvit, že naše víra je pravdivá. Mnohokrát poukáži i na to, *jak je naše víra krásná!* Jak krásné je naše křesťanské náboženství!

1. Oh, i my jsme to už mnohokrát zkusil! — řeknete snad. Když někdy podvečer z hlučných ulic hlavního města vstoupíme do tichého kostela, kde před blikajícím světlem věčné lampy hluboce skloněn zkroušeně se modlí ne jeden člověk, utrápen těžkostmi pozemského života... a zde onde se ozve vroucí vzdych srdce ve svatém tichu... a přichází děvčátko a položí kytici před Krista ve Svátosti oltářní... ó, v těchto tichých chvílích zmocní se nás myšlenka: Jak je krásné naše náboženství!

A když v květnu zavzní zvon, zvoucí na litanie, a ochablé lidské duše, bloudící životní Saharou, spěchají se osvěžit k nohám Blahoslavené Panny, krásy, které ani jinověrci nemohou odolat a přicházejí spolu s nimi uctít Matku Boží... Ó, *jak krásné je naše náboženství!*

Jak je krásné, když kněz při pozdvihování ukáže Krista Pána klečícím věřícím! Jak je krásné, když na vánočním stromku zablesknou různobarevné svíčky a zazní Gloria andělů, zpěv pastýřů, bekot oveček do ticha prosincové noci... jaká poesie, jaká krása je v našem náboženství...

2. A — drazí v Kristu — teď se pozastavíte: *na to všechno já teď nemyslím*, a nebudu o tom mluvit v prvé řadě, neboť v těchto věcech nevidím *nejvlastnější* krásu našeho náboženství. Víte, co je opravdu krásné v našem náboženství? To, že rozluští každé tajemství života a dodává nám

sily ve všech těžkostech! Budu mluvit o tom, že je nad námi Bůh, mocný Pán; ale pak i o tom — a to je skutečnou krásou naší víry — že tento mocný Bůh je zároveň i nej-laskavějším Otcem. Budu mluvit o tom, že hřích je strašný čin a že Bůh je přísný soudce, ale i o tom — a to je opravdovou krásou naší víry — že není tak strašného hříchu, kterého by Bůh kajícimu hříšníkovi neodpustil. Připomenu i to, jak hrozné je věčné zatracení, ale řeknu i to, že se tam nedostane než ten, kdo zarputile tam chce! Budu mluvit o tom, jak podivuhodný klid, harmonické štěstí naplní duši, která zařídí svůj život podle našeho svatého náboženství a vloží svůj život do milosrdných rukou Otce nebeského.

To je opravdová krása naší svaté víry a o té chci mnohokrát mluvit!

2. Proč je zapotřebí, abychom svou víru lépe poznali?

Ale proč je tak důležité, abych lépe poznal svou víru? — snad někdo namítne. A není snad nebezpečné, když svou víru zkoušíme?

»Má víra! Vždyť i já jsem katolický křesťan a každý můj předek jím byl. Od své matky jsem se naučil „Vyznání“ a od té doby je bedlivě opatruji jako milé dědictví rodičů. Někdy se je i pomodlím, nic z něho nepopírám . . . *Bojím se!* Bojím se, aby se celá víra nezhroutila, budu-li vážně, podrobně a důkladně každé jeho učení rozebírat? I starý nábytek, zděděný po rodičích, lidé staví do kouta jizby a bedlivě jej střeží, ale sednout si naň nebývá radno.«

Tuším, že mnohým posluchačům, hlavně mužům, napadla podobná myšlenka, když slyšeli, že po léta se chci zabývat »Vyznáním«.

Jejich úzkostlivost je úctyhodná, ale — nedivte se, když to vyřknu — nikdo nemá tolik potřebí těch kázání jako právě oni.

Proč je nutné, abychom víru naši lépe poznali?

A. — Především i proto, že se nesmíme na naši víru dívat jako na kus milého nábytku, který jsme zdědili, který na nás přešel a který bedlivě uchováváme . . . Bohužel, mnohým lidem víra jest jen tolik! . . . Ale svou víru — ačkoliv jsme ji po předcích zdědili — *musíme vlastní duševní prací promyslet a si ji osvojiti jako vlastnictví*. Nejsem jen proto katolíkem, že jím byl i můj otec, a že jimi byli i moji předkové už po jedno tisíciletí, ale též proto, že znám základy svého náboženství a vím, že jsou i dnes neochvějně pravdivé a krásné, a jsem hrdý na to, že i já mohu býti katolíkem!

Avšak můžeme ještě i dnes tak směle zůstat při starém »Vyznání«? Je to vůbec ještě časové? Není nutná reforma? Nehrozí mu zánik?

Takovéto myšlenky se mohou naskytnouti u každého vzdělaného člověka, který s otevřenými očima sleduje cestu lidstva — avšak tyto trny není dovoleno v duších nechat!

Naskytne se otázka: Můžeme-li být ještě křesťany? a odpověď nám dá život. Ptáš se: Můžeme-li být ještě křesťany? Ne »můžeme-li«, nýbrž »musíme« jimi býti! Bud' budeme křesťany — a to nejen vírou, slovem, nýbrž i životem — anebo přestaneme být jimi! Bud' křesťanství — anebo krvavý zvířecí zápas! Bud' křesťanství — anebo blázinec! Bud' křesťanství — anebo ženy arsenem se zbaví svých omrzelých mužů!

Bud' křesťanství — anebo veřejná nemravnost! Bud' křesťanství — anebo děti zvedající vražednou ruku proti svým rodičům!

Není však nutná změna na víře našich otců? Nikoliv! Křesťanství i dnes je schopné vyhověti všem duševním potřebám každého člověka. *Vnější způsob života* se sice změnil, ale *lidská duše* se nezměnila. Dříve se pokřizovali lidé, když se vydávali na delší cestu, dnes jsou piloti, kteří před vzletem udělají kříž. Jsou ředitelé továren, kteří právě tak přesně navštěvují nedělní mši svatou jako jejich staří rodiče, jenom že otcové chodili pěšky, kdežto oni přijíždějí autem. Jsou moderní dramatičtí spisovatelé, kteří si přejí, aby byli pochováni v rouchu sv. Františka (jako nedávno zesnulý Hugo von Hoffmanstal), *(Nebo Gerke-Hauptmann v NDR.)*

Ale to si musíme všichni uvědomit a touto uvědomělostí máme svou duši a svůj život pokřesťanit! Věk náš touží po tak uvědomělých křesťanech, jakým byl maďarský hrabě Štěpán Széchenyi, který svému synu Vojtěchu napsal tato slova: »Já jsem přísně zachoval všechny obyčeje katolického náboženství, a to ne snad proto, abych dal dobrý příklad sedlákům, — to ne, nebo takového něco by bylo farizejstvím. Já jsem proto chodil na mši svatou, proto jsem se zpovídal atd., poněvadž jsem katolík.«

B. Když se tedy ptáte, proč mám víru svou tak důkladně znáti, hle, tu je odpověď: Má víra nemůže býti kusem milého nábytku, kterého se stěží možno dotknout, poněvadž by se zhroutil. Mou víru mi třeba zcela zblízka, zcela důkladně přezkoušeti: nesmím v ní nechat ani jednu pochybnost, ani jedno »kdyby«, ani jedno »snad«. Má víra musí skalopevně obstáti v každé kritice, — . . . proč? . . . protože má víra *vyžaduje ode mne velmi mnoho a velmi velikých obětí!* Vyžaduje sklonění mého rozumu před božskými pravdami a sklonění vůle před božskými příkazy. A k tomu jen tehdy budu schopen, když budu vědět, že každá věta, každé slovo »Vyznání« je čiročistá, svatá pravda.

Naše víra se nespokojí prostým odříkáním »Vyznání«, nýbrž vyvozuje z něho vážné důsledky. Naše víra se ozývá v každodenním životě, zasahuje do veškeré naší práce, a svými příkazy — které častokrát nejsou lehké — všechno řídí. Má víra není se mnou jen v kostele, když do sebe pohroužen se modlím, nýbrž postaví se vedle mého psacího stolku, stojí vedle mne v kuchyni, je u mne při zábavě, při požitku, zachází do nejskrytější svatyně rodin, všude má své slovo, všechno řídí.

A teď kdo může zachovati její tvrdé příkazy, když se nejdříve nepřesvědčí o její úplné pravdivosti? Když neuznám, že víra má právo všechno to ode mne požadovati! Bázlivě, nejistě a bez smělosti ve víře nemožno vyhověti přísným požadavkům křesťanské mravnosti!

Víte, jaké víry je nám potřeba? Takové, jaká dnes žije — abych připomněl nejmodernější příklad — totiž jednoho geniálního francouzského spisovatele, velvyslance dříve v Číně, potom ve Washingtonu a v Belgii (Paul Claudel), který v mladém věku žil úplně bez víry a lehkomylně, později však naslouchal volajícímu hlasu Božímu a obrátil se. Tento tak píše o sobě: »O pravosti katolické víry jsem mnohem jistěji přesvědčen než o slunci, které na mne svítí.« (»Les Témoins du Renouveau Catholique«, Paris.)

A vyznáním onoho světového spisovatele končím dnešní své kázání. Ať nám ustavičně znějí slova vyznání onoho zcela moderního a vzdělaného muže: »O pravosti své víry jsem lépe přesvědčen než o slunci, které na mne svítí!«

Jest pravda, že možno si i stěžovati na nynější svět, ale právem možno se i těšit. Stěžovat si, neboť v posledním století tak mnozí ztratili duchovní spojení s vírou svých otců; ale i těšit se, neboť jsou mnozí, kteří teď, v posledním

desetiletí, opět našli a si zamilovali víru svých otců. Možno se rmoutiti nad těmi moderními pohany, kterým už nesvíti slunce křesťanství, ale možno se s hrdostí těšiti i z toho, že tato svatá křesťanská víra — po stránce mravnosti, výchovy duši a kultury — stojí i dnes bez konkurence a tato víra zachraňuje lidstvu tyto všecky nad diamanty dražší hodnoty, které mimo křesťanství nezachránitelně hynou, jako na příklad manželství, rodina, život dětí, vlastnictví, autorita, čest, zdrženlivost atd.

Tedy tato křesťanská víra bude předmětem mých soustavných kázání. Blahoslavený ten, v kterém jest živá tato svatá křesťanská víra! Takový nemůže se neusmívat, když si vzpomene, že jednou na věky se bude usmívat. Nemůže plakati, vzpomene-li si, že jednou přijde čas, kdy už nikdy víc plakati nebude.

Tedy: i když celý svět kolem nás je zcela jiný, než byl za časů našich předků, přece zůstaneme věrní víře svých otců!

Letadlo vrčí . . . auto troubí . . . radio hlásí kolem mne je jiný svět . . . — a já zdvihnu svou hlavu a zavolám do světa: Credo! Věřim! Věřim! Amen.

II.

ŠTASTEN, KDO MÁ VÍRU!

Drazi v Kristul

V dnešním svém kázání navážu na myšlenku, kterou jsem skončil kázání minulé neděle. Proto ji opakuji, neboť obsahuje celou látku dnešního rozjímání.

Minulou neděli, když jsem vykládal o křesťanské víře, zdůrazňoval jsem toto stanovisko: Štastný člověk, který má víru, neboť ten nemůže se neusmívat, když si vzpomene, že jednou na věky se bude usmívat. Nemůže plakati, vzpomene-li si, že jednou přijde chvíle, kdy už nikdy více plakati nebude.

Zdá se, že tato myšlenka, prostě podaná, je jen krásnou řečí. Cítím proto povinnost její skutečnost dokázat. Důkazu této myšlenky bych chtěl věnovat své dnešní kázání. Opak budu zkoumati příští neděli.

Štastný ten, kdo má víru! — to bude předmětem mého dnešního kázání. *Nešťastný ten, kdo víry nemál* — o tom však budu pojednávat v příštím kázání.

I. *Štastný člověk, který víru má!* a II. *Štastný lid, který má víru!* — Kolem těchto dvou vět se bude soustřeďovat to, co říci mám.

1. Štastný člověk, který má víru!

Tedy první věta, jejíž pravdivost bych chtěl zkoumat, zní takto: *Štastný člověk, který má víru.*

Proč je štastný? A) Štastný proto, že jeho otázka nezů-

stane bez odpovědi a B) šťastný proto, že netrpí, aniž by se mu dostalo útěchy.

A. — Kdo má víru, ten má i odpověď na ony nejmučivější, nejnapínavější a nejdůležitější otázky, které myslícího člověka vždycky zajímaly a i dnes zajímají a na které nikdo a nic na světě odpověď dát nemůže kromě víry. A víra dá takovou odpověď, která potěší a uklidní duši každého.

1. Které jsou tyto osudně důležité otázky? Jsou to tak zv. *životní otázky, základní otázky lidského bytí*. Když z nemyslicího děcka člověk dospěje v muže, vybleskne v jeho mozku velká otázka, která ho potom ustavičně zneklidňuje a čeká na odpověď. Je to otázka: *Co vlastně hledáš zde na tom světě? Jak jsi se sem dostal? Odkud přicházíš? Proč jsi zde? A kam jdeš?*

Jak znepokojující, jak palčivé otázky!

Tady kráčíš těžkou kalvarií života, — a proč, jaký bude konec, a co tě čeká po skončení pozemského života? Jsi úředníkem. Každé ráno si sedáš k psacímu stolku a přebíráš se v aktech, pak se unaven vrátíš domů a zítra začneš znovu, a v novém roce . . . v novém desetiletí vždy znovu začínat tuto robotu: *ale proč a jaký bude konec?* — Jsi dělníkem: Každé ráno postavit se vedle vrzajícího stroje, každý večer unaveně umývat zaolejené ruce a zítra znovu začít: *ale proč a co tě čeká po životě?* — Jsi matkou. Ráno první vstávat a večer poslední uléhat, když už děti a muž odpočívají, a to v tisícerych starostech o domácnost: *ale proč to a jaký bude konec?* . . .

Hle, volající, mučivé životní otázky! Zeptej se na odpověď různých filosofických směrů, — mlčení! Zeptej se na odpověď umění, literatury, — hrobové ticho! Zeptej se kohokoliv, — mlčení!

A zeptej se na odpověď své víry — a odpověď přijde:

Človče! Od Boha pocházíš a k Bohu se ubíráš. Nesmrtelnou duši dal ti Bůh do hmotného těla a po několika poctivých, svědomitých desetiletích navrátí se tvá duše do rukou Toho, jenž ji stvořil.

Řekněte, zda nemá pravdu Štěpán Széchenyi, když takto píše: »Nejlepší a nejmoudřejší lidé, kteří dosud na světě žili, přiznávají, že není náboženství, které by lidstvo tak osvětilo a s cílem jeho bytí jej lépe obeznámilo, než víra křesťanská.« (Széchenyi: Nagy Magyar Szatira 379, I.)

Není divu, když takto odpovídající víra je člověku takým drahokamem, že kdo jej důkladně poznal a si zamiloval — dovede si jej lépe chránit než svůj pozemský život! Není divu, že staří křesťané dovedli pro svou víru i nejtěžší muka vytrpět!

2. *Proč nelze člověka k bezvýznání, k bezvěrectví nutit?* Protože nelze změnit jeho duši a vůbec lidskou přirozenost. Jsou sice lidé, kteří se chtějí vyhnout Bohu a myslence na věčnost, ale zle pochodí. Jako tajemný stín je pronásleduje problém, který nechtěli rozřešit. Duch jejich jest prázdný, pustý; v srdci zející propast. Snaží se oddalovat vznikající pochybnosti prací, zábavou. Ale — může se přihodit, že právě po vyčerpávající práci anebo ve vteřinách po slastném požitku — přijde chvíle, kdy na jejich zbídačenou duši dolehne pustota pozemského života.

Vyber mláďata z ptačího hnízda a ona lítostně budou pípati po své matce. — *Hnízdem mé duše je Bůh*. Odvrát kalíšek květiny od slunce, a když jej pustiš, navrátí se do původní polohy, — *slunečním paprskem mé duše je Bůh*. Vyjmi rybu z moře, a když ji pustiš, vrhne se nazpět, — *věčným oceánem mé duše je Bůh*. Zatlač loď pod hladinu a když ji pustiš, znovu vypluje, neboť má jiný účel. Loď,

kteřá zůstane pod vodou, ta je děravá, ztroskotaná — a duše, která se dovede vnořiti do oceánu světa a necítí, že její cíl směřuje nahoru, do výšin, ta je rovněž děravá, ztroskotaná.

Lidská duše se bez Boha uspokojit nemůže! Všecko, co je na světě, sleduje svou přirozenost. Hvězda se nemůže zastavit: přitažlivá síla jí pohybuje. Vodík a kyslík se jinak nemohou spojit, než podle předepsaných zákonů. Oheň může šlehat jen vzhůru. Kámen může padat jen dolů. Zkus olej vylít pod vodou — nezdaří se ti, — olej vystoupí na povrch. Všecko se řídí podle své přirozenosti: zmítá se, hledá své místo, a teprve když je najde, uklidní se. *A zkus duši odloučiti od Boha. Dokud znovu Boha nenajde, bude neklidná, bude plakati a hledati.*

Když Lenau ztratil víru, stěží nachází slova, jimiž by vyličil pustou opuštěnost své duše. Svět se mu zdá jako vymřelé město se svými dlouhými, tmavými ulicemi a on v něm musí bloudit. Z každého okna šklebí se naň smrt a pustota. Takto píše:

»Und all des Herzens fromme Lust verlor ich,
Seit ich des Glaubens treue Spur verließ.«
»Od doby, kdy jsem ztratil věrnou stopu víry,
nemám více radosti ve svém srdci.«

Ó, kdo má Boha, ten má *zcela jiné uši, zcela jiné oči!* Co slyší uši toho, kdo Boha nemá? Skřípání zubů, ničivou bolest, nářek bídy. A co slyší ten, kdo Boha má? Před tím lesy, keře, potok, továrna, člověk... vše intonuje velebnou píseň.

Kdo má Boha, ten docela jinak vidí! Co však vidí ten, kdo Boha nemá? Jen otazníky a nerozřešitelné, trápící záhady. A co vidí ten, kdo Boha má? Oči toho nejen vpíjejí do sebe zář, nýbrž ji i vyzařují a osvětlují tmavý svět. Kde

druhý jen mlhu vidí, vidí on mlhou i slunce; kde druhý jen tmu vidí, vidí on i hvězdy!

Ó, jak šťastný člověk, který má víru: neboť jeho otázky nezůstanou bez odpovědi!

B. — Ale šťastný je věřící člověk i proto, že *netrpí bez útěchy.*

Není lidského života bez utrpení, bez zkoušky a nezdaru. Žít znamená trpět. — »Leben ist Leiden.«

Avšak kde nacházíme vysvětlení utrpení, a — hlavně — *kde nacházíme útěchu v utrpení?*

Kdo nemá víry, ten se v utrpení buď zhroučí anebo bude zatínat pěstě v bezmocné zuřivosti. Kdo však víru má, ten má i křídla, kterými může vzlétnouti z drtícího mechanismu tohoto světa. Když nemám víry, jsem jen malým, skřípajícím kolečkem v strašném světovém stroji; jsem jen kouskem na světové výstavě, kde je na miliardy různých věcí, a když se mi tam nepovede, zoufám. Ale, když mám víru, stojím nad *celým hmotným světem* a nedívám se do světa zaslepeně a zklamaně ani tehdy, když je hvězdnatá obloha nade mnou zatažena mraky.

Zde na světě snad nikdy nevidíme tak jasně potěšující ceny víry, jako právě ve dnech utrpení.

Čím tíže cítíme hrozivou nicotu celého zemského bytí, celého života, a vlastní svou ubohost, tím podivuhodnější klid zavládne v naší duši, vzpomene-li na věčnost. Víra — ale jen ona — dá odpověď na každou životní otázku. Neboť když život je jen místem přípravy a jeho cílem není, abychom se v něm až po krk pohroužili do požitků, nýbrž abychom vzdělali svou duši a nechali ji zrát pro její věčný cíl, když život náš je toliko předmluvou ke knize, kniha sama však až po ukončení pozemské dráhy »vyjde tiskem«,

tehdy — a jedině tehdy — můžeme zmocí množství utrpení a pokušení pozemského života.

Známe, pravda, Goethova »Fausta«. Je to zobrazení věčného zápasu člověka proti zlu a jeho snažení po dobru. Básník svým hrdinou všecko zkouší, avšak nikde nenachází dostačujícího uspokojení, než v odměňujícím a trestajícím Bohu a ve víře ve věčnost. A Dantova »Božská komedie«, Beethovenova »Missa Solemnis«, Mozartovo »Requiem«, Haydnovo »Stvoření«, Wagnerův »Parsifal«, Dvořákova symfonie »Z nového světa« a dílo Bachovo, Lisztovo, Brahmsovo a j., z kterých kvůli žízňavé touha duše, hledající Boha; to vše jen potvrdí výrok Tertulliana, církevního otce z III. století, že »lidská duše je od přirozenosti křesťanská« (»anima naturaliter christiana«).

Ano. Planoucí svíci marně staviš pod kbelik. Už Homer v své Odyssei píše: »Pantes de theón katéous anthropoi.« — »Každý člověk žizní po Bohu, — a především: člověk trpící.«

Štasten, kdo má víru! Neboť ten nejen očima hledí na svět, nýbrž i duší. I jeho napadnou tisíceré zmatené názory světa, avšak jeho víra dodá ceny i tomu, co je nevěřícímu jen zmatkem.

Štasten, kdo má víru! I toho sice raní údery života, ale zároveň ho učiní odolnějším, statečnějším, krásnějším, jako rána kladivem utuží řeřavé železo a dláto sochaře zkrásní mramor.

Štasten, kdo má víru! I ten se sice musí ubírat na světě mezi děsivými stíny, ale kráčí mezi nimi tak, jako malé dítě kráčí s tlukoucím srdcem temnou jizbou, vědouc, že tam v druhé, světlejší síni je čeká otec s otevřeným náručím.

Štasten, kdo má víru! I na toho sice dolehne nesrozumitelnost a temnota života, ale uvnitř, v duši, vzplane plamé-

nek víry a jeho oči září jako dvě planoucí okna v tmavé noci. Drahý bratře a sestro, odpověz mi: zda máš oči zářící, plné důvěry, dvě hvězdy, které mají svítiti tobě... a mnohým, pochybovačům!

Štasten, kdo má víru, neboť netrpí bez útěchy. Drazí v Kristu! — Opět vám pravím: Šťastný člověk, který má víru!

2. Šťastný lid, který má víru!

Jdu dál a tvrdím: Šťastný lid, který má víru!

A. Co dá víra lidu? Mravnost, radost ze života, silu a sebevědomí.

Ukáži to příkladem. Nedávno oslavovala celá Francie Pannu Orleánskou, sv. Johanku z Arcu. Bylo to 500. výročí jejího tažení z 23. února 1429, aby ve jménu Božím osvobodila Francii, která byla Angličany obsazena. Představme si situaci: 17leté děvče, které nikdy nemělo zbraně v rukou, obleče se do brnění a táhne s několika rytíři — proti komu? — proti nejsilnější branné moci té doby, s kterou žádné vojsko nemělo chuti se utkati bojem. Francouzští rytíři už předtím byli zničeni, dědic francouzské koruny sedí nečinně a bázlivě doma, zatím co Angličané napadají poslední pevnost Orleans. A 17leté děvče — důvěřujíc v Boha — vykoná, co bylo považováno za nemožnost: její dvouměsíční povzbuzovací práce dodá odvahy celému národu a povzbuzená země vítězí!

Hle, co zmůže slabá žena, když v ní žije živá víra!

Domysleme jen tuto myšlenku, co to znamená pro vlast, když má obětavé, mravné, poctivé — jedním slovem věřící občany. Občany, kteří všemi silami a do poslední vteřiny věrně plní povinnosti stavu, do něhož byli osudem postave-

ni, neboť víra jim říká: Tím si zajistíte právo na život věčný. Občany, kteří vedou čistý rodinný život, jsou bezúhonných mravů a čistých rukou, poněvadž víra jim říká: Tím učiníte své duše hodnými Boha. Občany, kteří sice mají přemnoho prací a starostí, kteří však zároveň obtíže denního života lehce a radostně snášejí a stanou se tak neochvějnými sloupy v životě státním, jakými byly kariatidy v řeckých chrámech.

Co jsou ty kariatidy?

V starých řeckých chrámech jest často vidět sochy žen, jsou to t. zv. kariatidy, které svými hlavami podpírají strop svatyně. Ohromné zatížení spočívá na nich, avšak jejich čelo, jejich oči a celé držení těla ukazuje na něco jiného. Zdají se naplněny podivuhodnou hrdostí a sebevědomím, jako by ohromné tíže ani necítily: vždyť přece drží chrám! Tak drží i svalnatá ramena, silné duše věřících občanů, těžkou budovu státního života.

Měl pravdu *Benjamin Franklin*, když roku 1787 vyřkl památná slova. V tom roce se totiž radil Washington, jeden ze zakladatelů Spojených států, se svými 55 soudruhy o dalším osudu Spojených států. Najednou se zvedne starý Franklin a dí: »Pánové! Modleme se! Já jsem se dožil vysokého věku a čím déle jsem na živu, tím více se mi vyjasnívá, že Bůh řídí osud lidí. Když ani jeden vrabec nespadne se střechy bez jeho vědomí, jak se může zřídit říše bez jeho pomoci?«

Nic jiného neznamenaají tato slova než potvrzení mé úvodní věty: *Štastný jest lid, který má náboženství, který má víru!*

B. — Avšak — draží bratři a sestry — dříve než bych skončil dnešní kázání, cítím, že se nesmím vyhnout jedné vynořující se námitce.

Slyšeli jsme, že šťastný jest lid, který má víru a náboženství.

»Vždyť nevěřícího a bezbožného národa na světě vůbec není« — mohl by někdo namítnout — »proč se to má tedy zvláště zdůrazňovat?«

Nuže, proto, že když mluvím o víře, mám na mysli živou víru, a ta — žel Bohu — není obecným vlastnictvím lidí.

Neboť, v čem se zakládá živý duch víry? V tom, aby chom byli tak pevně přesvědčeni o pravdivosti naší víry, že duch víry i bez našeho vědomí skrz naskrz pronikne naše skutky, naše myšlenky, naše slova, jako dýchání, kterého ani nepozorujeme, jako tlukot srdce, o kterém ani zdání nemáme.

Sv. Pavel píše: »Spravedlivý žije z víry« (Žid. 10, 38.). »Žije«, tedy nejen jednotlivé skutky jeho řídí víra, nýbrž celý jeho život. Duch Kristův proudí v něm jako oběh krve, on jím proniká, prosakuje, jako voda proniká houbu a zvlhčuje všecky jeho skutky.

Každý křesťan věří v život věčný — a to je samozřejmé! — ale jak málokterí se táží před činem: »Co mi to prospěje pro život věčný?« Poněvadž z víry žít znamená s toho hlediska se dívat: »Co to prospěje pro věčnost?« Bratře, než by ses měl pro kariéru zříci cti, ptej se sám sebe: Jednal bych též tak v posledním okamžiku svého života? Co to prospěje pro život věčný? Dříve než bys povolil nečestnému lákání o uplatnění se, vždy se ptej: Co to prospěje pro život věčný? Hle, to jest »živá víra«, »žití z víry«.

Snad bys řekl: Kdybych neměl víry, nestaral bych se o duši! Máš pravdu, ale ptám se: Kdybys měl živou víru, pak by ses o ni tak málo staral? — Řekneš: Kdybych neměl víry, nemodlil bych se! Máš pravdu, avšak modlil by ses tak roztržitě, kdybys měl živou víru? Nechodil bys ke

zповědi! Dobře, ale chodil bys tak *zřídka*? Nechodil bys k sv. přijímání! Dobře, ale přijímal bys tak *chladně*?

Hle — bratři a sestry — tu je *ta velká chyba, to jest základní rána křesťanských zemí*. Křesťané jsme, dost nás jest, mnoho nás jest — ale jen slovem, ústy a ne skutkem a životem. Slovem křesťané — životem pohané? Slovem věřit — v skutcích zůstat nevěrci?

Do našich světových měst přicházejí cestující Japonci, Číňané, Hindové a musíme být rádi, když z našeho, křesťanským zvaného světa co nejméně uzří. Neboť vrátí se domů a tam před svými pohanskými bohy takto se budou modlit: »Celé křesťanství je prázdná skořápka — bez obsahu. Budme rádi, že nejsme křesťany!«

Když tedy tvrdím, že šťastný ten, kdo má víru, tu především myslím na onu *živou a oživující víru*. Na víru, která nám není jen pouhým slovním vyznáním, nýbrž životem, podle víry zřízeným! Na víru, která je rytmem! Na víru, která jest tlukotem srdce! Na víru, která jest životním pravidlem! Na víru, která jest životodárnou silou!

Člověk věřící — člověk čisté duše. Člověk věřící — člověk nevinných rukou. Člověk věřící — člověk s čistým zrakem, čistou žádostí, čistými myšlenkami. Věřící lid — lid mravný, snaživý, životaschopný.

Má víra není jen pouhým slovem, pouhou zásadou — nýbrž jest gestem, skutkem a proudící silou. Věřící bratři a sestry, nezapomeňte: *Žijeme mezi pohany a životem svým se musíme skvítí před nimi!* Náš život ať je před nimi čistý, prozíravý, jako život ryby v akvariu před očima hledících. Aby pohané, patřice na náš život, chválili Otce, který jest na nebesích a mu děkovali, že i křesťany poslal na svět. (Petr I., 1, 12.)

Draží bratři a sestry! Stalo se to v Székesvehérváru dne 19. srpna 1083. Na hrobě sv. Štěpána modlil se jiný svatý král, svatý Ladislav a s ním nejlepší mužové říše. Bylo tam i sedmileté, na rukou i nohou zmrzačené dítě. Rodiče je plačice a modlice se položili na hrob a hle! — najednou, k podivu všech přítomných vyrovnávají se zakřivené údy, zesílí kolena, dítě se začne pohybovat — a postaví se! »To viděl i král Ladislav a mocný, statečný muž se radostí rozplakal, chytil děcko do náručí, zanesl je k oltáři a spolu s přítomnými vzdával chvály Bohu.« (Karácsonyi János.)

Proč na to vzpomínám na konci své řeči? Proto, že nedávno přelétl Evropou poděšující výkřik: Lidé! Pozor! Evropská kultura je nad svým hrobem, a kdysi tak živě tlukoucí srdce křesťanské Evropy ochrnulo.

Oči evropských národů se upírají bázlivě na západ, kde v stínu zapadajícího slunce na obzoru se objevují vždy jasněji a jasněji obrysy nově vznikajícího světa. Kdo by popíral, že nad mravní kulturou Evropy se stahují chmury soumraku, při jejichž spatření se nám dere ze srdce zvolání emauzských učedníků: »Pane, zůstaň s námi, neb se připozdívá a den se již nachýlil.« (Luk. 24, 29.)

Chromé dítě se uzdravilo, když se dotklo hrobu sv. Štěpána, a *stárnoucí, k hrobu spějící evropská kultura jen tehdy omládne, když znovu najde spojení s Kristem!*

Se sv. Petrem vás prosím, draží bratři, sestry, vytrvejte při víře v Krista, »kteréhož neviděvše, milujete; kteréhož nyní nevidouce, avšak v něho věřice, veselíte se radostí nevýmluvnou a oslavenou, docházejíce konce víry své, spasení duší.« (Petr I., 1, 8. a násl.)

Šťastný člověk, který má víru, a šťastný lid, který má víru! Amen.

III.

NEŠŤASTNÝ, KDO VÍRY NEMÁ.

Draží bratři a sestry!

V dramatě »Noční asyl« ruského spisovatele Maxima Gorkého se líčí dojímavý výjev: Když se bídnicí nočního asylu, vypovězenci tohoto světa, ráno probudí, jest vzduch úplně spotřebován a zkažen, a pro ně začne se život bez cíle, nejistý a plný útrap. Jeden roztrhaný mohamedán, když se ráno probudí, obrátí se k východu a pomodlí se ranní modlitbu. Ostatní bídnicí částečně ze zvědavosti, částečně s posměchem se mu podivují, když se slavnostními gesty se vrhne před Allaha, a nemohou pochopit, že lze vůbec, v strašné opuštěnosti bídnicího pobytu na Boha myslet. Avšak pozorovati na jejich tváři nejen povrchní pohrdání, nýbrž i něco z té bolestné touhy po domově — jakousi nepojmenovatelnou touhu — žádost po skvělé, už dávno ztracené říši, jejíž brány nám lidem otvírá víra...

Moji draží! Nejen v nočních asylech jsou lidé trápeni tou podivnou nostalgií. V skvěle zařízených salonech, v nádherně osvětlených jídelních vozech řídicích se vlaků, v nepokojném ovzduší kanceláří zvedá svou hlavu ona bezejmenná touha po štěstí těch, kteří věří. Dnešní člověk cítí vždycky víc a víc, co ztratil, ztratil-li víru a co mu chybí, chybí-li mu Bůh.

Kde Bůh chybí, chybí všecko! — to jest veliká poučka mého dnešního kázání.

Je to pravda? Nestačí příjemný byt? Nestačí vkladní knížka? Nestačí mi velký majetek, továrna? Nestačí rozumná, milá manželka, veselá, živá děti? Mohu při tom být ne-

šťastný? Ano, bratře, sestro, ještě můžeš být. *Poněvadž nešťastný jest ten, kdo nemá víry!*

Minulou neděli jsem vyprávěl o tom, jak šťastný je jednotlivec, který má víru, a jak šťastný je lid, který má víru. Uvažujme nyní o opaku této poučky: *I. Nešťastný jest člověk, který nemá víry a II. nešťastný jest lid, který nemá víry.*

První část naší poučky zní takto:

1. Nešťastný jest člověk, který nemá víry.

Když jsem v minulém kázání řekl, že šťastný jest ten, kdo má víru, neboť se netáže, aniž by se mu dostalo odpovědi, a netrpí, aniž by se mu dostávalo útěchy, musím ještě dodat: *Nešťastný, který nemá víry, neboť se táže, a — nedostává odpovědi, trpí, a nenachází útěchy.*

1. Nevěřící člověk se právě tak táže jako věřící — ale nedostává se mu odpovědi; vlastně dostane odpověď, ale ta je pro něho zdrcující.

Po čem se táže?

Nuž, po tom, po čem se konečně každý člověk jednou táže buď sama sebe, života anebo filosofických směrů. Jsou to ony životní otázky: *Za co mám pokládat ten svět? Co si mám mysliti o člověku? Co jest člověk? Jakou cenu má život? Odkud přichází člověk na svět? A co jest jeho cílem zde na světě? A co naň čeká po smrti? Velice důležité otázky!*

a) Co je svět? Jaké máš názory o světě? Za co považuješ svět? Lze se vůbec těmto otázkám vyhnouti?

Občas jsou lidé navštěvováni různými epidemiemi: cholerou, morem, chřipkou... Podobně jsou i v životě duševním epidemie, které nakazí celé národy, celé země, celá

století. Epidemie, která popírala potřebu světového názoru, zlehčovala náboženství, rozsávala pochybnosti ve víře, zapírala jsoucnost Boha, už mnohokrát zvedla svou hlavu v lidstvu, a člověk vždycky zle pochodil. Poněvadž myslícího člověka bude tato nezodpovědná otázka vždy zneklidňovat a on nemůže skrýti hlavu jako pštrosovi do písku.

V chrámě sv. Pavla v Londýně je pochováno mnoho anglických předáků. Na jedné mramorové desce jest smutný nápis: »Dubius vixi, incertus morior, quo eam nescio...« — »V pochybnostech jsem žil, v nejistotě umírám, nevím, kam se ubírám...«

Zda může být smutnější cesta pro myslící a po světle toužící duši? Co mi prospěje, když všechno vím a právě toto nevím? Marno mi, dovedu-li nakreslit dráhy hvězd, vypočítá počet chromosomů v buňkách, změřiti chvění etheru v ultrafialových paprscích, marno, umím-li všechno, když nedovedu dáti odpověď na otázku: Co je svět? Co je člověk? A co čeká člověka po smrti?

Světový názor! Vždyť i bezvěrec má světový názor... Jednomu je světový názor »žaludek«, jinému »peníze«, třetímu »uplatnění se«, dalšímu »pudy«..., avšak stačí to lidskému životu?

Jednou se tázali jednoho Číňana: Jakého vyznání jsi? Odpověděl: »Mé náboženství jest: dobře pít, dobře jíst, dobře spát a dobře trávit.« Ach, bratři, sestry, ani neuvěříte, kolik Číňanů žije u nás! Lidé, kteří — jako to udělal ten Číňan — žijí z dneška na zítřek, vegetují bez světového názoru.

Úmyslně jsem řekl: »vegetují«, neboť bez světového názoru možno jen vegetovat, ale člověka důstojný život věsti nemožno. Přemýšlet o zjevech ve světě a vyzkoumat konečný cíl světových dějů — to jsou naše nejhlidšší vlast-

nosti. Svět není pro mne přítěží nesouvislých skutečností, není chaos, nýbrž kosmos, uspořádaná krása, kde každý národ, každý člověk, každý list stromu, každá událost má své místo a svůj účel, dokud..., dokud mám víru. Avšak strašná bezúčelnost, hrozná změt je všechno — když nemám víry.

Když nemám víry, nemám ani dostačující odpovědi na velkou otázku: Co je svět?

b) A tu je druhá otázka, na kterou bezvěrec také nemůže odpověděti: Co je člověk, a v čem záleží cena života?

Když mám víru, mám i odpověď na cenu života. Tehdy cílem mého pozemského života jest zdokonalovati obraz Boží ve své duši, zdokonaliti jej bohumilým, poctivým a snaživým životem. Když mám víru, mám i duši, duši, která jest určena pro život věčný a tehdy lidský život je mnohem cennější než všechny poklady světa. Když však víry nemám, nemám ani duše a tehdy lidský život nestojí ani dolar.

Ano: nestojí ani dolar, nýbrž jen 98 centů. Americký učenec to přesně vypočetl. Pravi: množství vody, obsažené v lidském těle, by bylo dostačující k vyprání stolního ubrusu. Ze železa, které jest obsaženo v krevních tělíčkách, by se ukovalo sedm podkováků. Jeho vápnem bychom vybilili malou vesnickou jizbičku. Přeměněno v tuhu, dalo by 65 tužek. Z jeho fosforu by se udělala krabička zápalek. A ještě by z něho bylo několik lžící soli. To vše — tvrdí americký vědec, nestojí více než 98 centů, tedy málem 30 K...

Hle, kdo nemá víry, nenachází vůbec odpovědi na nejpálčivější otázky, anebo jen takovou! *Ty bidný sirotku, ty bidný, opuštěný, nevěřící člověče!*

2. Z toho hned následuje druhá část této poučky: *Kdo nemá víry, nemá ani útěchy; a) nemá útěchy v utrpení a b) nemá útěchy při smrti.*

a) Jsi skutečně bez víry, ubohý bratře? Přiznej se — ale poctivě — nemáš nikdy takové chvíle ve svém životě, kdy odkudsi, z hloubky, z největší hloubky tvé duše zapláče hlas po ztracené víře tvého dětství?

Snad... kdybys nežil na světě... v slzavém údolí, bys ještě vydržel bez víry! Ale tak? *Bez Boha to nevydržíme!* — ani ten ne, kdo tvrdí, že to vydrží. A ať jsou tvé znalosti seberozsáhlejší, tvé bohatství sebevětší a tvé požitky sebestříjemnější... přece jsou chvíle, kdy živelná touha duše se hlásí k slovu: Jaké jsou to chvíle? Chvíle malomocnosti, pocitu nicotnosti, utrpení.

O takém okamžiku vykládá anglický filolog.

Při své přecházce v Dublině, ve čtvrti chudých, střetl se s umírající ženou, uloženou na zemi na slámě. Vedle ní leželo její mrtvé dítě. Žena se tiše ozvala: »Vy jste lékař?« — »Ne,« odpověděl filolog — »ale i ten se dostaví za chvíli.« — »Modlete se« pokračovala žena — »aby Bůh nevzal mou duši ve hřichu.« Filolog si ihned klekl a předmodlival se umírající, až přišel lékař i kněz. »Zaplat Pán Bůh« — šeptala žena — »teď jsem spokojená.« Představte si — pokračoval filolog ve svém vypravování — že bych byl předříkal umírající ženě vše, co vím o řeckých filosofech a spisovatelích a co jsem v bludišti filosofie kdysi objevil, co by jí to bylo bývalo všechno pomohlo? Řeknete na to: No, ano, to by jí nic nebylo prospělo, poněvadž nebyla vzdělaná. Předpokládejme, že by příslušela k nejvzdělanější třídě, a co by jí to tehdy prospělo? Filosofie, vzdělání jsou dobré věci, avšak jen ozdoby; na pohovce, v saloně, při kouřícím čaji ještě obstojí. (Procházka: Rozjímání.)

Jak to řekla ona žena? »Modlete se, aby Bůh nevzal mou duši ve hřichu.« Ó můj bratře, má sestro, to je hrozný pocit!

Ty nemáš Boha, nemáš víry? — Nuž, dobře! Avšak máš hříchy — těch nemůžeš odfilosofovat — co bude s nimi? Nemáš Krista Spasitele — a tehdy hřích tě zaléhá jako hrobový kámen. Člověk hledá štěstí ve vědě — a nenachází ho. Hledá ho v umění, v lásce — a nenachází: *Jsi skeptik — ale jsi také šťasten? Jsi otupělý — a jsi při tom šťasten? Vrtíš hlavou — jsi opravdu šťasten? Dodá ti to síly v opuštěnosti? Dává ti to odvahy v malomyslnosti? Dá ti to útěchy v nemoci? Dá ti odpověď ve vteřinách bolu? Nedá to odpovědi! Tak co ti ji dá? Dávám ti odpověď s básníkem:*

Kéž by ve mně jako kdysi žila
víra krásná, k útěše mi byla!
Slabé ruce pěkně vzhůru spínej
ku pomoci, dítě, Boha vzývej! — (Arany.)

Ó bídný sirotku, ty opuštěný nevěřící člověče!

Jak nešťasten jest, kdo nemá víry, poněvadž nenachází útěchy v utrpení!

b) *A nenachází útěchy při smrti!*

Nuže, nevěříš v nic, milý bratře, milá sestro? Ale rci: Cítíš se spokojen v tom severním ledovém poli? Třpytivě planou barevné svíčky na vánočním stromečku, děti tvé rozradostněné obkakuji kolem něho — ty však zamýšleně hledíš s prázdnou duší před sebe; řekněme: že to ještě vydržíš. Zazní slavnostní aleluja velikonočních zvonů — a tobě to neznamena nic; řekněme: že to ještě vydržíš. Ale!... Stojíš teď nad čerstvým hrobem své manželky a najednou ti přijde na mysl myšlenka: i po mně jednou nezůstane nic, jen prach a popel. *Vydržíš to?*

Prach a popel?... Tolik zbude! Opravdu jen tolik?...

Vzkřikne v tobě otázka... a chtěl by ses jí vyhnout, ale nemůžeš. »Ach, to je všechno! Na konci je velké nic!« — to

se snažíš si namluvit. Ale v následujícím okamžiku už se zase zneklidňuješ: Tento svět jest uspořádaný, tak účelně zařízený stroj, celý život je skrz naskrz proniknut touhou po věčnosti — je nemožno, aby na konci bylo velké nic! Můj mozek může zpráchnivět, ale ty nesčetné myšlenky, tužby, pocity, všechna šlechetná snaha mého srdce, mé ideální pokroky, které nijak nebyly plodem těla, nemohou zpráchnivět! »Smrtí se život jen mění, ale netratí,« — »vita mutatur, non tollitur,« čte se v prefaci mše zádušní. Toť na útěchu tomu, kdo má víru. A což, kdo ji nemá?

Kdo má víru, tomu víra i před smrtí učiní duši klidnou, šťastnou, krásnou, duše stává se uchvacující krásou světa. Stvořitel sice posel svět nespočetnými krásami. Krásný je vrchol zasněžené hory, nádherná je květinami posetá louka, krásný je obraz klasického malíře, krásná je socha z karrarského mramoru — ale mnohem krásnější je věřící duše, která se připravuje na cestu k Bohu. Neboť i z nejkrásnější mramorové sochy možno pálit vápno, z nejkrásnějších obrazů Murillových bude časem bezcenný kus plátna, avšak k obrazu Božimu stvořená duše bude — jak učí víra — žítí věčně.

Když se přiblíží nejvážnější okamžik života: smrt... a má utrápená hlava klesne do náručí mých milých, to nejsem už já... duše mi spočívá na rtech a nerozhodně se táže: Kam teď?... ó, jak dobře jest tehdy tomu, kdo má víru a komu takto řekne Pán: »Pojďte ke mně všichni, kteří jste ztrápeni!«

Při smrti jen ten je šťasten, kdo má víru! A kdo ji nemá? Přihlédněme jen k smrti jednoho bezvěrce!

Co učinil Mirabeau, jedna z vůdčích osobností francouzské revoluce, když přišla smrt a nejistota ho trápila? V den své smrti dal se umýt voňavkou, položit si květinový věnec

na hlavu a opatřit hudbu, aby spokojen usnul ve věčný spánek. Ale všechno bylo marno: jeho bolesti se stále stupňovaly, zejména bolesti duševní. Tu požádal svého lékaře o nějaký prášek, aby se smrt urychlila, avšak ten mu jej nedal. Tak v hrozných bolestech ukončil svůj život...

Pascal jednou vyřkl toto zděšující slovo: »*Tu mourras seul!*« — »Zemřeš sám!« Jak zcela opuštěn je nevěřící při smrti! Ó, jak to mohl cítit »papež bezvěrectví« Anatole France, který ve svých posledních vteřinách vykřikl po matce! »Tu je smrt, jak pomalu se blíží a trápí mne... Nekonečné hodiny, dni... už to je smrt... Matko... matko!« (Das Neue Reich, 1924, str. 157.) To byla jeho poslední slova. Jak nešťastný je člověk, který nemá víry!

Pohled' na květinu, kterou vítr strhl s lodyhy — co s ní bude!

Pohled' na potok, který opustil své koryto — co s ním bude!

Pohled' na ptáče, které vypadlo z hnízda — co s ním bude!

Pohled' na paprsek, který se odloučil od slunce — co s ním bude!

Pohled' na hvězdu, která zabloudila ze své dráhy — co s ní bude!

Pohled' na člověka, který se odřekl Boha — co s ním bude!

Ty bidný, nešťastný, opuštěný nevěřící človče!

2. Nešťasten lid, který nemá víry.

Postupme o jednu myšlenku kupředu: *Ty nešťastný nevěřící lide!* Co bude z lidu, jenž ztratí víru, co bude s lidstvem bez víry?

Kdo si na tuto otázku přeje vyčerpávající odpověď, at si přečte dějiny velké francouzské revoluce. Ať je dočte do konce — zvládnou-li to jeho nervy — jak hluboce může klesnout lid, který byl zbaven Boha.

V roce 1793 vyhlásili náboženství rozumu. Nejdříve to chtěli oslavit v divadle, ale pak je napadla ďábelská myšlenka a šli do Notre-Dame. Jednu operní tanečnici v bílém rouchu a v modrém plášti posadili na trůn v kněžišti a bíle oděné, dubovým listím ověšené dívky přednášely Chénierovu hymnu na oslavu nového náboženství. Drahocenné věci chrámu naložili na osla, posadili mu na hlavu biskupskou mitru, hodili mu na záda mešní roucho, před něj položili mešní náčiní a jali se kolem něho tančit. Z kalichu pili kořalku, na patěnách podávali slanečky, luza se oblékla do kněžských rouch a tak táhli s oslem městem.

V kostele sv. Eustacha přeměnili svatyni v louku, vyzdobenou keříky a stánky. Stál tam veliký stůl s různými pokrmy a nápoji. Bohyně obsluhovala »věřící«, kteří k ní přistupovali. Dětem přiznali právo, že se mohly napít do libovůle. A »zbožní věřící« se smáli opilým dětem. Bohyně v modrém plášti a v jakobínské čepici si usedla na oltář, načež muži s dýkami v ústech jí nabízeli občerstvení. (H. Leo: Lehrbuch der Universalgeschichte.)

A jaký to mělo konec?

Gilotina se zvedala a klesala od rána do večera a hlavy padaly k zemi. Kati byli zcela unaveni od zabíjení! V Nantes vymysleli stroj, jehož dno se dalo otevřít. Každý večer

na břehu Loiry naplnili tyto stroje lidmi a v noci je utopili ve vodě. Není vůbec známo, kolik občanů tímto způsobem zahynulo. V jedné takové noyadě bylo utopeno na 1300 lidí. Udává se těchto noyad 23 a mezi zahynulými bylo i na 600 dětí. Na břehu stáli ozbrojení zbojníci a když některý z těch nešťastníků chtěl vylézt, urazili mu ruce a hodili jej nazpět do moře. V posledních měsících léta 1793 a na začátku léta následujícího bylo jen v okolí města Nantes zastřeleno a utopeno na 15.000 lidí. Hlavy knížat, markýzů, hrabat, baronů padaly jako krupobití — tak píše Lebon, komisař konventu pro severní Francii r. 1794 (Beker: Weltgeschichte 3. Aufl. 1873. XV. 497.)

Mám tedy ještě obširněji vykládat, jaký bude lid bez víry?

V některých severních krajinách nevychází slunce i po celé půlletí. Těžký, trpký a malátný je tam život uprostřed melancholické polotmy. Chybí tam vše oživující slunce! *Oživujícím sluncem lidstva jest v Bohu kotvící víra.* Odejmi Boha, a co bude s námi?

Není Boha! — ale pak není ani kostela, ani oltáře, z kterého vyvívá tolik obětavé síly. Pak není ani kříže, ani obrazu Matky bolestné, ani zpovědi, ani přijímání, ani modlitby, v níž se přece tolik nachází ulehčení a tolik slz se osuší.

Není Boha! — ale pak není nikoho na světě, jehož zákony by dovedly zkrotit bezuzdné lidské puďy, a svět se přemění v jediné zlodějské doupe.

Není Boha! — ale pak není ani rozdíl mezi dobrem a zlem, a všechny vášně se rozpoutají.

Není Boha! — ale pak je i každý poctivý, dobročinný, soucitný člověk bláznem!

»Svěcenou vodou se nepostaví železnice« — bývá slyšet z úst nevěřících. Něco podobného řekl i *Machiavelli*: Rů-

žencem a pokorou se nezbudují státy. Nuže, poslyšte! Kdyby dějiny nic jiného nedokazovaly, to jistě dokazují, že základem, sloupem, pojítkem státu jsou čisté mravy. Zkuste jen stavět železniční trať bez kolejnic a skob, nebo dům bez základů!

Marně vítězí národ na bojišti nebo ovládá obchod a průmysl, není-li s to i v mravním životě vítězit! Neboť na takový národ, který sice na bojišti vítězí, v životě však jest nevázaný, se vztahují slova, která pronesl Seneca klasickou stručností o Hannibalovi: »Armis vicit, vitiis victus est.« — »Zbraněmi vítězil, sám však byl přemožen neěstí.«

Opravdu nešťastný jest lid, který nemá víry.

At zchudneme, avšak bohatý jest ten, v němž žije. Bůh! At jsme ožebračeni, avšak silný je ten, který se drží rukou Božích! At ohromně mnoho ztratíme, jestliže však víra nám zůstala, přec jsme neztratili všecko.

Kdo ztratil majetek, ztratil mnoho; kdo ztratil ruku, ztratil ještě více; kdo ztratil víru — ztratil všecko.

Pane Ježíši, pomoz nám, pomoz svému těžce zkoušenému lidu, abychom neztratili všecko! Amen.

IV.

CO PŘIVÁDÍ K NEVĚŘE?

(I. Věda?)

Bratři v Kristu!

Jak šťastný jest člověk a jak šťastný jest lid, který má víru, a jak nešťastný jest člověk a jak nešťastný jest lid, který nemá víry! — těmito dvěma myšlenkami jsme se za-

bývali ve dvou minulých kázáních. Viděli jsme, že víra je jednotlivci i lidu jakousi živelnou nutností, abych tak řekl: náleží ke zdraví. Nemůže být člověk ani lid »zdravý«, ztratí-li v Boha zakotvenou víru, která jest pramenem veškerého vzletu, životní síly, radosti a útěchy.

K tomuto závěru jsme došli v dosavadních úvahách.

Tu však zatím musíme se zastavit, a to na dvě neděle, abychom pohlédli do očí dvěma děsivým skutečnostem.

Jak nešťastný je ten, kdo nemá víry! — slyšeli jsme minulou neděli. Ale — hleďte — v životě se setkáváme krok za krokem s takovými nešťastníky, kteří ztratili víru, s dušemi vychladlými, které se odtrhly od Boha.

Nešťasten jest, kdo nemá víry! — tak zní poučka theoreticky. Avšak život nám představuje i takové lidi, kteří ve víře ztroskotali... Co řekneme těm? Nemáme pro ně slova? My, kterým Bůh udělil velikou milost, že máme víru, svatou, křesťanskou víru, zda my můžeme nevšimavě přecházeti duše, které ve víře zakolísaly, jsou v pochybnostech, anebo dokonce už i ztroskotaly?

Nikoliv! To by neukazovalo na ducha Kristova! Staňme vedle nich se soucitným, zajímavícím se a k pomoci připraveným srdcem a zeptejme se jich: *Bratře, sestro, jak ses vlastně dostal na ledové pole nevěry? Co tě tam přivedlo? Jaké příčiny uvádíš pro svou nevěru?*

Vyslechněme jejich odpověď a potom se snažme dáti jim vhodnou odpověď na jejich problémy.

V dnešním kázání se chci zabývat potíží, kterou bývá nejčastěji slyšet od těch, kteří ztratili víru — ačkoliv vede člověka *nejméně* k nevěře. Příští neděli poukáži na příčiny, které *skutečně* mohou člověka zbavit víry, o kterých si však takoví lidé nepřejí, aby vyšly najevo.

Ponejvíce se uvádí jedna příčina, neboť nejvíce imponuje

dnešku, »období vědy«. Je — jak říkají — »k nevěře nutí výsledky vědeckého badání«. V dospělosti věda je zbavila víry, kterou za dětství měli.

Bylo by to nekonečně smutné, kdyby tomu skutečně tak bylo! Kdyby se cesty vědy křížovaly s cestami vedoucími k Bohu a nešly by s nimi souběžně! Bylo by tragické, kdybychom veliké zplnomocnění, kterým — podle sv. Pisma — Bůh odevzdal svět lidem k vyzkoumání, mohli uskutečnit jen za cenu ztráty víry.

Zda je skutečně pravda, že věda činí člověka nevěřícím? — to bude ono těžké a důležité téma mého dnešního kázání. Těžké téma proto, že vyžaduje mnohem více filosofického přemýšlení, více pozornosti a rozumování než témata jiná, avšak je zároveň na posilnění naší víry tak důležité, že ho nelze, i při jeho obtížnosti, mlčením přejít.

A abychom dovedli dáti odpověď na otázku, jest potřebí stručné filosofické úvahy; musíme přihlédnout, v jakých vzájemných vztazích jsou ony dva drahokamy lidstva, totiž: *věda a víra.*

1. *Věda a víra.*

Snad nebude od věci, začnu-li jedním základním tvrzením. *Mezi vědou a vírou jest podobný vztah jako mezi lidským okem a dalekohledem.* Ať je moje vědění jakékoliv, oči mohu mít jen dvě; ale když kromě vědění mám i víru, mám před očima dalekohled.

Víra zesílí, zостří naše duševní oči podobně, jako drobnohled a dalekohled zesiluje naše tělesné oči. Kdo má ostrý drobnohled, ten vidí i v kapce vody čilý život, který se zdá pouhému oku klidný, tichý a vymřelý. Kdo má ostrý dalekohled, ten objevuje tisíce a tisíce hvězd i na oněch místech

oblohy, kde pouhé oko vidí jen prázdné, černé skvrny. Podobně *ten, kdo má víru, nachází odpověď na množství takových otázek, před kterými pouhý rozum zůstane bez rady.*

Na hrobě slavného hvězdáře Fraunhofera v Mnichově se čte nápis: »Sidera approximavit.« — »Přiblížil nám hvězdy.« Tak přibližuje víra našemu rozumu svaté skutečnosti věčného života, které pouhý rozum sice tuší a po nich touží, kterých však bez víry dosíci nemůže.

Tu mi tane na mysli zajímavý obraz z dějin lidstva: mladý Kolumbus stojí na pobřeží Španělska, na břehu světového oceánu. Neznámé rostliny a řasy připlavují vlny mořské před jeho oči a on se zahledí do dálky, odkud tyto rostliny musily připlouti. Svými tělesnými očima nevidí nic kromě vody; ale před jeho duševním zrakem se objeví neznámá, veliká, suchá země, která musí existovat, ačkoliv utřil i posměch pro svůj smělý názor. Podobně stojí lidská duše na břehu lidského života a upírá svůj zrak přes veliké moře, přes hrob, kde — ačkoliv se jí i posmíváte — musí existovat nový, veliký svět.

Zda nemám pravdu — bratři a sestry — řeknu-li, že konečně nepotřebujeme tolik vědění, nýbrž *jedině pravdy?* Hlavní jest pravda: je jedno, zda na ni přijdeme v chemické laboratoři anebo v náboženství. Je tedy nemístné vědu a víru stavěti proti sobě. Pole vědy je tak široké jako svět, ale jest i tak ohraničené jako svět. Jde pouze o to, zda můžeme na hranicích viditelné přírody zhasiti pochodň, hledající pravdu, a s resignací říci »ignoramus« anebo se chopíme ruky, kterou nám podává víra, aby nám ukázala cestu do nadpřirozeného světa, jako vedla kdysi Beatrice na onom světě Danta.

Víra jest světlem a jako světlo ozařuje temnotu, tak oza-

řuje víra velké otazníky života. Sv. Tomáš z Villanovy používá toto připodobnění: Víra a rozum jsou v takovém vztahu, jako pán a sluha: jdou pospolu na ulici, do paláce, nad schody, ale do *jizby* vstoupí jen pán. Víra a rozum jdou taky spolu po viditelných jevech vnějšího světa, pospolu vystupují po schodištích stvořených věcí. Bůh je všemohoucí — praví víra. I já vidím stopy jeho mocných rukou ve světě — praví rozum. Bůh je nekonečně moudrý — říká víra. I já vidím stopy jeho moudrosti všude — říká rozum. Tak jdou spolu až k jizbě, avšak do svatyně k spatření moudrosti, všemohoucnosti Boží může vejít jedině víra. *Rozum, vědění, správná filosofie nemohou tedy býti nic jiného, než lidská předmluva k božskému evangeliu.*

I víru i rozum dává člověku Bůh. Jak by to bylo tedy možné, aby rozum oslaboval víru a jí odporoval? Nikterak! Ať by to byl jednotlivec anebo celý věk, který by tvrdil, že jeho vědecké přesvědčení se nesnáší s vírou, dal by tím najevo, že buď nezná důkladně víry anebo svého vědeckého oboru.

2. Činí nás věda nevěřícími?

Ovšem se zdá — drazí bratři a sestry — jako by moderní vědy, zvláště vědy přírodní byly protivníky víry, náboženství. Alespoň největší část lidí, kteří ztratili víru, se na to odvolává, že v nich slábla víra jejich dětství, když se začali mnoho učit a když se před nimi rozvinuly zevrubné otázky některého vědeckého oboru.

Odpovězme tedy otevřeně na otázku: *Zda je možné, aby vědění oslabilo, ba dokonce usmrtilo víru?*

Skutečně je to v některých nešťastných případech možné! Nauka o světle, optika, mluví o zákonech světelné

interference. Požůstává to v tom, že se někdy dva paprsky potkají a působí na sebe tak zajímavě, že spolu nejen světlo nezesílí, nýbrž je oslabují. Víra a rozum jsou také dva paprsky, ale mohou se potkat v takové nešťastné interferenci, že se vzájemně oslabují. Byl čas, kdy věda skutečně zbavila velmi mnoho lidí víry. Bylo to *na počátku vědeckého badání*, kdy lidský rozum takřka přepadaly den ze dne nové a nové objevy.

Objevilo se, že kámen padá podle týchž zákonů k zemi, podle kterých krouží i meteory. Zatmění měsíce lze s vteřinovou přesností předpovídat. Sloučení prvků se děje podle železných zákonů, v buňkách jedinců téhož druhu je počet chromosomů stejný... a tak dále... zákonitost, železná zákonitost jest pánem celého světa.

Tu zůstal badající člověk omráčen a hlavou mu prolétla myšlenka: Nebylo by možno takto vysvětlit *i celý život?*

Celý duševní život, jako zvláštní případy fyziky a chemie? A když to je možno, tu zcela jednoduše stojí před námi celý svět: zatmění měsíce, dráhy hvězd, dráha lidí, svobodná vůle, duševní jevy... všechno má určenou dráhu, železný zákon, své puzení, svou nutnost, svou elektricitu... všechno je pouze elektrický pohyb: i »duše«, i »myšlení«.

Ach, jak ztrnulý pessimismus vznikl z této theorie! Když je to všechno jen přirozený, materiální zákon, pak vychladnutím slunce bude všemu konec, i duševnímu světu, a tu je všechno snažení, všechna práce, touha, láska a vůbec všechno pouhý klam. Byl čas, kdy se vzdělaný člověk domníval, že mu sluší jen tento ztrnulý světový názor.

Takto ohrožovaly přírodní vědy víru, když udělaly první kroky svého dnešního vítězného postupu.

B. — A víte, co roztavilo led na tomto ztrnulém pessi-

mismu? *Tentýž lidský rozum, totéž přemýšlení!* A to dvojitým zjištěním.

a) Nejdříve se přišlo na to, že sice mnoho víme, *ale při tom věda nečiní nijak víru zbytečnou!* Víme sice mnoho, ale mnohem více je toho, co nevíme, a přírodní vědy i na nejvyšším stupni svého zdokonalení nejsou s to, aby odpověděly právě na ty nejdůležitější otázky.

Vědy přírodní udělaly opravdu velký pokrok. Zcela změnilý náš světový názor jakož i denní život a rozbořily nespočetné naivní názory našich předků. *Ale: i když zvětšily náš rozhled, nadpřirozeno nedovedly udělat zbytečným!* Nejsou k tomu ani určeny! Jejich úkolem jest prozkoumat jevy přírodní. Vědy přírodní jsou jinými slovy fyzika, nikoliv metafyzika, to znamená, že není jejím určením přestoupit hranici viditelných jevů a vykládat jejich podstatu a vnitřní souvislost. Neboť tam, kde se končí příroda, končí se i exaktní věda! A jde-li dál, pak to už není ona věhlasná exaktní věda! A stanoví-li přírodní vědec světový názor, názor o Bohu, pak filosofuje. Nemá světový názor jako přírodovědec, nýbrž jako člověk a filosof.

Zda tedy vědění činí víru zbytečnou?

Musíme sklonit hlavu před pozoruhodnou prací, kterou vykonal lidský rozum v badání přírodních sil a ještě vykoná. Ohromně mnoho ví dnešní člověk, ale mnohem více je toho, co neví. Co je to, nač vlastně věda neumí dáti odpověď, nač však člověk bezpodmínečně odpověď žádá? Nuže, to, *odkud pochází celý svět se svou nepokojnou, věčnou, horečnou činností? Odkud ta pralátka, z které se vyvinul svět? Odkud nespočetné miliardy elektronů, z kterých — podle nejnovější teorie — povstal celý svět?*

Tedy jedním našim objevem bylo, že ani nejvyspělejší věda není s to bez víry dát odpověď na poslední otázky.

b) Nabyli jsme při tom i jiné zajímavé zkušenosti. Na počátku nás přivedla do rozpaků myšlenka, že na celém světě nic jiného není, než slepé, tvrdé přírodní síly, zákony, kterých nemožno přelomiti. Ale potom jsme pochopili, jak nesprávně jsme otázce porozuměli. Poznali jsme vznešenou pravdu: *člověk je víc než příroda!*

Víc, neboť přelamuje svou technikou krok za krokem zdánlivou železnou říši přírodních zákonů. Přírodní zákony nebyly s to ani jedny kapesní hodinky sestrojiti, ba ani jen jedině ozubené kolečko. Ano: všechno to, jako i každé dílo techniky — vzniká s ohledem na přírodní zákony, *ale ne pouze přírodní zákony* to tvoří, nýbrž *idea, myšlenka*, která sice používá přírodních zákonů za stavební kameny, bez které však tyto věci, čistě z přírody, nikdy by nebyly vznikly. *Že by duše byla elektřinou? Že by myšlenka byla elektřinou?* Nuže, proč tedy nemyslí ten elektrický proud i v té zárovce nad kazatelnu?

Člověk je víc než příroda! Od kdy je člověk na světě, vždycky snil na př. o letu — případ Daedala a Ikara! — ale člověk by nebyl nikdy opravdu létat, kdyby byla jen pouhá příroda a nic víc; neboť létat — není jeho přirozeností!

Nuže, co je pravda? To, že Bůh naplnil tento svět tajemnostmi a potom usadil v něm člověka. My všichni však jsme jen velké děti, které luští hádanky, a poskakujeme radostí, když se nám rozluštění té neb oné hádanky podaří!

3. Polověda může přivoditi nevěru.

Doufám, že teď můžeme odpověděti na otázku: Zda vědění a rozum přivádí člověka k nevěře? *Rozum nevede k nevěře, nýbrž jen povrchně myslící rozum k ní vedl!*

Rozum, který zkoumá hloubky, není nebezpečný pro víru. »Duc in altum! — řekl jednou Pán Petrovi — pluj na hlubinul« I my jen sestupujme do hloubky vědeckého myšlení: nic se nám tam nemůže stát.

A já tu — moji drazí — přicházím v pokušení, abych vaše myšlenky uvedl do hloubky, k základům jednotlivých odvětví věd. Je mi líto, že krátký přehled, který chci poskytnout o jednotlivých odvětvích vědy, nebude v kruhu zájmu mých posluchačů, ani bych však nechtěl zameškat příležitost, abych vám nedal pocítit, jak hloubky vědy opravdu chválí svého Pána.

a) Tu máte na příklad geologii. O ní by člověk v první řadě myslel, že se staví proti víře. Avšak její dlouhá cesta badání, kterou odkrývá a dokazuje, že člověk se objevil na světě jen naposledy, není nic jiného než potvrzení dlouhého řetězu důkazů pro biblickou zprávu o stvoření!

Sledujme jen geologa, jak se vždy hlouběji a hlouběji zakopává do vrstev země a při tom vždy naráží na zbytky nových živočichů, až fosilní nálezy poukazují na takový organism, který není možno vůbec rozeznat od anorganismu, ... konečně přichází do takových oblastí, kde se nachází jen surová, mrtvá hmota a žádný organismus. Jak široké pole pro náboženské myšlenky! Ohromné množství živočichů, když ještě jejich hlava, člověk, stvořen nebyl... miliony roků, než byla země připravena pro člověka... strašné katastrofy předhistorické doby... předdějinné epochy se svým hrobovým tichem, to všecko hlásá slávu Boží. Geolog, který nás svými nálezy přivádí v údiv, odkryje jen málo lesku o té věčnosti, která byla přede vším stvořením: o věčném Bohu.

Co je geologie v čase, to je astronomie v prostoru. Rozšiřuje náš pojem o Bohu, jako rozšiřuje půlnoční hvězdná

obloha citelně naši duši. Mluvme-li o zákonech, kterými se řídí pohyb světa, studujeme-li pohyb měsíce a planet, anebo si všimneme celé soustavy hvězd, pozorujeme-li stalice, dvojitě hvězdy, hvězdné skupiny anebo závratné rozměry spirálovitých mlhovin, z kterých se snad za miliony let vyvine nová světová soustava: všude nacházíme stopu rukou Božích, nikde však nenarazíme na nějaký sebemenší zákon, který by nebyl se svatým Pismem, ovšem při správném výkladu, anebo s učením naší víry slučitelný. Není vědy, která by byla popírala Schillerův výrok: »Das Universum ist ein Gedanke Gottes« — »vesmír je myšlenkou Boží.« (Kleine phil. Schriften, XII. 9.)

Vydej se na cestu do nekonečna. Postav se v letní noci na okraj lesa... celá země spí... u tebe není nikoho, jen nebesa, noc a klid... Ohlédni se kolem po moři hvězd: je to jedinečné hrdé loďstvo! Vůdčí lodí je Slunce; naše Země, Měsíc, Merkur, Venuše jsou pouze maličkými galejemi... tak pluje hrdé loďstvo. Ale kampak? Nuže, odpověz: odkud přišlo a kam pluje? »Das Gefühl der Nichtigkeit spuckt überall.« Tajemná předtucha se mne zmocňuje, vánek nekonečnosti mne ovívá! Kolumbovi námořníci, když po prvé zavoněli šafrán, vykřikli: Země! Země! Já však zvolám: »Nebe, nebe, Bůh!« Nebeské ústrojí vyžaduje strojníka!

Anebo, zda nás nepřivádí k popírání Boha jiná pyšná věda naší doby, *fysika*?

»Když někdo pokládá nadpřirozený řád za skutečnost, tomu nemůže přírodní věda odporovat,« — píše vynikající fysik naší doby, Dr. Friedrich Dessauer (»Leben, Natur, Religion«, str. 62.) Na jiném místě se vyjadřuje takto: Hmotný svět chápeme smysly, barvami, formami, hmatem; ale mnohem obtížnější jest cesta k silám, které pracují ve

světě. O nich můžeme usuzovati z viditelných jevů. Z toho, že kámen padá k zemi, dovozujeme přitažlivost. Jehla kompasu — jakkoliv ji vykývneme — se neuklidní dříve, dokud nenalezne správnou polohu k magnetickému pólu. Magnetické pole není něco takového jako stůl anebo židle, kterou vidím, hmatám; a přece nemůže jediný člověk pochybovat o magnetické síle světa. *Není to sice nic hmotného a přece existuje*; ba dokonce její skutečnost jest mnohem jistější než ten stůl, židle, dům, město, neboť byla mnohem dříve, než byla na světě pohoří a pokud lze předvídat, bude trvat i dále, když už na místě našich měst porostou zase lesy.

Avšak, co máme rozuměti tím, že tyto neviditelné síly existují způsobem mnohem dokonalejším než věci viditelné? — ptá se dále Dessauer. To, že prostorové a časové koordináty jich nezúžují tak, jako věci hmotné. O věcech hmotných dá se přesně určit, jaké místo zaujímají v prostoru. Pramen síly však nelze vždy lokalizovat. Kdekoliv na zemském povrchu umístíme magnetickou jehlu, síla magnetického pole ji vždy usměrní do severo-j jižního směru. Kdybychom prodloužili směr magnetické jehly a tímto směrem šli, nedošli bychom k místu, o kterém bychom mohli říci, že jest pramenem této síly.

Nevíme ani, kde je její sídlo, ani sílu samu nevidíme — a ona přece existuje!

Nelze z této zkušenosti snáze pochopiti všudepřítomného, všude působícího a zároveň neviditelného Boha? Co je to, co ovládá a unáší naši duši? Magnetická síla ovládá jehlu a ukazuje jí: tam! Bůh ovládá duši a ukazuje: tam! Dobro, krása, vznešenost ovládá duši! »Zdá se mi vhodným« — píše Dessauer doslovně — »analogicky z toho uzavírat, jako uzavírá přírodovědec z polohy magnetické jehly na skutečnost, směr a velikost magnetického pole země: závěr,

že existuje skutečnost mimo nás a na naší existenci nezávislá, která řídí duševní kompas a provívá duševní svět.« (Id. Siebertz: Wunder im Weltall. Kösel, München 1927, str. 140.)

Hle, tak mluví jeden z vynikajících fysiků naší doby!

Nemám však odvahy, své posluchače touto cestou dále vést, neboť se obávám, že jsem je i tak už unavil. Ale dalo by se ještě na všelicos poukázat!

Poukázat na proměnu ve vědě lékařské, která ještě do nedávna viděla v člověku pouze hmotu, organism, maso, svalový a nervový systém, až konečně přišla na to, že kromě všeho toho musí ještě něco být, co má vliv při léčbě a co nemůže být ponecháno stranou: to jest duše, psyché. A dnes se už mluví o psychose, t. j. o nemoci, kterou způsobuje tělu chorá duše, a o psychotherapii, t. j. o úkolu, který připadá duši při uzdravení člověka.

Mohl bych poukázat i na botaniku, kde každé stéblo, každá květina, každá buňka prozpěvuje *Te Deum* osivateli první zahrady, Bohu.

Snad postačí, co jsme dosud slyšeli, k důkazu našeho tématu: Není vědy, která by měla jednu dokázanou větu proti víře!

Když se podíváme na Vatikán, vidíme tam dvě kopule, které ční k nebi: jedna je kopule chrámu sv. Petra, druhá je kopule hvězdárny, kterou dal Pius X. restaurovat. Jak výmluvný obraz to je pro bratrský poměr víry a vědy! Naše náboženství nežádá takové víry, která by odsoudila vědu. Dej Bůh, aby nebylo ani takového vědce, který by napadal víru. Kdyby jen každý z nás dal za pravdu německému básníku:

Wissen ist des Glaubens Stern,
Andacht alles Wissens Kern.
Vědění je hvězdou víry,
zbožnost jádrem všeho vědění.

Věřícímu sluší vědění, ale k vědění patří milost.

A když přece jsou lidé, kteří ztratili víru, pak to nebyla věda, která je toho drahokamu zbavila! Co je zbavilo víry, o tom budu v příštím kázání mluvit.

Draží bratři a sestry! Když byl položen první kabel mezi Evropou a Amerikou, dlouho se o tom přemýšlelo, jak má znít první telegram, který měl být poslán hlubinami moře do Nového světa. Na konec přišli na šťastnou myšlenku a poslali tam první slova vánočního zpěvu andělů: »Gloria in altissimis Deo,« která neznamenaají jen »Sláva na výstech Bohu,« ale zároveň i »Sláva v hlubinách Bohu«.

Výška a hloubka, vrch i údolí, slunečný paprsek a orkán, život a smrt . . . vše na světě jest chválou Boží pro toho, který s nezaujatou duší dovede sestoupit do hloubky věci. Všimněme si jen nejvěhlasnějších duchů lidského vědění, přečtěme si jen vyznání nejznámějších učenců ze všech odvětví vědy přírodní: jen velmi zřídka nacházíme nevěrce, ale tím spíše duše zbožné. Čím nádhernější perspektivy se objeví před dalekohledem, čím větší náhled nám umožní drobnohled do zázračných částí světového ústrojenství, tím mocněji vyrazí z nás výrok velkého badatele Baera: »Mně bylo, jako bych byl slyšel mocné kázání: sám jsem nevěděl proč, ale smekl jsem klobouk a cítil jsem, jako bych měl zazpívat aleluja.« (Mausbach-Esser: Religion, Christentum, Kirche, München, I. 1912, str. 192.)

»Aleluja« znamená: »chvalte Pána«. Bratři a sestry! Teď si klekněme a chvalme s básníkem Pána.

V.

CO PŘIVÁDÍ K NEVĚŘE?

(II. Nedorozumění. Život. Srdce.)

Draží bratři a sestry v Kristu!

Prorok Daniel vyličuje ve své knize nemírnou pýchu, která jednoho dne ovládla babylonského krále, když se s vrcholku svého paláce kochal v krásách hlavního města. Nádherné budovy, chrámy, věže, visuté zahrady, to všecko vykouzilo jeho mocné slovo z písku pouště! . . . A když při pohledu na tuto bujnou nádheru jeho srdce bylo přeplněno radostí, zvolal s velkým sebevědomím k nebi: »Zdaliž to není ten veliký Babylon, jež jsem já vystavěl v královské sídlo, mocí své síly a k slávě nádhery své?« (Daniel 4, 27.)

Ale ještě v téže hodině zastihla pyšného krále neznámá nemoc: zavíral se před lidmi, ukryl se do samoty a živil se travou ve volné přírodě po způsobu zvířat . . . A o králi, který byl kdysi pyšný na svou moc, píše Písmo svaté: vlasy jeho vzrostly jako orličí (peří) a nehty jeho jako ptačí byly. (Daniel 4, 30.) *Na svou moc pyšný babylonský král.*

Bratři, sestry! Nepodobá se i dnes ne jeden člověk ve své pyšné nevěře onomu babylonskému králi? Onen člověk, kterého omámily velkolepé pokroky vědy a techniky a který se se závratnou hlavou chlubí: Já jsem král babylonský! Moje jest věda! Já, člověk, jsem králem celého vesmíru! Já stavím parolodě, já sestrojím letadla, měřím dráhy hvězd — já jsem síla, a nepotřebuji Boha, víry, náboženství, mně stačí vědění!

Věda a víra! — to bylo předmětem našeho minulého kázání. Nadhodili jsme velkou otázku: Zda je pravda, že věda je protivnicí víry! Zda je pravda, že dnes jen člověk, který nic neví, může být věřícím? Zda je pravda, že ten, který se mnohému učí, ztratí víru? A naše odpověď byla: *Nikoliv! Poloviční vědění nás může sice odvést od Boha, ale úplné vědění nás k Němu nazpět přivádí!* Jsou lidé, kteří jen něco srknou z vědy a už při prvním doušku jsou omámeni, ale ten, který sestoupí do hloubky, slyší všude výsostné motivy chvalozpěvu *Te Deum*.

Před rozumem, před přísně zkoumajícím rozumem nemůžeme se obávat víry — o tom jsme se přesvědčili minulou neděli.

Přece však žijí kolem nás ztroskotanci ve víře, ztrnulé duše! A co je zahnal na severní ledové pole nevěrectví? V minulém kázání jsme se přesvědčili, že to nebyla věda. Nuže, co? Co činí člověka nevěrcem?

Pamatujte se, že jedno naše kázání znělo: »Jak šťastný je ten, který má víru!« Jiné bylo: »Jak nešťastný je ten, který nemá víru!« Nuž, kde že se ukrývají zloději, kteří nás chtějí oloupit o poklad, který nás činí šťastnými, o naši víru?

Co může činit člověka nevěřícím? — hle, to bude námět mého dnešního kázání. A odpověděl bych třemi slovy: 1. *nedorozumění*, 2. *život*, 3. *srdce*. Hle, trojnásobný pramen nevěry! Proberme je po řadě.

1. Nedorozumění.

Co asi mám na mysli, když tvrdím, že jedním pramenem nevěry, kolísavosti ve víře jest nedorozumění?

a) Především to, že v mnohých případech — když si ně-

kdo stěžuje, že ten anebo onen článek víry nemůže srovnat se stanoviskem vědy — vyjde najevo, že *nechápe správně onen článek víry, kterému činil výtky*.

Jak často slyšíme na příklad, že někdo potřásal hlavou *nad neomylností papežovou*. On to prý nemůže chápat — říká — že by se papež nemohl mýlit, když řeší nějaký matematický příklad, anebo že by se nedal oklamat v obchodě! Ale kdo to vůbec kdy na světě učil?

Jiný zase pochybuje o *neposkvrněném početi Panny Marie*. »Jak může Církev něco takového hlásat, že Panna Maria neměla otce?« Ale kdo to vůbec kdy hlásal? Vždyť máme i vlastní svátky ke cti sv. Joachima a sv. Anny, rodičů blahoslavené Panny!

Třetímu zas není přijatelnou věta, že »mimo Církev není spásy«. »Jak je to možné? Každý, buddhista, mohamedán, pohan, ať by byl sebe lepší vůle, má být zatracen? To je hrozná nauka!« — řekne pobouřeně. I já to potvrdím: Tak jest, hrozná nauka — *by to byla*, kdyby Církev byla někdy tak hlásala. Jakmile ve výkladu článků víry k tomu dospěji, budu mluvit i o tom, jak to docela jinak chápeme.

Bratři, sestry! K nejkrásnější části středověkých dómů patří malba oken. Zvenčí to vypadá jako změť barev, a kdo je jen zvenčí kritikuje, má lehkou práci. *Musíme jít do kostela* a uvnitř si třeba důkladně prohlédnout okna a spatříce jejich krásu, budeme se stydět za unáhlenou kritiku — právě tak se bude stydět za své povrchní výmluvy ten, který dříve nepoznal svou víru hlouběji, zblízka, »uvnitř«.

b) Jsou zas jiní, na jejichž víru smutné listy církevních dějin vrhají stín, a jejichž víra je otřásána *lidskými slabostmi*, které se tu a tam objevují v životě církevním.

Jak snadno by se ušlo nedorozuměním, kdybychom zapomněli, že Církev má nejen božskou, ale i lidskou strán-

ku, že ji sice Bůh založil, ale lidmi ji dává obdělávat, a kdyby se vědělo, že lidská práce nikdy není dokonalá.

Zda řeknu, onemocní-li lékař: Ted' jsem ztratil všecku důvěru ve vědu lékařskou? A když po 2000 let byly někdy i v Církvi nemoci, zda řeknu, že jsem ztratil víru v Církev?

Zajisté, církevní dějiny obsahují i stinné stránky — ale co je to proti mnohým svazkům jejich světlých stránek? A tomu, kdo škodolibě poukazuje na papeže Alexandra VI., jen tolik řeknu, aby postavil na druhou vážku kteréhokoliv z velkých papežů, jakými byli Lev I., Rehoř VII., Inocenc III. . . . a hned uvidí, na kterou stranu se skloní vážka. Nad těmi několika stinnými stránkami církevních dějin může se jen ten pozastavit a pohoršit, kdo zapomene, že na každém životním poli zůstává skutečnost mnohem pozadu za ideálem a že to je nadlidská práce, dědičným hříchem pokaženou lidskou přirozeností jen i o stupeň pozdvihnout v mravním dobru.

c) A to je konec nedorozumění? Nikoliv! Je to ještě jeden nový, velmi hojný pramen: *povrchní kritika*. Když časem vyjde nějaký předpis, zákon naší svaté víry — jak lehce se nad ním pobouří ne jeden člověk dneška, jak povrchně jej kritikuje a zeslabuje tím svou víru, svůj náboženský život!

Chci poukázat jen na charakteristický případ. V posledních letech uznali za vhodné vedoucí našeho svatého náboženství, biskupové, všude na světě věřící upozornit na nebezpečí společných koupališť. Zdůrazňujeme: oni nemluvili proti zdravému, potřebnému a osvěžujícímu účinku slunce a vody! To bych vlastně ani nemusil zdůrazňovat. Ale nemohli nechat stranou, co všecko se děje pod záminkou sluneční lázně a vodní kury v malém basénu, obsahujícím

několik hektolitrů vody a přeplněném muži i ženami — to nemohli nechat nepovšimnuto!

Pro to však vzniklo veliké rozčilení! »Jak zaostalé je katolické náboženství! Přisuzuje člověku přímo hřích! Nechodíme tam pro hřích, flirt a rozpustilost! My potřebujeme slunce, vzduch, vody a když se náboženství už do toho plete, tak . . .« — a div, že proto ještě nevystoupili z Církve.

Ano, tak se někteří rozčilovali a pobuřovali nad tím.

A co se stalo téhož roku?

Nuže, stalo se, že v Beuele, na jednom koupališti na Rýně, kde se den co den koupalo na tisíc lidí, přikázala městská rada oddělené místo jak pro muže, tak i pro ženy. To se stalo na konci července téhož léta. Na konci září uveřejnil starosta města následující výkaz: Od konce července, t. j. od doby, co bylo nařízení uveřejněno, až do začátku září činil příjem 600 marek, t. j. tolik, kolik předtím za jeden den. A proč? Proto, že dokud bylo koupaliště společné, koupalo se tam denně 1000 lidí; po vydání nařízení jich však přišlo denně jen 27, ba, byly dny, kdy jich bylo sotva 10, a tu vyjde najevo — na kolik měli biskupové pravdu! — neboť vlastně teprve potom přišly nejlepší dny a vzduch byl právě tak zdravý, sluneční lázeň právě tak hygienická a voda právě tak lákavá jako předtím!

Bratři, sestry! Kdo měl pravdu?

A jak často se opakují podobné případy! Jak často zneklidňují náboženský život člověka předpojatost a nedorozumění!

Ačkoliv i kromě toho drahá bylinka víry má mnoho nepřátel. Předpojatému a přehnanému usuzování a nedorozumění mohli bychom při kraptu dobré vůle se vyhnout. Avšak neduživému, trapnému vlivu, kterým životní zkušenosti uspávají víru, nelze se vždy vyhnout.

2. Život.

A tak jsme došli k druhému prameni nebezpečnému víře. A to je: životní ideály ničící, deptající a ohrožující zápas o každodenní chléb. Teď jsme u jednoho z hlavních pramenů nevěry anebo lépe řečeno vychladlé víry. Co je to? *Je to každodenní tvrdý zápas o životní existenci!* Řcete, zda není pravda, co teď tvrdím: Velká část lidí nazývaných nevěřícími, není »nevěřící« (t. j. ne v tom smyslu, že by popírali víru), jen že *nemají času, aby měli víru*, náboženství, vyšší duševní požadavky, neboť každý vzlet, každý vyšší duševní nárok udusí v nich jejich povolání, továrna, kancelář, krám, dílna, každodenní chléb.

Kristus Pán i dnes kráčí mezi námi, ale — běda — mnoho lidí nemá času, aby naslouchali jeho slovům. Zavítá do rodin, avšak otec rodiny se brání slovy: Prosim tě, dej mi pokoj, mám tolik starostí! A matka se brání řkouc: Nemám na to čas, mám mnoho práce! Promluví na ulici k sem tam spěchajícímu množství a každý ho odmítne: Prosim tě, nemám na to čas! Kristus chce promluvit i v parlamentech, avšak poslanci si to vyprosí: Máme mnoho práce! A ať jde kamkoliv, do paláce anebo do chatrče, do taneční místnosti anebo bídneho příbytku, nikde ho neposlouchají: na jednom místě pro bédné dobývání každodenního chleba, na druhém pro nezkrotnou touhu po požitcích.

Máme mnoho práce!

A zatím co na jedné straně slábne víra duše, jež v samých požitcích hladoví a žízni, na druhé straně zasahují naši víru ve společnosti krok za krokem rány jakoby bodnutí jehlou, a tak se není co divit, když se u dnešního člověka zhroutl víra, která v jeho dětství byla tak živá a oduševnělá!

Vizte, poukáži jen na zpusošení, které způsobí naše duchaprázdná společnost v květinové zahradě mladé duše, *když dospívající mladík vstoupí do světa dospělých.*

Jak hrozný jest krok, který učiní duše mladého člověka mezi střední a vysokou školou!

Oči mladého studenta jsou častokrát k nebi obráceny, oči vysokoškoláka sklouznou k zemi a mnohokrát i zůstanou tam vězet. Středoškolák sní, vysokoškolák posuzuje. Středoškolák idealisuje, vysokoškolák kritisuje. Odhlodává veliké kusy ze stromu vědění, ale jen jedním směrem; specialisuje se v otázkách lékařských, technických, filologických, právnických, — ale ve věcech týkajících se víry zůstává tam, kde byl v VI. třídě. A kdyby alespoň tam zůstával! Ale ani tam nezůstane! Začne se zanedbávat! Za jeho náboženskými ideami a za vším, co s tím souvisí: za jeho mravními ideami — kde předtím čnely k nebi pevně vykřičníky s imponující silou páteře — tam teď křiví svá záda vždy povážlivější otazníky. A on vystřízlivuje z lidí, z institucí, ze světa — a bude z něho velmi střízlivý »reální politik«.

A vznikne v něm otázka: Tak kdo má pravdu? Zda má pravdu má víra, kterou jsem dosud tak pečlivě si chránil, které však — jak vidím — dospěli se stali nevěrnými? Zda má pravdu můj otec, který i dnes při tak těžké práci každodenně plní svou povinnost? Zda má pravdu má matka, která zůstala staromódní, ačkoliv se svět kolem ní změnil? Zda mají pravdu moji kamarádi, kteří se nestarají o své svědomí, nýbrž plnými doušky se opájejí životem? Zda má pravdu Církev, která se i dnes odvažuje hlásat evangelium? Zda mají pravdu idealisté, kteří chtějí prolomit peklo? Anebo realisté, kterým jest celý svět kalorie, koňská síla, ampèr, volt, rekord a pud? Zda má pravdu pochybovačnost,

kteří ve mně hlodá? Anebo ďáblové, kteří ve mně rozvírají své nenasytné tlamy?

Běda — bratři a sestry! — do jaké bouře se dostane ubohá mladá duše!

Jak mnozí by mohli napsat totéž, co mi nedávno napsal jeden z mých posluchačů:

»S otevřenou duší naslouchám vašim slovům já, jeden z těch, kteří sice nepochybují o pravdivosti víry naší Matky Církve, ale jsou vyčerpáni životním bojem a unaveni řešením problémů, osvobozujících duši, aby nebyl život tak těžký a aby ve všech životních bojích dovedli obstát na svém místě s oblažujícím přesvědčením o síle slova: věřím. Vyrostl jsem jako věrné dítě katolické Církve, poznávaje poklady svého náboženství a pečlivě je uchovávaje ve své duši, ale přišly boje dospělého věku, úsměšky pochybovačů, zvenčí bodání jehlou, postřehy přemnohé prázdné duševní strojenosti u společníků, které občas naplnily mou duši smutnými, bolestnými pocity. Ale nikdy jsem nechtěl a ani nechci zmalomyslnět.«

Kolik lidské bolesti, jak úctyhodný boj vyplývá z těchto rádků!

Hle, druhý nepřítel víry: starosti života a zkušenosti.

Avšak z větru jen tehdy bude orkán, z nebezpečí se jen tehdy stane smrtelné nebezpečí, když vedle dříve jmenovaných nepřátel víry: vedle nedorozumění a životní roboty uplatní se i třetí, nejnebezpečnější nepřítel víry, bezuzdný svět pocitů a pudů: srdce.

3. Srdce.

Když se v obléhaném hradě nacházejí zrádcové, kteří jsou smluveni s nepřítelem, takový hrad zajisté snadno podlehne!

Pochybnosti ve víře se právě proto zmocní tak snadno lidského rozumu, že uvnitř hradu mají mocné pomocníky. Kdo jsou ti zrádní pomocníci? Lidské vášně.

Rozpomeň se jen na případ ze života Pána Ježíše. Ďábel pokouší Pána. Pojal ho na vrchol vysoké hory a ukázal mu všechna království světa i slávu jejich a za ně žádá jen to jediné: »Toto všechno tobě dám, jestliže padna, budeš se mi klaněti.« (Matouš 4, 8.)

Od té doby, co chtěl ďábel Pána svést ke hříchu, kolikrát se už ozvala v uších člověka táž lákavá slova! »Ukázal mu všechna království světa i slávu jejich.« Hled', kolik nádher! Hled', hled', kolik zábav. Všecka rozkoš a radost světa bude tvá, a stojí to jen tolik: skloň se přede mnou, vzdej se Boha, náboženství, víry!

Ó, jak palčivé rány nevěřících jsme se teď dotkli! Lidí, které přivedla k nevěře — ne jejich věda, ne jejich rozum — nýbrž jejich srdce, jejich nemravný život. Které přivedla k nevěře strašná ďábelská lež: Všecka radost světa bude tvá!

Jak strašná lež! Jaký klam!

Ty, svůdce, proč nemluvíš dále? Neboť, kdybys pravdu mluvil, musel bys dodat: Bude ti patřit všechna slast světa, — a vyhaslé srdce. Bude ti patřit všechna rozkoš noci, — a chřadnoucí páteř. Bude ti patřit každá růžová zahrada, — a zkažená, nakažená krev. Bude ti patřit svět, — a v tichých nocích vzlykající, ubohá duše. »Co platno člověku, kdyby celý svět získal, na své duši by však újmu trpěl?«

Teď jsme došli k opravdovému a hojnému prameni nevěry.

Když zchradne tvá duše v hříšných vášních, nenaříkej, že nevidíš Boha. Samozřejmě ho nevidíš! Ani v zrezavěném zrcátku neuvidíš svou tvář! Když se rozkládá v tvé duši

zapáchající močál, nenaříkej, že víra tvá chřadne: vždyť k tvému rozumu vždy vystupuje mlhovitá, malárii podobná pára z tvého močálovitého srdce!

Ztratils víru, jsi nevěrec? Rci, jaký život vedeš? Neboť jiný nepopírá Boha, než ten, kterému je vhodné, aby Boha nebylo! Zajisté těžkých pouček fysiky nikdo nepopírá! Ačkoliv se dnešní fysika hemží nepochopitelnými, nesrozumitelnými a naši cháparost přesahujícími větami. A těch přece nikdo nepopírá, ačkoli jich nechápe. Nepopírá, neboť nestojí nikomu v cestě, neboť se týkají jen rozumu a nikoliv srdce, citů, života.

Kolik lidí by ochotně, s lehkověřící duší poslouchalo nauky křesťanství, kdyby v nich byla řeč jen o vánocích, o Betlemě, o andělech, o poesii, o zženštilé náladě! Když však slyší o vážných povinnostech mravního života, dělají tak, jako to udělal Felix, římský místodržící, se svatým Pavlem, jehož kázání s počátku ochotně naslouchal. »A když on vypravoval o spravedlnosti a o zdržlivosti a o budoucím soudu, ulekl se Felix a odpověděl: Nyní odejdi, když pak budu mít čas příhodný, povolám tě.« (Skut. ap. 24, 25.) Ovšem, že ho už nikdy více nepovolal!

Ano, pohleď jen na tu nebo onu dámu: žádnou vážnou, poctivou práci nekoná, její modlitební knížkou je obrázkový týdeník, jejím kostelem jest zábavní místnost, ona jen flirtuje, zná jen odpolední čaje, dostaveníčka — může ta vůbec při takovém životě mít víru? Pohleď jen na muže, který shrabuje všemi desíti peníze, jehož ruce již nejsou čisté a již dávno překročil meze poctivosti — může ten mít víru při takovém životě? Pohleď na mladíka, který se potácí z jedné zábavní místnosti do druhé a s opojenou hlavou promrhává svá mladá léta — může ten mít víru při takovém životě?

Věru, bratři, sestry; srdce usmrcuje naši víru, ne hlava. Nevěřící člověk má srdeční vadu a nikoliv vadu v hlavě. Nemohl by se přihodit podobný případ i dnes nespočetněkrát, který se přihodil *Chateaubriandovi*, jednomu z nejslavnějších francouzských spisovatelů minulého století, v jeho saloně? Většina hostů se skládala z nevěřících vědců a umělců . . . přišla řeč i na víru — jak se to častokrát mezi nevěřícími stává — a zjistilo se, že dnes je už nemožností, aby vzdělaný člověk byl věřícím. Nato povstal Chateaubriand a takto řekl: »Pánové, ruku na srdce! Nebyli byste vy věřícími, kdybyste dovedli čistě žítí?« Jak mnohým nevěřícím bychom mohli touž otázku dát!

A kolik nevěřících — kdyby se chtěli upřímně přiznati — by musilo říci, co řekl jeden Indián misionáři: »Ty vždycky mluvíš o Bohu, který všecko vidí; takového Boha však máme nejmiň zapotřebí.« Jak mnoho nevěřících nemá proto víry, že »nemají zapotřebí« takového Boha, který zná i nejodlehlejší záhyby jejich duše!

Když tedy slyším výmluvy, kritiky lidí, kteří jsou slabí ve víře: »Že tak a tak . . . sice náboženství, víra jest potřebná, ale křesťanství je takové zastaralé, zaostalé, ztrnulé, jednotlivé jeho zákony by bylo třeba zreformovat,« — bezděčně mi přichází na mysl případ jednoho drobného kramáře.

Je řeč o vesnickém krámku a hospodě, kde neočekávaně došlo víno. Kramář ani se nepřevlékl, nýbrž tak ve všedních, záplatovaných, zamaštěných šatech si sedl na vůz a zajel do města do jednoho z nejpřednějších obchodů s vínem, aby koupil novou zásobu. Ochutnal všechny předložené druhy — ani s jedním nebyl spokojen.

Vždyť je to dobré víno . . . dobré . . . ale má nějakou zvláštní chuť. Nějakou přichuť.

Ochutnal celou řadu, marně: každé »má nějakou zvláštní chuť«.

Velkoobchodník mu nakonec dá z nejlepšího vína, které vůbec má. Marně! Odpověď je zase tatáž: »Velmi dobré víno . . . , ale i to má nějakou příchut'«.

Ted' si všimne obchodník svého kupce, který přišel v zamazaných, zamaštěných šatech, i takto di:

»Milý příteli, jděte nejdřív domů, vysvlečte si tyto šaty, oblectě si čisté a potom povězte, zda má ještě i ted' mé víno zvláštní chuť.«

Nevěřící bratře, i já bych tě ted' prosil: Jdi domů — jdi do zpovědnice; tam vysvlec své zaolejované, zamaštěné, záplatované šaty hříchů, žij novým mravním životem a potom rci: Zda má ještě zvláštní pachut' víno, zda ještě máš pochybnosti, výmluvy ve víře?

*

Drazí bratři a sestry! Častokrát přinášejí noviny hrozné zprávy o francouzské cizinecké legii, o armádě, která jest sebrána z celého světa, kde se scházejí zločinci, utečenci z polepšoven, lidé se ztroskotaným životem, dobrodruhové, nerozvážliví mladíci ze všech světových stran, aby tu dále živořili. »Cizinecká legie«! Postrašující název! Dlouhé cesty po Sahaře pěšky a při strašné žizni . . . noční vyty dravé zvěře . . . a smutná vzpomínka na opuštěný otcovský dům . . .

Bůh, věčnost má taky takové zrádce, utečence, a kdybychom je na okršku zemském všecky shromáždili, jak strašná armáda by se jich nasbírala! »Cizinecká legie nevěřectví!« Toto jsou oni nešťastníci, ztroskotanci ve víře, na kterých se splní slova Písma svatého: »Non est pax impiis — bezbožníci nemají pokoje.« (Iz. 48, 22.) Kteří vlekouce za sebou svůj unavený život, pochodují v Sahaře nevěřectví. To jsou ony potácející se žiznivě duše, kterým nedá po-

koje vyty mnoha jejich hříchů a hlavně vzpomínka na opuštěný otcovský dům.

Ó drazí, věřící bratři a sestry, které ani nedorozumění, ani život a hříšné city nedovedly zahnat do té strašné cizinecké legie, vás ted' prosím, *modlete se se mnou na konci tohoto kázání za ty, kteří své unavené duše vlekou pouští nevěry*. Modlete se za meteory, které se odtrhly od slunce, za květiny, které byly bouří urvány. Modlete se, aby netrpěli již nelidskou duševní žizní! Aby neusmrtili touhu po domově ve svém nitru, aby nenechali zamrznout své srdce v tvrdý ledový keř, nýbrž aby co nejdřív z cizinecké legie nevěry našli cestu, která je přivede domů . . . domů . . . do oblažující říše víry, opuštěné v jejich dětství!

Moji věřící posluchači! Modleme se za ty ubohé lidi, kteří ztratili svou víru! Amen.

VI.

JAK ZESÍLÍ MÁ VÍRA?

(I. Musím mít odvahu věřit!)

Drazí bratři a sestry v Kristu!

Dříve než bych ukončil tato přípravná kázání, která považuji za důležitá k rozboru základních nauk naší víry, musíme ještě dvě neděle věnovat úvaze jednoho tématu. Chtěl bych odpovědět na otázky, které by se mohly vynořit v duši některého z mých posluchačů v důsledku mých dosavadních kázání.

O čem vlastně byla řeč v dosavadních kázáních? O oblažující síle víry. Jak šťastný ten, který má víru! Jak zcela

jinak snáší ten život pozemský, a jak zcela jinak očekává i konec pozemského života! Jak šťasten ten, kdo má víru!

Ale teď se ozve stesk:

Ano: šťasten, kdo má víru. Ale co mám činit, když víry nemám?! Chtěl bych věřit, ó, jak rád bych chtěl věřit! Jsou chvíle, případy, svátky v mém životě, kdy nevěra jako bezjmenná bolest mne páli, — já však za to nemohu! Když pod rozsvíceným vánočním stromkem se modlí mé děti se září v očích . . ., když stojím před vykopaným hrobem své manželky a slyším hřmot padajících hrud . . ., když vidím před obrazem Bolestné Matky tak důvěrně se modlící, trpící lidi, tehdy si vzdechnu: Jak dobře je těmto! Jak bych chtěl i já věřit! Ale Bůh mi nedal to štěstí!

»Bůh mi nedal to štěstí!«

Je ten stesk oprávněný? Ani zdaleka! Víra je opravdu darem Božím — ale i dílem lidské vůle. A pokud závisí víra na Bohu, činí Bůh první krok v duši každého; když tedy zaseté semeno víry ve mně nevyklíčí, je to má chyba.

Chtěl bys věřit, bratře?

Ó, ano, velmi rád bych chtěl . . . Pověz, co mám dělat, abych měl víru!

Nuže, povím ti to. Povím ti ve dvou následujících kázáních, čeho jest potřebí k víře. Vite, čeho jest potřebí? Dvou podmínek: *odvahy a péče!*

Měj zmužilost, aby ses odvážil věřit — to bude předmět mého dnešního kázání. A dej si na tom záležet, abys o víru pečoval — o tom budu mluvit příští neděli. A když těmto dvěma podmínkám vyhovíš, budeš mít i víru.

Pohledme jen blíže na dnešní myšlenku: *Ať mám odvalu k víře!*

I. Odvalu vzhledem k rozumu a II. odvalu vzhledem k srdci.

1. Odvaha vzhledem k vlastnímu rozumu.

Tedy především musím být odvážný vzhledem k svému rozumu. Jak tomu máme rozumět?

»Když už nemám víry! Ó, jak šťasten bych byl, kdybych dovedl věřit! Když mi ale Bůh nedal to štěstí . . .«

Ne, bratře, sestro, stěžuješ si bez příčiny! Bůh každému nabízí milost víry, jenže každý se neodváží po ní sáhnout! Víra je sice dar Boží, avšak při přijetí toho daru musím i já spolupůsobiti. Spolupůsobiti *svou vůlí!* Vůli musím přinutit rozum, aby přijal Boží pravdy.

a) Pravdy naší víry nemůžeme sice na způsob $2 \times 2 = 4$ rozumem pochopit, takže by o tom nezbylo žádné pochybnosti. Mluví sice tak mnoho podstatných příčin a rozumných důkazů pro mou víru, že o jejich pravdách při zdravém rozumu pochybovat není možno; avšak nejsem s to obsah víry rukou chápat, smyslem cítit, *když se tedy něčí rozum chce vzpírat, vzpírá se a řekne: Nevěřím!*

Ale právě proto, že ve víře i vůle se uplatňuje, *jest má víra záslužná.* Řekněte, jakou zásluhu bych při tom měl, kdybych Boha, život věčný, duši atd. tak jasně viděl, jako na příklad, že $2 \times 2 = 4$, a potom bych řekl: Věřím! Je to k zásluze někomu, uvěřil-li, že $2 \times 2 = 4$? Nikomu! Poněvadž to jinak ani není možné. Zda jest pro mne záslužné, věřím-li v Boha, v duši, v život věčný? To už je mou zásluhou. Neboť mohl bych činit i jinak! Mohl bych se vzpírat! Mohl bych říci: nevidím — nevěřím!

K víře jest potřebí odvahy, neboť víra není jen čistě záležitostí rozumu.

b) Víra není jen pouhou záležitostí rozumu, nýbrž i *vůle!* Snad řekneš: »To nechápu! — Bylo by vůbec možné, když něco rozum uzná za správné, aby to vůle zase zamítla!«

Bohužel: je to možné. Lidská vůle má smutnou, tajemnou vlastnost, že může jednat i proti rozumu. A jdu i dál: *může dokonce i rozum vést!* Ukáži to na všedním příkladu. Pozorujte jen denní život. Sčítáme-li více čísel, na příklad při nákupu, a při tom se zmýlíme, je zajímavé, že se při tom mýlíme ve vlastní prospěch. Tím však zdaleka nechci tvrdit, že to činíme lstivě anebo úmyslně! Ale naše vůle bez našeho vědomí, skrytě tak řídí náš rozum, že i když se mýlíme, bývá to obyčejně v náš prospěch.

Hle: srdce a vůle jak velmi ovlivňují rozum!

Tu máme ještě jiný příklad. Někdo, jehož pokládáme za velmi moudrého, rozumného člověka, vyvede hloupost! Co nám přijde první na jazyk, když se o tom dozvíme? »Nechápu, jak může tak rozumný člověk provést takovou hloupost!« To bývá naše první myšlenka! Co však tím dokazujeme? To, že v člověku hraje i vůle značnou úlohu. Čili daro by věřil rozum, když vůle odporuje, aneb jinak řečeno: když nemám vnitřní odvahy k víře.

K čemu jest potřebí odvahy? K poslednímu kroku, který podle nejlepších apologetických knih a nejbrilantnějších rozumových závěrů zbude vždy jako úloha vůle. Nadarmo mi říká rozum, že bez Boha nelze svět vysvětlit, že není odpovědi na nejmučivější životní otázky; nadarmo říká, že bez Boha není mravnosti, není života člověka důstojného, není duševního klidu — vše to je nadarmo, když rozum se vzpírá a *nechce věřit, neodvážá se věřit*. Nemá odvahy vyřknouti spásonosná slova: »Věčný Bože! Nevidím tě, ale věřím v tebe!« Anebo — jako to řekl svatý Pavel — když nemám v sobě »poslušnosti víry« (Řím. 1, 5).

Ano, aby má víra byla silná a abych o víře nepochyboval, na to je potřebí i spolupůsobení vůle, neboť rozum, ponechaný sám sobě, mluví tak jako nevěřící Tomáš: »Ne-

uzřím-li . . . neuvěřím.« (Jan 20, 25.) Tu se musí ozvatí vůle a proti pochybnostem ve víře rozhodně vystoupiti!

c) *Pochybnosti ve víře!* Tu se dotýkám palčivé rány. »*Chtěl bych věřit! Ó, kdybych dovedl věřit! Ale, když mám tolik pochybností! Jak šťastni jsou ti, kteří věřili!*« — tak si stěžuje mnoho dnešních lidí, a nechtějí při tom uznati, že vlastně oni jsou vinni. Jsou sami vinni proto, že nedovedou před nebeskými schody skrčenou stařenu, t. j. kritiku, umlčet. Tato stařena se svým zlým jazykem do všeho zamíchá: A když tomu přece není tak . . . a když to není pravda . . . a když je tomu tak . . . a když je tomu jinak . . .

Běda tomu, kdo jí naslouchá! Kdo jí nepřejde s bezpečnou jistotou a nevyřkne s bezpečným klidem se svatým Pavlem: »Vím, komu jsem uvěřil.« (Tim. II. 1, 12.)

Ovšem, nemusil bych to ani připomínat, že je tu řeč o takových pochybnostech, kterých někdo lehkomyšlně vyhledává, pyšně je živí, odvážlivě v sobě rozkutává, a ne o takových, které někdy vzniknou i v nejnábožnější duši a jí připravují mnoho neklidných chvil.

Je zajímavé, že i svatí byli trápeni pochybnostmi u víře, a že někdy bývají pochybnostmi rušeny i naše nejkrásnější chvíle, naše modlitby, svatá přijímání. O těch teď není řeč. To nejsou vědomé, na naši vůli závislé myšlenky; lze je vysvětlit z naší slabé nervové soustavy, z našeho rozčileného, unaveného stavu mysli, a nejrozumnější jest si jich vůbec nevšimat. Anebo kdyby nás velmi obtěžovaly, pomodleme se jen v tichu »vyznání víry«. A jako pod vlivem slunečního tepla roztaje zledovělý sníh, tak zmizí i zneklidňující, trápící pochybnosti.

Ale teď je řeč o vědomých, vyhledávaných, vážných pochybnostech.

A kdybych se nemusil obávat, že mne snad nesprávně

pochopíte, uvedl bych i zvláštní důvod proti takovýmto pochybnostem ve víře. Prosím vás, ať není nedorozumění; ale když mám o to dbáti, abych svou vůli vzhledem k víře zesílil, musím k tomu využití každého naskytujícího se důvodu. Tento důvod by tedy takto zněl: *Už proto jsem spíše věřící, než nevěřící, že víra jest mnohem rozumnější, moudřejší, užitečnější, výhodnější než nevěra!*

Že je rozumnější věřit, než nevěřit, o tom nemusím ani mnoho vykládat. Neboť velikost a krása logicky a důsledně vybudované křesťanské nauky převyšuje všechny filosofické systémy, její životní síla — podle svědectví 19. století — převyšuje všechny světové názory.

Avšak bratrům, zápasícím s pochybnostmi ve víře, řeknu i něco jiného: *užitečnější, výhodnější je víra i proto, že poskytuje mnohem větší záruku a mnohem více slibuje než nevěra.* I kdyby se věci tak měly, že by pro nevěru mluvilo tolik důvodů, kolik pro víru — avšak uvidíme, že ani zdaleka tomu tak není; ale teď předpokládejme, že by tomu tak bylo — i tehdy bychom musili takto usuzovati. Obě mohou mít pravdu, mohou se však i obě mýlit. Dobře si rozvážím, ke které se přidám. *Přidám se tam, kde méně ztratím a více získám.* Je pravda, že tato úvaha má obchodní příchut, avšak mohou být duše, na které to působí.

Co ztratím a co získám, když se přidám k víře? Je-li opravdu Bůh, věčnost, a já si podle toho zařídím svůj život a prožiji jej poctivě a mravně, čeká mne život věčný. Tedy všechno získám! Kdyby pak náboženství nemělo pravdu a po smrti nic nebylo — co ztratím tehdy? Tehdy — pravda — jsem ztratil na zemi mnoho podezřelých, pochybných, špatných požitků, ale aspoň jsem okusil odměňující sladkost, kterou ukrývá v sobě dobrý a mravný život.

Všimněme si však zároveň, co ztratím a co získám, při-

dám-li se k nevěře a žiji životem, jako by nebylo Boha, ani věčnosti, ani duše? Má-li nevěra pravdu, pak jsem si sice ve svém pozemském životě shromáždil několik drobtů požitků, několik krátkých okamžiků, avšak po tom mne čeká zející temnota, zničení. To by byl nejpříznivější případ! *Co však bude potom, neměla-li nevěra pravdu?* Je-li opravdu Bůh, proti jehož vůli jsem ztrávil celý svůj život! Je-li opravdu život věčný, o který jsem se nikdy nestaral a pro který jsem ani maličkem nehnul!

Nuže, kam se přidáme? Přidám-li se k víře a ona bude mít pravdu, *bude můj zisk nekonečný;* nemá-li pravdu, *ztráta bude minimální.* Přidám-li se k nevěře a ta má pravdu, bude můj zisk minimální; nemá-li však pravdu, *ztráta bude nekonečná!*

Kde je větší riziko: na straně víry nebo na straně nevěry?

Dejme tomu, že se klameme, a má víra je bez základu — ještě i tehdy! I tehdy musím uznati, že mi nic neškodila. Ani v jedné šlechetné snaze mi nepřekážela, ani v jediném rozvíjení cenné síly mě nebrzdila. Ba dokonce — chci-li býti upřímný — byla prvotřídním podporovatelem mého mravního rozvoje, znamenitým zastáncem mých slabostí. Milým přítelem, průvodcem, nejlepším rádčem mi byla víra v Boha; dokud jsem měl odvalu, rozum k víře nutit...

2. Odvaha vzhledem k vlastnímu srdci.

Kromě pokoření se rozumu máme ještě více odvahy zapotřebí k pokoření srdce. Rozum by se ještě pokořil před vírou, kdyby víra nevyžadovala pokoření srdce a celého mravního života.

a) *Víra má mocné slovo i v mravním životě, a tu opravdu*

naráží na větší těžkosti než v říši rozumu. S jakou radostí uvěří člověk tomu, co i beztoho má rád, co si přeje, ale jak těžko uvěří tomu, co odporuje jeho citům! Pán Bůh takovým způsobem sloučil na světě světlo a tmu, že kdo si to přeje, bude mít za vítězného vůdce k šťastnému životu světlo, pravdu; kdo však chce, může se vždy odvolávat na tmu a své hříšné vášně takto omluvit.

Jak klasický je na to případ sv. Pavla s římským mistodržícím Felixem. Připomněl jsem to i v minulém kázání. Ale případ je tak poučný, že stojí za opakování. Sv. Pavel káže Felixovi o víře v Ježíše Krista. A ten ho poslouchá se žíznivou, touhyplnou duší. »A když on vypravoval o spravedlnosti a o zdržlivosti a o budoucím soudu, ulekl se Felix, a odpověděl: Nyní odejdi, když pak budu mít čas příhodný, povolám tě.« (Skut. ap. 24, 23.) Ovšem: nikdy ho už nevolal. Neboť, dokud jen rozumem bylo potřeba věřit, šlo to; ale jakmile víra kladla své požadavky i životu, okamžitě »nedovedl« dále věřit. Proč? Snad proto, že měl »rozumné pochybnosti«, »filosofické potíže«? Zdaleka ne. Nýbrž měl tři ženy, a svou současnou ženu, Drusillu, odlákal od jejího zákonitého manžela a — podle Tacita — dovoloval každý zločin. Proto nedovedl věřit!

A teď porozumíme i této zajímavé skutečnosti, že dva sourozenci jsou někdy podobným způsobem vychováni, žijí za těchže okolností, a přece budou v ohledu duševním zcela různí; dva lidé slyší nauky víry, jeden je přijme, druhý jim ukáže záda. Když Pán skončil, zatmělo se slunce, země se třásla, hroby se otvíraly — a pohanský setník se na to pod křížem obrátil (Matouš 27, 45), fariseové však zůstali zatvrzeli jako před tím. Proč? Protože neměli odvahy své srdce, svůj život k víře přinutit.

b) Domnívám se, že jsem teď už jasně řekl, čeho jest

potřebí k víře? Co máme činit, abychom víru měli? To, co řekl Kristus Pán: »Každý zajisté, kdo činí zlé, nenávidí světla... kdo však činí pravdu, jde ke světlu.« (Jan 3, 20 a násl.)

Slova Páně jsou rozhodující: Věřit v Boha neznamena toliko vzývání jména Božího, *nýbrž máme Boha v sobě nosit*. Bůh nabízí každému člověku víru, jeden ji přijímá, druhý ji zavrhuje. Víru bude mít ten, »který — zase podle slov Pána Ježíše — bude chtít vůli Boží činiti.« (Jan 7, 17.)

Nemáš víry, bratře? Chtěl bys, abys ji měl, ale nevíš, co máš činiti? Řeknu ti to. Zpozoruj na sobě, uznej to, že nejsi tím člověkem, jakým tě Bůh mínil: nejsi tak dobrý, spravedlivý, čistých rukou, čisté duše, poctivý, neplníš svých povinností — a potom zaplač nad svým dosavadním životem. *Zaplač a v první slze najdeš Boha*. Neboť Boha možno najít rozumem a srdcem. A kdo najde Boha a kdo ho v sobě uchová, o tom říkáme, že má víru. »Miluje-li kdo mne, slovo mé zachovávatí bude« (Jan 14, 23) — řekl jasně Pán.

Jak vhodně to zjistil už i Rousseau: »Uchovávej svou duši vždy v takovém stavu, že si může přát, aby Bůh byl, a nikdy nebudeš pochybovat o pravdě.«

A nehlásají slova sv. Písma totéž o nevěřících: »Neboť, ač poznali Boha, neoslavili ho jako Boha..., zatemnilo se nemoudré srdce jejich.« (Řím. 1, 21.) Proto byli *rozumem* nevěřícími, že nechtěli být *životem* věřícími.

Vztahuje se i na jednotlivce, co řekl francouzský filosof (Claude Piat) o celém národě: »Lid tehdy přestane věřit v Boha, když přestane mravným být.« I sv. Pavel hlásá, že víra a mravnost jsou nerozlučitelné. Timothea takto prosí: »Abys bojoval dobrý boj, maje víru a dobré svědomí, kteréž někteří ztrativše, ztroskotali se ve víře. (Tim. I. 1, 19.)

Kdo by rád chtěl mít víru, ten ať také chce dobrým být! Zpozorovali jste, bratři, jak obezřelého výroku jsem užil? »Ať chce« dobrým být. Tedy jsem se neodvážil říci: že jen ten může věřit, kdo je už dobrý, kdo už nemá hříchů. To — pravda — kdož může o sobě říci? Alespoň však naše vůle ať je postavena v správný směr; ať máme mravní zákon před očima i v moři pokušení a hledme naň tak, jako zápasící s bouří bloudící lodník vždy hledí na magnetickou jehlu; a i kdybychom byli upadli, chtějme alespoň vážně povstati a vrátit se k našemu Pánu. Neboť kdo má tolik odvahy, že svůj rozum nutí k víře, a ještě větší odvahy k tomu, aby své srdce přinutil k životu, odpovídajícímu víře, tomu drahocenný poklad, víra, se neztratí ani uprostřed vířivých vln života.

Drazí bratři a sestry! Pyšně vyplul z přístavu velký mořský parník a sebevědomě se pustil do širého oceánu. Na palubě bylo všecko v pořádku, stroje pracovaly bezvadně, magnetická střelka bezpečně ukazovala vpřed... a přece se najednou zpozoruje, že loď jde zcela nesprávným směrem. Kapitán zastaví loď. Počítají, hledí, radí se, pozorují magnetku... vše marně! Všecko je v největším pořádku a ostrov, ke kterému dopluli, leží přece na zcela jiné cestě! Konečně po dlouhé chvíli přišli na svízel. Na dně lodi byl velký náklad železa, a to úplně vyšinulo magnetku z její polohy. Vyhodili železo, a magnetka hned ukazuje na sever, loď změnila směr své cesty a vesele ujíždí teď bezpečnou cestou. Štěstí, že nebylo už pozdě...

Ke všem bratrům a sestrám, zápasícím bez magnetky na rozbouřeném moři s pochybnostmi ve víře, chtěl bych zvolat: Bratři, sestry! Ani pro vás není ještě pozdě, abyste vyhodili z hloubky své duše tíživé břímě, které vás odvádí ze správné cesty, vedoucí k Bohu. Tíživé břímě? Jaké bří-

mě? Nuž, planou vypočítavost těla, slepé násilí pudů, vzpurnost rozumu, ošemetnost srdce, pro to vše jste se dostali na planou cestu nevěry. Bůh ke každému učiní první krok, ale závisí na mně, zda jdu i já jemu vstříc odvážnými kroky jisté víry. Bůh dodá mé duši první náraz, ale závisí na mně, přidám-li i já k tomu svou dobrou vůli. Bůh vyřkne první zavolání, ale závisí na mně, zda vydám na to ozvěnu.

»Ó, kdybych jen dovedl věřit!« — slyšeti stesk mnohých... Bratře, sestro, tak neříkej! Nýbrž takto: *Věřím, Pane, věřím!* A kdyby můj rozum jen vidět chtěl a ne věřit, ať zazní v mých uších tvá svatá slova: »Že jsi mne uviděl, Tomáši, uvěřil jsi; blahoslavení, kteří neviděli a uvěřili.«

Věřím, Pane, věřím! A kdyby se mé srdce nechtělo pokorit, ať zazní v mých uších tvá svatá slova: »Ne každý, kdo mi říká Pane, Pane, vejde do království nebeského, nýbrž kdo činí vůli Otce mého, jenž jest v nebesích, ten vejde do království nebeského.« (Mat. 7, 21.)

Pane, já chci věřit! »Věřím, Pane, pomoz nevěře mé!« (Marek 9, 23.) Amen.

VII.

JAK ZESÍLÍ MÁ VÍRA?

(II. Musím o svou víru pečovat!)

Drazí bratři a sestry v Kristul

V těchto dnech jsem učinil zvláštní objev. Je to sice bezvýznamná maličkost, ale zdá se mi, že k mému dnešnímu kázání to bude zcela vhodný úvod.

Na ulici jsem se střetl s jedním přítelem ještě z časů gymnasijských, dlouhá léta jsme se neviděli. Pravda, při také příležitosti oživnou staré vzpomínky, mnoho starých, zapomenutých vzpomínek. Já jsem si na př. mezi jiným vzpomněl, jak jsem svým spolužákům v VII. a VIII. třídě vysvětloval matematiku, fyziku... dělal jsem si i mnoho poznámek; oba předměty jsem měl velmi rád.

Potom jsem přišel domů a — nevím jak — zmocnila se mne zvědavost: Kolik asi ještě vím z těch starých věcí? A teď hanba sem — hanba tam, věru učinil jsem nepříjemný objev. Pokusil jsem se o trigonometrii. Co je to věta kosinová? A nepamatoval jsem se už, co je to, ačkoliv vím zcela jistě, že při matuře jsem z toho odpovídal — a k tomu výborně. No, nevádí, řekl jsem si. Zkusme vyhledat logaritmus. Ani to nešlo! Neslýchané. Je pravda, že jsem naposled před 24 lety hledal logaritmus, ale že bych to tolik byl zapomněl! A když se snad nějaký technik z mých posluchačů nad tím zarazí, že takové jednoduché věci bych měl přece vědět, já bych se ho jen zeptal: Tak ty, bratře, dovedeš ještě řecky číst, když jsi už 24 léta neviděl řecké písmeno?

Nechceme si však navzájem vyčítati, raději odvodme z toho poučení — což také bude předmětem mého dnešního kázání. V čem se člověk delší dobu necvičí, to věru brzy úplně zapomene: ať to je hledání logaritmu, řecké čtení, anebo — i víra!

Ano, neboť to bude mým dnešním tématem. Kdo chce, aby měl víru: *ten ať o ni pečuje, ať ji rozvíjí a o ni se stará a ať nedopustí, aby na ni zapomněl a o ni se nestaral!*

Toto kázání je vlastně pokračováním kázání z minulé neděle. Tehdy jsem se zabýval stesky, které bývá slyšeti z úst mnoha lidí, když slyší mluvit o oblažujícím pozhřebání víry.

»Šťasten, kdo dovede věřit!« — říkáš. Ó, ano, šťasten. Ale co mám z toho, že to vím, když mi Bůh nedopřál toho štěstí. Když mi nedopřál, abych měl víru!»

Avšak jsou tyto stesky oprávněny, drahý bratře, drahá sestro? Minulou neděli jsem o tom mluvil, že Bůh svou milostí každého zve k víře, závisí však na mně, mám-li dost odvahy, abych na pozvání i odpověděl. Chceš, abys měl víru? Ano, chci! Nuž, chceš-li, měj odvahu k víře, odvaž se svůj rozum a své srdce k víře přinutit. To bylo předmětem mého minulého kázání.

Sice už tehdy jsem řekl, že ani odvaha sama k víře nestačí: *Musíme o svou víru i pečovat*, aby její bylinka nezvadla, abychom na svou víru nezapomněli.

I. *Proč musíme pečovati o svou víru?* a II. *jak máme pečovati o svou víru?* — hle, dvě hlavní myšlenky mého dnešního kázání.

1. *Proč musíme pečovati o svou víru?*

1. Kdo čte listy sv. Pavla, zajisté přijde na to, jak často upozorňuje apoštol první křesťany, *aby pečovali o svou víru, aby se o ni starali.*

Timotheovi na př. píše: »Bojuj ten dobrý boj víry, dosáhni věčného života.« (Tim. I. 6, 12.) K Efezanům píše: »Nade všecko vezmouce štít víry, kterýmž byste mohli všechny šípy ohnivé nešlechtníka toho uhasiti.« (Efez. 6, 16.) Ke Korintánům píše: »Bděte, stůjte u víře, zmužile sobě počínejte, buďtež silní.« (Ke Kor. I. 16, 13.) Tedy opět a opět slyšíme: Dejte pozor na svou víru, chraňte si ji.

Proč bylo potřeba toho opětovného napominání apoštola? Jistě proto, že první křesťané žili uprostřed úplně zkaženého, nevěřícího a nemravného světa a při každém

kroku byli vystaveni *pokoušení okolí a nákaze frivolního světa*. A dnes snad nežijeme v podobném světě? Kdyby sv. Pavel dnes žil, zda by nepsal ještě důraznějšími slovy: Bratři, kteří jste při svatém křtu přijali do své duše první seménko víry Kristovy, bratři, v jejichž duších výchova rodičů, jakož i náboženská výuka ve škole vypěstovala ono seménko v nadějný stromek, bratři, když už jednou musíte vstoupit do rozbouřených vln života, dávejtež trošku pozor na útlou rostlinku, která klíčí ve vaší duši, na křesťanskou víru! Musíte se postavit do takového světa, kde povolání, starost o denní chléb vás zažene do takové společnosti, která je jakoby sterilisována od zárodků nadzemského myšlení. Bratři, zda bude div, když znalosti ve víře, ve škole nabyté, v tisícových starostech života vyschnou ve vašich duších? Zda bude div, když na víru, k jejímuž prohloubení a pravidelnému výcviku jsi neměl dostatek času, začínáš zapomínat, ba dokonce na ni úplně zapomeneš a staneš se nevěřícím? Nejen kosinovou větu a řeckou abecedu lze zapomenout — *nýbrž i víru*.

I mateřský jazyk lze zapomenout! Jak to? Dokonce i mateřský jazyk lze zapomenout? Věřu ano! Čím dříve člověk s jeho cvikem přestane, tím snáze jej zapomene. Sám jsem v Nizozemsku připadl na malé maďarské děti, které tam byly sotva rok na zotavenou v dobrosrdečných rodinách a ony neznaly už ani jedinkého maďarského slovíčka. A když se navrátily, ani jejich matky se s nimi nedovedly v prvních týdnech domluvíti.

Ano, i jazyk mateřský možno zapomenout! *Víte, co je mateřským jazykem naši duše? Nábožná víra!* I ji lze úplně zapomenout, když se přestalo s jejím cvikem. I kdyby někdo sebe lépe byl hrál v mládí na klavír, když však po

dlouhá léta necvičil, zapomene. A kdyby někdo i sebe těžší cviky dovedl provádět ve svém studentském věku, věru, když toho zanechá, později se ani na hrazdu nevyšvihne, ačkoliv tehdy dělal i veletoce.

2. Ale postupuji dál. A tvrdím, že své náboženské vědomosti nejen nesmím zapomínat, nýbrž naopak měl bych je *ještě více prohloubit a k požadavkům dospělého člověka rozmnožit a přizpůsobit*.

Proč jsem to tu zvláště zdůrazňoval? Proto, že mnoho lidí právě proto ztratí víru, že i ve své dospělosti myslí o víře podobně naivně jako za svého dětství. Tak totiž, jak to odpovídalo dětskému způsobu myšlení, jehož však dospělý člověk nesnese. Někdy se ulekaně chopí člověk za hlavu, jak mu takové neuvěřitelné věci mohou přijít do hlavy. Je však možné, že to vlastně ani není nevěra, nýbrž spíše *síla, protest vyvíjejícího se rozumu proti přílišně dětsky naivním náboženským pojmům*; co bylo dobré pro děcko, nestačí dospělému. Malé dítě si ve svém úzkém světovém názoru, se svými málo pojmy vytvoří obraz Boží. To se však už nehodí do světa dospělého; a když někdo nepečuje o svou víru čtením náboženských knih, slyšením kázání, a nestará se, aby se v něm postupem času zdokonaloval obraz Boží, ten lehko utrpí ztroskotání mezi drtícími ledovci nevěry. Avšak je chyba v tom, jenž se o víru nestará; v něm je chyba a ne ve víře. Když pohan už nevěří v dřevěnou sochu, neznamená to, že není Boha, nýbrž že Bůh není ze dřeva.

Hle, jak důležitý úkol, abychom víru dětství neponechali sobě, nýbrž abychom o ni pečovali, o ni se starali.

Teď však přijde i druhá důležitá otázka:

2. Jak máme pečovatí o svou víru?

Odpověď je zcela jednoduchá. O víru právě tak máme pečovatí jako o všechno ostatní na světě: *cvikem*. Kdo chce, aby dobře hrál na housle, ten bude denně hodiny a hodiny cvičit. Kdo chce zvítězit v závodě, ten bude denně trenovat. A kdo chce, aby měl živou, silnou víru, i ten se musí denně ve víře cvičit.

Víru už i tehdy zesilujeme, *když ji zevně vyznáváme*, ale obzvláště se zesiluje tehdy, *když konáme náboženské cviky*. Tedy pečlivost o víru vyžaduje dvou věcí: 1. *zevního vyznávání víry*, a 2. *vykonávání náboženských cviků*.

Zevní vyznávání víry.

a) Ano, i zevně musíme svou víru vyznávat. Vnitřní víra a zevnější vyznání víry přísluší člověku pozůstávajícímu z nitra a vnějšku, z duše a těla. »Srdcem totiž se věří ke spravedlnosti, ústy však děje se vyznání ke spáse« — píše apoštol (Řím. 10, 10), t. j. nitro a zevnějšík spolu slouží člověku ke spáse.

A zevního vyznání víry je i nám samým zapotřebí, neboť tím se *zesiluje naše víra*. Kdo vždycky zdůrazňuje, že stačí, když je uvnitř náboženský, zevně však že to nepotřebuje projevovatí, pochodí jako ten, kdo umí francouzsky, ale navenek to nikdy neprojeví a v tom se necvičí: za několik let to věru zapomenel!

b) Víra je beze sporu mou nejosobnější, nejindividuálnější záležitostí, v hloubce duše ukrytým klenotem a nejkrásnějším vyznáním zůstane navždy život žitý podle příkazů víry. *Jsou však chvíle, situace, kdy se i zevně musím přihlásit k víře!* V neděli časně ráno vyjde celá rodina na výlet — ale mši sv. proto nezameškám! Ve vlaku, ve spo-

lečnosti se rozmlouvá o náboženském tématu a vůči hrozivým předsudkům mám dostatek odvahy zastávat své přesvědčení. Jsem na mši svaté... zvoní k pozdvihování... moji kolegové se trochu sehnou nebo se oprou o lavici... ale já mám odvalu si kleknout před Kristem, který mezi nás přichází. Jsem chudé děvče... a přichází bohatý nápadník... skvělá partie, ale je mezi námi nějaká překážka a nemohli bychom být podle zákonů Církve oddáni a tu ať mám odvalu říci »ne« a důvěřujíc v Boha, zřící se skvělého pozemského života. V továrně mne soudruzi ustavičně štvou pro mou zbožnost a já se i dále odvažuji jít do kostela a za svou víru se nestydím. Je někdo, kdo by se styděl za své rodiče? Ale není mnohem smutnější stydět se za víru? Neslyšeli takoví nikdy slovo Páně: »Kdo by však mě zapřel před lidmi, toho zapru i já před Otcem svým, jenž jest v nebesích«? (Mat. 10, 33.)

c) Naši katoličtí bratři, kteří z venkova, nebo hlavně z jiných zemí přicházejí na návštěvu sem do hlavního města, se nemohou dost nadívat tomu, že když tramvaj jede podle kostela, alespoň polovice cestujících smekne klobouk nebo se pokřičuje.

Pokřičování.

Víte, že pokřičování jest nejcharakterističtější znakem naší víry? Kdo se pokřičuje, ten veřejně hlásá světu: *Jsem následovníkem ukřižovaného Krista!*

Ale přál bych si, abychom si navykli, vždy sebevědomě, krásně, zbožně a s procítěním se pokřičovatí. Ať je nám pokřičování vždy vědomým vyznáním víry.

Neboť, když se ohlédneme do nejstarších křesťanských dob, poznáme, že znak kříže byl vždycky vítězným zna-

kem naší víry. Jak šli mučedníci na smrt? Volali jméno Ježíš a křížovali se.

A opravdu: nemůžeme si ani jen představití prostší, pochopitelnější a významnější znak pro naše katolické náboženství, jako právě znak kříže. Hlásá dvě základní, nejdůležitější nauky naší víry. Kdo se pokřtí, ten hlásá, že věří v Svatou Trojici jakož i ve spasitelnou a božskou velebnost našeho Pána Ježíše Krista.

Poslyšme jen církevního spisovatele II. století *Tertuliana* (De corona c. 3), jak rozšířeno bylo u starých křesťanů znamenati se křížem. »Když začínáme anebo končíme práci, když se vracíme domů nebo z domu odcházíme, když se oblékáme a obouváme, při jídle, při rozsvěcování, nebo když si leháme, nebo si usedáme, a cokoliv činíme, poznačíme své čelo znakem kříže.« To psali v II. století!

A poslyšte ještě hrdozí zářící slova sv. Jana Zlatoústého: »Jako korunu neseme kříž Kristův, neboť všeho jsme skrze něj dosáhli, co nám slouží k spáse: když jsme se znovuzrodili (křest), nachází se tam kříž; když se živíme svatým pokrmem (sv. přijímání); když se nám uděluje svaté pomazání (břimování), vždy a všude se nachází ten vítězný znak; proto stavíme kříž s takovým oduševněním i v našich příbytcích, na zdech, na oknech, na svém čele a neposléze ve svém srdci« (Hom. 54, in Math. n. 4.). To se psalo ve IV. století!

A ještě něco, bratři! *Pokřizováním* nejen že vyznáváme svou víru, nýbrž i *posilíme svou trpící duši*. Rány osudu se na nás hrnou — nejsou však tak těžké, jako byl kříž Páně! Lidé jsou vůči nám zlí — přece však daleko nesnášíme od nich tolik, kolik vytrpěl Pán, který ke každému byl dobrý a přece tolik zlého musel snášet.

Máme se za kříž stydět? Naopak! *Chlubme se jím!* »Ode

mne však daleko budiž, abych se honosil leč v kříži Pána našeho Ježíše Krista.« (Gal. 6, 14.) Kříž podmanil svět kultuře, kříž zapudil hrůzy pohanství, kříž se skvěl na korunách králů, kříž bude vyčnívat nad mým hrobem k nebi . . . ó, kéž by byl ten kříž i zárukou mé věčné blaženosti!

Odvážně vyznávati svou víru, a tím ji už zesilujeme, o ni pečujeme! Ale cvičme každodenně pravidelně svou víru a tím ji obzvláště zesilujeme a o ni pečujeme!

Konání našich náboženských cviků.

Nelekejte se, mluvím-li o *pravidelnosti náboženského života*. Dobře vím, že milý poměr mezi duší a Bohem, což nazýváme nábožností, nelze stlačit do schematu, postavití do rubriky a navléci na kopyto. Nábožnost musí všechny naše projevy proniknout. To je pravda. Jsou však určité rámce, kterých se nemůžeme zřici — neboť jinak by na to naše duše doplatila. Ti, kteří se zbaví těchto rámců — i když by se dali věsti nejlepší vůli — budou míti nábožnost neuspořádanou, chvilkovou: jednou zaplápolá jako plamen svíce, do které se foukne, jindy jenom bídne doutná jako uhasínající knot, v kterém došel olej.

Jest zapotřebí určitých rámců, které nejsou závislé na rozmarech, na dobré nebo zlé vůli; jest potřebí určitého pořádku v náboženském životě.

Jaký pořádek mám na mysli?

Všeobecně známé cviky křesťansko-náboženského života, které každý zná, ale jejichž cenu ne každý uznává, a proto jsou někteří toho náhledu, že by tím zcizili svůj náboženský život. Tak na př. řádné vykonávání *ranní a večerní modlitby*. Neměli bychom ani jeden den bez modlitby začínat anebo končit. Aby modlitba měla předepsané znění, aby to bylo odříkání z modlitební knížky anebo pouhé pozdvihnutí

duše k Bohu, to ať si každý zvolí tak, jak to nejlépe vyhoví jeho přirozenosti. Jen sám čin ať není zanedbáván.

Po všedních dnech modlitbou posvěcených ať následuje *mši svatou posvěcená neděle*. Mnoho jsem o tom mluvil přede dvěma lety, jak a proč jest potřebí neděli posvětit mši svatou. Ted' nechci tyto myšlenky opakovat. Ať postačí, abych se odvolal ted' jen na to, jak silně působí na prohloubení naší víry každá svědomitě slyšená nedělní mše svatá. A jak klidně budeš moci patřiti do očí Pána Ježíše na smrtelném loži, když budeš moci říci: Pane, každou neděli jsem Tě navštívil v kostele a zúčastnil jsem se tajemného mysteria tvé vylité krve; ó, dovol ted', abych se mohl zúčastnit věčné neděle v nebesích!

Opět nový rámeček: *přijímat svaté tělo Kristovo*, aby náš duševní život byl živý. Přijímat silné tělo Kristovo, abychom měli dostatek síly probjovat se životem. Přijímat božské tělo Krista, abychom tento zaprášený, drsný, pozemský, jepičí život vyplnili božským obsahem, nepominutelnými hodnotami. Jak často máš svaté tělo Kristovo přijímat? Zase to není předepsáno. Minimum je: jednou za rok, v čase velikonočním. Kdo by se však tím mohl spokojit?

Opět nový rámeček: zachování náboženstvím předepsaného postu. Ne snad, že by v pátek maso nechutnalo právě tak dobře jako v jiné dny, nýbrž abych se občas vyzkoušel: zda dovedu Bohu, své víře i přes to sebezapření, přes tu oběť zůstatí věren.

Za vojenského tažení Napoleonova proti Rusku jeden mužik za žádnou cenu nechtěl přestoupit na stranu Napoleonovu: je prý carův! Vojáci vypálili mu na rámě velké N. A co udělal mužik? Odřízl si rámě, ale carův přece zůstal! Och! *Přinášet oběti, abych mohl Bohu náležeti!* —

to jest nejkrásnější výkvět pravé zbožnosti a nejúspěšnější zesílení péče o víru.

Hle, bratře, sestro, ne mnoho filosofovat, ne štěbetáním odtahovati se od víry — *nýbrž žiti víru!*

Jak váhavě jdou někteří do vody: špičky nohou namáčejí, zase vytažují, zase zkusí, ach, to je zima... A když konečně jsou ve vodě, zvolají: Vždyť to není ani tak studené, jak jsem myslel!

Ani ty se neodtahuj, nemudruj o své víře! Zkus do ní skočit: žiti, cvičiti, prožívati svou víru a potom rci, zda je voda ještě studená! Chceš, abys měl silnou víru? Zkus přesně podle předpisů své víry žít a uvidíš, že to půjde. Uvidíš, že i ty se tak krásně přiznáš, jako to udělal »největší Maďar« hrabě Štěpán Széchenyi, když s takovou povznášející otevřeností o sobě napsal:

»Má víra je pevná, jsem poctivý katolík, vícekrát jsem putoval do Maria-Zell, v Římě jsem s opravdovou zbožností polibil papežovi ruku a z plné duše sleduji náboženství lásky. Každý zvyk svého náboženství svědomitě zachovávám proto, že jsem katolík, a ne snad jen náhodou tak činím, nýbrž celkem jistotně z milosti Boží a chci býti hoden této milosti. Čemu nemohu porozumět, o tom nikdy nehlobám. S poddaností přijímám všecko, čemu učí, a jsem velikým ctitelem těch, kteří se o naši duši starají a o naši spásu pracují... Každou neděli a svátek slyším mši svatou a zdržuji se těžkých prací, zachovávám předepsaný půst, pravidelně se zpovídám a se starostlivým srdcem konám své pobožnosti. Ve svém náboženství si všeho vážím, neboť to je vlastně základ veškeré lásky k bližnímu, a vím i to, že jen modlitbou, rozjímáním, bojem proti smyslům, pravým pokáním a vytrvalým cvikem můžeme se stát schopnými pravé lásky... Cenu své nábožnosti hledám v sebe-

zapírání, v pokoře a v poslušnosti.« (Döblingi irondalmi hagyatéka. III. 150—152. 1. Id. Fekete-Várad: Széchenyi vallomásai és tanításai. Bpest. 245. 1.)

Bezpečná rukověť těm, kteří chtějí věřit!

Bratře, sestro! Má poslední otázka k tobě je tato: Chceš si zachovati víru? Starej se, pečuj o ni, cvič se ve své víře! Rozšiřuj obzor své duše, který ti sama víra naznačila, žij svou víru, žij pod zorným úhlem života věčného.

Žítí pod zorným úhlem života věčného! Co to znamená? Znamená to vždycky mít na mysli slova Páně: »Bud'te bedra vaše přepásána a hořící svíce v rukou vašich, a vy bud'te podobní lidem, kteří čekají na pána svého... aby, když přijde a zatluče, hned mu otevřeli. Blažení služebníci ti, které pán přijda nalezne, ani bdí.« (Lukáš 12, 35—37.)

Kdykoliv pro mne přijde pán, ať mne nalezne připraveného! Je možné, že mnohá pozemská práce ještě není ukončena, je možné, že tvé děti, manželka, jsou ještě odkázány na tebe, ale: tvá duše ať je čista a připravena.

Věřím! Ještě jsem necítil ošklivost před světem, ještě se mi nezhnusil: miluji květiny, domov, život, avšak pro to všechno ještě neodhodím od sebe a nezapomenu na nevadnoucí květinu věčného domova, na život věčný.

Věřím! Život je sice pln tmavých mraků, mně však znamená v Bohu zakotvená víra vrchol ozářené hory nad zachmuřenými údolými. Těm, kteří bývají na horách, je den delší než těm, kteří bývají v údolí a oni více zakoušejí životodárných slunečních paprsků. Nuže, aby můj život i v zachmuřených údolích byl ozařován slunečními paprsky, *tkvim se vši odevzdaností ve své víře, proto nutím svůj rozum a svoje srdce k pokoře před Bohem a proto přijímám do sebe zářící, oživující energii víry pravidelným, neustálým cvikem ve své víře.*

Skloním svou hlavu a můj rozum řekne: »*Věřím!*« Zaclepu na své srdce a můj život opětuje: *Věřím, Pane, věřím!* Amen.

JE-LI BŪH?

VIII.

JAK SMÝŠLIŠ O BOHU?

Drazi bratři a sestry v Kristu!

Je v lidské řeči slovo, které samo o sobě pozvedne člověka do závratné výše nad všechno tvorstvo světa, kratičké slovo, které však je přes to pádným důkazem pro vznešený původ a určení člověka, slovo, nad něž jiné slovo nezaznívá častěji: zaznívá všude, kdekoliv jen člověk žije, od severu na jih, od východu na západ, od východu slunce až do jeho západu.

Kratičké slovo, ... a to je slovo *Bůh*.

Bůh! Tři svatá písmena! Tři písmena, která ustavičně zaznívají na nebi i na zemi. Andělé mu vzdávají neustále hold láskyplným zpěvem: »Svatý, svatý, svatý Pán Bůh zástupů« — a z duší na kolenou se modlících lidí zaznívá: »Věřím v jednoho Boha!«

Bůh! Žvatlající děti a schýlení starci vyslovují toto svaté jméno, modlíci se lidé a klnoucí obludy, věřící a nevěřící mají v ústech toto svaté slovo: *Bůh!* Jazykozpyt řadí toto slovo mezi první nejstarší slova každého jazyka ... tak si razí cestu toto slovo mezi námi lidmi, jako oživující sluneční paprsek na okrsku zemském.

Bůh!

V dosavadních přípravných kázáních jsme se dostali až k tomu slovu a tu se zastavíme, drazi bratři a sestry, na celý rok. Na rok se chci zastavit před velebností Boží.

Všecka kázání, která v tomto studijním roce přednesu — až do června příštího roku — budou věnována tomuto kratičkému slovu: *Bůh!* S povděčným srdcem padněme na chvíli na kolena před velebností Boží; já ho prosím, abych svým slabým slovem hodně ctil jeho svaté jméno; a vy, drazí bratři a sestry, prostě, aby se během těchto kázání ve vašich duších zdokonalil vznešený obraz našeho mocného Boha.

1. Proč musím tolik o Bohu mluvit?

Teď tedy následuje mnoho a mnoho kázání o Pánu Bohu... »Nebude to unavovat?« — myslí snad někdo. — »Nebude to snad mnoho? Je to téma skutečně tak důležité, že mu musíme vymezit celé měsíce?«

Nuž, poslyšte mé dnešní kázání, proč je potřebí a proč chci tolik o Bohu mluvit.

A. — Především proto budu tolik o Bohu mluvit, že *není na světě hodnějšího a důstojnějšího tématu pro kázání!* Zda se nesluší o nejdokonalejším, nejsvětějším, nejmoudřejším, nejlepším Otci tolik mluvit a věděti? Mluvit a věděti právě dnes, kdy tolik víme, mluvíme a pátráme o světě, který On stvořil. A když nelitujeme námahy, práce, trvajících celá léta, lidské životy, ba století, jen abychom poznali zákony stvořeného světa, jeho podstatu a zařízení, zda smíme za dlouhý pokládati čas, který chceme věnovati poznání Stvořitele celého světa, našeho vznešeného Boha? Bůh je konečný ideál, konečná veličina, poslední instance, poslední soudce, konečný cíl, konečná blaženost — tak se přece sluší o Něm i mnoho mluvit!

B. — Ale mnoho musíme věděti o Bohu ještě i z jiné příčiny. Poněvadž podle toho, jak smýšlím o Bohu, *utváří*

se i celý můj pozemský život a podle toho bude rozhodnuto i o osudu mého života věčného.

Komu je zima, ten ať jde na slunce, a tam se zahřeje! Kdo vystavuje svou duši stále oteplujícímu slunci lásky Boží, kdo přitahuje k sobě Boha hlubokou a vřelou láskou, kdo se opravdu pevně upne na Boha a zůstane mu věren i v nejstrašnějších bouřích na světě, toho ani pokušení, ani utrpení nevytrhne z rukou Božích; toho život bude slunný, i když celé nebe je nad ním zataženo; ten bude zpěvně kráčet svou cestou, i kdyby byla trním vroubena a ostrým kamením vyložena. Ach, kdo se jednou hluboce zablhl do pozhnaných očí Otce nebeského!

Rcete: bylo by opravdu škoda toho času?

C. — Ale pokračuji dále. Proč musím o Bohu mnoho mluvit? Proto, že *tak mnoho se mluví proti němu a tak málo pro něho.*

Proti němu mluví rozšířené filosofické směry: materialismus, monismus, pantheismus.

Nemám tedy i já nadhodit dvě osudně důležité otázky: Zda je opravdu Bůh? A co je Bůh? — *Zda je Bůh, a co je Bůh?* — to bude předmětem všech mých kázání.

Zeptáme se pak, co říká svět: zda je Bůh? Zeptáme se, co říká člověčenstvo: zda je Bůh? Zeptáme se, co říká naše duše: zda je Bůh? Zeptáme se, co říká lidský život: zda je Bůh? A přezkoumáme, co nám říká naše víra: co je Bůh? A na konci vítěznou duší zvoláme: Přece! I když se všude rozhlásí, že Bůh je mrtev, my se postavíme proti světu: *Ještě žije Bůh! Ještě žije věčný Bůh!*

Zda smíme litovati času, když jde o to, abychom tuto osudově důležitou, jistou pravdu ve své duši nezníčitelně upevnili? Jakou pravdu? Nuž, základní článek křesťanské víry: *Věřím v jednoho Boha!*

Jak rozličným způsobem myslí lidé o Bohu! A já bych se chtěl v těchto kázáních blíže dostat ke každému a přiblížit jeho duši k Bohu.

Věřím v jednoho Boha! Řekni jen, drahý bratře, drahá sestro, jak ty smýšlíš o Bohu? Co ty o něm myslíš? K jakému druhu lidí patříš?

Neboť lidé myslí zcela různě o Bohu. Teď vyjmenuji všechny typy — pak si rozmysli, ke kterému patříš. A sám odpověz na otázky: *Jak smýšlíš ty o Bohu? Zda myslíš správně? Zda nemusíš svůj nesprávný náhled změnit?*

2. Jak smýšlíš o Bohu?

Proberme si tedy po řadě různé lidské typy.

1. Nejdříve připomenu ztroskotané duše, duše, které *popírají Boha*. A jsou i takové? Zejména: ještě i *dnes*? Neboť kdysi byly věky, kdy to patřilo k bon-tonu a dodávalo vzdělanému člověku zvláštní lesk učenosti, že se povýšeně vyslovovali o své nevěře... Ale jsou ještě i dnes mezi námi takové fosilní bytosti?

Bohužel, jsou ještě i dnes. Těch sice není mnoho, kteří by bránili své popírání Boha tím, že se odvolávají na »vědecké důvody«, dosti je však těch, kteří bez každého důvodu, *prostě svým životem popírají Boha*. Tyto přivedlo buď oslepující světlo lidského vědění anebo neúprosný životní boj, který je tlačí k zemi, hlavně však množství jejich mravních poblouzení na toto severní ledové pole popírání Boha.

Jak politováníhodní jsou tito ubožáci, kteří myslí, že k lidskému životu stačí technika, stačí stroj!

Může věda člověku opravdu stačit? Vždyť věda dosud neosušila ani jedinou slzu vyroněnou ze srdce! Věda je po-

chodeň, při které uzříme hloubky bytí, ale tyto úplně osvětlit — toho už není schopna!

Stačila by opravdu člověku technika, stroje? Není pochyby, že stroj může být člověku velkým pomocníkem, ale i velkým nebezpečím! Vždyť už od nejvážnějších lidí bylo slyšet otázku: Zda je dnešní technická kultura kletbou anebo požehnáním? Mělo by tak býti, aby stroj byl sluhou člověka, ale dnes už mnohokrát panuje nad námi stroj. »Die ich rief, die Geister, werd' ich nun nicht los.«

Popatřme jen na vrchol technické kultury dospělého světa. S hodinkami v rukou netrpělivě sleduje vteřiny, aby nezmeškal vlak, aby došel včas na poslední tramvaj, do divadla, na bursu atd. Je netrpělivý, roztržitý a to mu nijak není k užítku pro vážnou práci a duševní prohloubení. Strojová kultura přivykla člověka unáhlenosti, rychlému životu, avšak, »unáhlenost pochází od ďábla«, říká východní pořekadlo. Všecko jen honem, vždycky jen něco nového! Z toho pochází i nadvýroba ve všem, dokonce i v oboru umění. Kde maluje dnes nějaký Rafael, kde tvoří dnes nějaký Michelangelo? Není času ani k jedinému většímu výtvoru!

Běda lidstvu, nechá-li vyšší požadavky své duše zatlačit věcmi pozemskými! Bylo by běda, kdyby za protějšek hmotné kultury, techniky, stroje, nepřijalo formuli Sokratovy školy: *ἔχω καὶ οὐκ ἔχωμαι*, t. j.: mám věci ve své moci, panuji nad věcmi, a ne věci nade mnou! Neboť co je nám platno, kdyby nám patřil i celý svět, duše však vyhladovělá zbledne a zhroutí se v ohromném bohatství? Co je nám platno, když se i na nás splní slovo proroka Izaiáše: »Plna jest země stříbra a zlata a jejich pokladů není konce... tu hrbí se člověk, tu ponižuje se muž.« (Is. 2, 7, 9.)

Co je nám platno, když se musíme loučit se světem, tak jako se loučil umírající *Colbert*, velký francouzský finanční

ministr, s Ludvíkem XIV.: »Ach, sire, kdybych i pro Boha tolik byl pracoval jako pro Vás!« *Ó vy bidní lidé, kteří popíráte Boha!*

Avšak největší část popiračů Boha ani nepochází z kruhu těchto lidí. Nýbrž z lidí, které ne rozum, ne přesvědčení, ale bezuzdné vášně a hříšný život přivedly k tomu duševnímu zhroucení. Pravdu má svaté Písmo: »Řekl blázen v svém srdci: není Boha!« (Žalm 13, 1.) Tedy *v svém srdci říká, srdce je vinno*. Nevěřícími mohou být jen dva druhy lidí: ten, který je líný k myšlení, a ten, který je slabý k dobru. První popírá Boha proto, že ho nemůže rukou uchopit. Druhý proto, aby nic nestálo v cestě jeho lehkomyslnému životu. Největší část lidí se proto stane nevěřící, aby se vymanili z moci Boží. — Gottlos — vom Gotte los! *Ó vy bidní lidé, kteří popíráte Boha!*

To je první typ. To se samozřejmě nevztahuje na ty, kteří tu poslouchají moje kázání. Ale zkoumejme to i dál: Jak smýšlejí lidé o Bohu.

2. »Žijeme v tak pokaženém, Boha popírajícím světě!« — slyšet častěji. Je však opravdu dnes tolik těch lidí, kteří popírají Boha? Všimneme-li si umění, literatury, novinářstva, obchodu a vůbec celého moderního kulturního života, byli bychom nakloněni potvrdit tento smutný zjev. Avšak skutečnost je zcela jiná! Ohromné množství lidí, ano největší část lidí je na straně Boží. Hledají Boha, ale mnozí — ho nesprávně hledají.

Hle, to je nový typ: *tábor lidí, kteří nesprávným způsobem hledají Boha*. Lidé, kteří by rádi věřili v Boha, ale jak to oni říkají: »Nemohou, neboť nemají k tomu dost silný důkaz.« Jsou to takoví lidé, kteří nechtějí uznat, že oratoř má zcela jiné důkazy než laboratoř. Jsou to lidé, kteří žádají matematické důkazy tam, kde je to nesmys-

lem. Oni sice cítí, že musí být jakási vyšší, skutečná bytost, ale Boha nechtějí přijmout tak, jak ho podává náboženství, nýbrž oni si udělají sami Boha. Oni nazývají svět, přírodu, přírodní síly a j. svým bohem, avšak při tom vyjadřují svými pomatenými pojmy o Bohu, svou nesrozumitelnou terminologií, svým blouděním ve tmách, z hloubky duše vyrazující touhu: Věřím v Boha, Bůh musí být!

Tuto skupinu jsem jen k vůli celku připomněl, a ne proto, jako by takoví byli i mezi mými drahými posluchači.

3. Teď následuje nový typ, a k tomu — Bohu žel — patří i mnoho křesťanů: kteří věří v Boha, *ale Boha zneuznávají*.

— Věříš v Boha? — ptám se jednoho.

— Věřím! — odpovídá. A říká to zcela upřímně. *Avšak v jeho životě nic nenasvědčuje, že v Něho věří*. Kdyby nevěřil v Boha, jeho mravní názory by byly zrovna tak lehkomyslné, jeho život zrovna tak neuspořádaný. Bratře, sestro! *To je popírání Boha! Boha nejen slovem možno popírat — nýbrž i životem*.

Kdo v Boha věří, u toho to musíme vidět na životě. Nestáčí, aby na silvestrovský večer a na Velký pátek nakoukl do kostela, nestačí, aby pod vánočním stromkem změklo jeho srdce... Tito zneuznávají Boha.

Ale zneuznávají Boha i ti, kteří hledí při bohoslužbě *spíše sami sebe utěšit, než Bohu se klanět*. Kteří se nemodlí — jak říkají — když »k tomu nemají nálady«, kteří nejdou na nedělní mši svatou, když — jak říkají — »nejsou k tomu disponováni«, kterým je nábožnost spíše estetickou změkčilostí, než pokorným ponížením rozumu a srdce před velebností Nejvyššího.

A zneuznávají Boha i ti, kteří o Bohu myslí vždycky malomyslně, *úzkostlivě a kteří se v Bohu nikdy radovati*

nemohou. Zbytečně úzkostlivé duše, které vidí v Bohu pouze na rohu ulic číhajícího strážníka, který s velkou radostí zapíše všechny jejich přestupky, které v něm poznávají jen trestajícího soudce a ne i laskavého Otce, které v něm vidí jen přísného zákonodárce a ne i pomáhajícího a na naši lásku čekajícího Boha. Tito všichni zneuznávají Boha. A abychom i my o Něm tak nemysleli, proto budu o tom tak mnoho mluvit.

4. Opět nový typ: kteří se zklamali v Bohu, kteří vystřízlivěli a *teď se vzdělili od Boha*. Kdo to jsou ti smutní ztroskotanci?

Jedni byli stíháni těžkými ranami osudu. Skoro v jednom roce zemřel jí muž i jediné dítě a teď vyřkne to strašné slovo: »Kdyby byl Bůh, nemohl by to dopustit...!«

Jiného ožebračila strašná hospodářská situace. Kdysi žil zámožně, dnes pozůstává všecek jeho majetek z bezcenných válečných půjček. A při tom vidí, jak dobře se vede vyděračům lidu, kteří se o Boha vůbec nestarají. »Kdyby byl Bůh, nemohl by to dopustit.«

Třetí — jak říká — v životě nic zlého neudělal. Byl vždy poctivý. Bohu věrně sloužil... a teď přece neštěstí za neštěstím!... »Jak se na to může Bůh dívat!«

Čtvrtý si stěžuje: »Tolik jsem se modlil! A tak zbožně! A nebylo mi vyhověno, oč jsem prosil. Teď se už ani já nebudu starat o Boha!«

Člověk slyší takové řeči za každým krokem. Nuže, aby každý na to všecko našel odpověď, proto budu tak mnoho mluvit o Bohu.

5. A na konec jsou takoví, kteří Boha *správně znají a správně uctívají*. Kteří celou duší jsou Bohu oddáni. Kteří ho vždy hlouběji chtějí poznat a milovat a jeho svatou vůli plnit. I těm bude k užítku, budu-li před nimi o Bohu mnoho

mluvit, a každé kázání — podobně jako tah štětce — okrášlí v jejich duši obraz Boží, t. j. *v jejich duších vzroste Bůh*.

Jak to? Bůh má v nás vzrůstat? Jak to mám chápat?

Nuž, tak. Když jsme byli malé děti, mnoho se nám mluvilo o Pánu Bohu, který všecko stvořil, který se o všecko stará, který všecko trestá anebo odměňuje. Obraz Boží v nás byl podobný dobrotivému stařečku s dlouhou bradou. Tichá, harmonická dětská léta! Tehdy jsme začali chodit do školy a v hodinách náboženství vzrůstal i obraz Boží. Bůh není stařečkem, není jen přísným soudcem, nýbrž i posilujícím, pomáhajícím Otcem, který v každém životním zápase při nás stojí svou milostí a svými svátostmi; a když přece upadneme, pozvedne nás; a když naše duše žízni, občerství ji. Jak vzrůstal v naší duši Bůh u první svaté zpovědi, u prvního svatého přijímání!

Ale už v těchto letech počaly i jiné obrazy své hlavy vedle Boha zvedati! Obrazy model, které během času rostly a jako plevel chtěly udusit obraz pravého Boha.

Pak jsme vyšli ze školy . . . a hodiny náboženství přestaly . . . a čemu jsme se o Bohu naučili, to jsme časem zapomínali, obraz Boží se v nás stával matným a obrazy model se stávaly vždy hlasitějšími a osobitějšími: modly pudů, peněz, moci, chvilkovosti a zanedbávání povinností. Ach, v jak mnohých dospělých utlačují tyto plevele obraz pravého Boha!

Bůh tedy musí v nás vzrůstat. Obraz Boží v nás dozrávat až do naší smrti: vždy lépe poznávat Boha, vždy vroucněji se k němu vinouti, s ním se spojovat.

Neboť: pohleď jen na člověka, který by to zanedbával! Pohleď, čím je Bůh pro nespočetné množství nevěřících! Tři písmena, chladný pojem. Věří, že Bůh jest: vyznává o něm,

že každá dobrá vlastnost je v Bohu v nejvyšším stupni obsažena — a toť vše. Ale jak těžko připadá našemu lenivému myšlení, aby, kolikrátkoliv jen vyslovíme jméno Boží, tanul v naší duši všemohoucí Stvořitel celého světa, v kterém žijeme, se hýbáme a trváme, bez jehož vědomí nám ani vlas s hlavy nepadne, který celý ten ohromný svět udržuje v jeho pólech, který však zároveň je i mým milujícím Otcem.

Čím je mnohým z nás Kristus Pán? Nám, nevěřícím! Historickou osobností, která žila před 2000 lety a učila každého, že jsme byli vykoupeni a jejíž učení hlásají i dnes naše kostely a . . . konec. Byl jednou jeden Kristus . . .

Ó, Kristus však je i dnes živý Bůh, náš mocný Vykupitel, jehož každé slovo, které kdysi vyřkl, zachvívá živě dušemi stamilionů, jehož stisk ruky cítím, když udělám něco dobrého, cítím jeho zářící oči, když jsem přemohl pokušení, cítím jeho bolestný pohled, když mě ovládne hřích.

Tak by to mělo býti! *Avšak je tomu tak?* Zda to cítíme, kdykoliv přejdeme vedle kostela? Kdykoliv poklekneme! Když nás oplétají pokušení hříchu! Když na nás rány osudu doléhají!

Věřím v Boha! Zda skrývá to slovo vždy v sobě i nějaký obsah, kdykoliv je vyslovujeme? Vážný, úctyhodný obsah? Toto svaté slovo jest částkou velebnosti druhého světa. Ale jak často je slyšet toto slovo z úst křesťanů, ale když se jich zeptáme: na co jsi myslel, když jsi vyslovil to slovo, odpoví nám: na nic. Vyslovit jméno Boží a při tom nic nemyslet, jak smutná lhostejnost! A aby tomu tak nebylo, proto se budu zabývat v dlouhých kázáních těmito dvěma základními otázkami: *Zda je Bůh?* a *co je Bůh?*

Drazí bratři a sestry! V dnešním kázání jsem nadhodil tuto otázku: *Co myslíš o Bohu? Zda myslíš o něm správně?*

Správně myslí o něm jen ten, který neochvějně kráčí po cestách jeho přikázání. Desatero Božích přikázání začíná takto: »Já jsem Pán Bůh tvůj, nebudeš mít jiných bohů kromě mne.« Nemysleme si, že toto napomenutí platilo jen Židům, že jen je chtěl uchovat před modlami sousedních národů, před cizími bohy.

Vztahujme tento zákaz i na sebe. I dnešní člověk je obklíčen nebezpečím cizích bohů! S počátku jen vedle pravého Boha i jim se chce klanět: peníze, smyslnost, touha po slávě, domýšlivost; pomalu však nabývají v něm vždy většího a většího místa, až na konec úplně zatlačí úctu pravého Boha.

A víte, kdo správně myslí o Bohu? Ten, kdo v něho věří, ale *jen* v něho věří, jen jemu se klaní. Tomu se klaním, skrze něhož všechno se stalo a jest, jeho učiním střediskem své duše a celého svého života. Jemu se klaním ne jen před oltářem, nýbrž i *obětováním každé své nezřízené žádosti, každé své hříšné vášně.* A čím více vidím, že život nesčetných moderních lidí není nic jiného než klanění se modlám, tím neúprosněji vzplane ve mně vůle, abych alespoň já byl poslušným synem jediného pravého Boha. *Věřím v jednoho Boha a chci se státi věrným dítětem svého nebeského Otce. Amen.*

IX.

CO ŘÍKÁ SVĚT: ZDA JEST BŮH?

Drazí bratři a sestry v Kristu!

»Apoštolské vyznání víry« se začíná slovy: »Věřím v Boha« a není lidského slova, není věty, která by vyjadřovala důležitější, osudovější pravdu.

Věřím v Boha! Věřím, že existuje kromě tohoto světa nekonečně vznešená Bytost, z které všechno pochází a ke které se všechno navrátí. Věřím, že Bůh jest!

Ale zda to *jen* věřím? A můj rozum k tomu nic neříká? Nemohu si svým rozumem Boha přiblížit? *Zda to musím jen věřit, že Bůh jest, anebo i rozumem na to přijdu, že Bůh musí býti?*

Jsem katolický křesťan, jako takový jsem se zrodil, ale nespokojím se tím, že mi tuou víru jako dar vložili do kolébky. Je pravda, že krásnější, vznešenější, šťastnější dar jsem ani dostat nemohl a jsem za to i vděčný svým rodičům: jako skvějící se slunce ozařovala tato víra můj dětský věk. Ale teď . . . teď, když už zralým rozumem přemýšlím, musím se zahledět do očí i velké otázky: *Zda je tato moje víra i pravdivá?* Dlouhá léta modlí se mé srdce: Věřím v Boha . . . ale teď se ozve i můj rozum a zavolá do velkého světa: *Pane a Bože, jsi opravdu, jsi tam?* Zeptám se kvapících vlasatic, zeptám se prchajících hvězd, zeptám se vlnivých klasů, zpívajícího ptáčka, ptám se celého nezměřitelného světa: Jest Bůh, jest opravdu Bůh? Zavolám hlasitě do světa a čekám na ozvěnu — hle, bratři, sestry, to bude důležitým předmětem mého dnešního kázání!

Je opravdu Bůh? — nadhodím vážnou otázku a očeká-

vejme ozvěnu na nadhozenou otázku: očekávejme ji v dnešním kázání od *vesmíru*, od *makrokosmu*, a pak v příštím kázání od člověka, od *mikrokosmu*.

Dříve než bychom počali hledati stopu po Bohu ve vesmíru, musím krátce pojednat o předběžné otázce: *Zda nebude toto naše podnikání příliš odvážné?*

Neboť jsou lidé, kteří se domnívají, že nauky náboženské máme ponechat úplně víře, a práci rozumovou máme vyloučiti na tomto poli vůbec: »Já věřím, co hlásá náboženství, rozumem však věc nezkoumám, zda je tomu tak« — říkají jednotlivci. Nač to zapírat: to jejich rozumování se mi vůbec nelíbí! Já *věřím* v Boha, avšak *slepě* věřit nechci; právě proto, že jsem člověk, rozumný člověk a užívání rozumu se ani ve věcech víry nechci zřici. A proto, že víra v Boha tvoří základ celého náboženského života, proto od základu chci přezkoumati otázku: *Věřím, že Bůh jest, ale na jakém základě to věřím?* Věřím snad proto, že mne tomu naučili rodiče? — i proto; to by pro mne však zdaleka nebylo důstojné. Nýbrž proto věřím, že to i můj rozum požaduje, moje srdce po tom touží a celé lidstvo jednomyslně hlásá: Jest Bůh! Bůh musí býti!

Tedy mým heslem bude: Ne *jen* věřit, nýbrž *i* vědět! Jakož i svatý Pavel požaduje »duchovní bohoslužbu« (Řím. 12, 1) a ne slepou víru.

Je pravda: Boha nevidím, uchopit Ho nejsem s to, tedy nemohu říci: »*Vím*, že Bůh existuje.« Co vím? *Vím*, že $2 \times 2 = 4$; to vím a ne věřím. *Vím*, že celé jablko je větší než jeho polovice; to vím a ne věřím. Takové vědění — to jest matematický důkaz — nemám o Bohu. Avšak mám mravní důkaz, mám úsudek. Byla spáchána vražda . . . přijde detektiv . . . pachatele nikdo neviděl . . . ale jsou tam jeho stopy: otisky jeho prstů a na základě těchto vyhledá

se pachatel. Nedivte se trochu divnému přirovnání: Ani Bůh není viditelný, avšak otisky svých rukou posel celý svět. Dejme se i my do práce a vyhledejme »původce«, vyhledejme Stvořitele světa.

Myšlenky svého dnešního kázání shrnu do dvou vět; jedna bude zjištěním, druhá otázkou. Zjištění bude: I. *Závratně veliký je tento svět!* Otázka bude: II. *Kdo jest jeho stavitel?*

1. *Jak velký je tento svět!*

Není člověka — až na lidi otupělé a domýšlivé — jehož duše by nebyla dojata a jehož by se nezmocnil zvláštní pocit, když za srpnové noci stane pod *hvězdnatou oblohou*.

Co je tento zvláštní pocit? Ještě i dnes cítí člověk (a to dokonce mnohem lépe), obdivuje-li hvězdnaté nebe, co cítil velký řecký filosof Aristoteles. *Aristoteles* jednou napsal: »Jako ten, který by z trojského vrchu Idy hleděl na řecké vojsko, táhnoucí v nížině v mistrném sešikování, v čele rytíři s koni a vozy, pak pěšáci — musil by přijít na nápad, že je někdo, který tuto ohromnou vojenskou masu řídí a vojáky udržuje v řadách; jako námořník, který vidí v dálce se přibližovati loď, hnanou příznivým větrem, si myslí, že na lodi musí býti zajisté kormidelník, který ji řídí a do přístavu vede: zrovna tak ti, kteří se po prvé zahleděli na nebe a viděli, jak slunce vykonává svou cestu od východu na západ a viděli uspořádané řady hvězd, hledali tvůrce tohoto vznešeného světového řádu, neboť museli mítí za to, že vše to nemohlo vzniknouti náhodou, nýbrž že musí mítí svůj původ v mocné nepomíjející bytosti.« (Sext. Emp. dogm. III. 2. Fragm. II. p. 36.)

Aristoteles neměl ještě dalekohled, on jen pouhým okem

se díval na hvězdnou oblohu! A co by byl řekl, kdyby byl použil dnešních, mnoho tisíckrát zvětšujících, ohromných refraktorů a kdyby byl věděl, jako my dnes, *jak nesmírně velký je tento svět!*

a) *Jak velké jsou hvězdy!* Uran je 14krát, Neptun 17krát, Saturn 93krát a Jupiter 1279krát větší než naše Země. Ale co je to všecko v porovnání se Sluncem! Slunce je 1,300.000 krát větší než svět, jinak řečeno, ze Slunce by se dalo udělat 1,300.000 našich Zemí. Je pravda, že dnes se jen tak hází miliony. Ale víte, jak vysoký by byl sloupec z milionu karet na sebe položených? Přesahoval by výšku 1 km! A teď se pokusme nějakým způsobem si představit, co to znamená: milion zeměkouli! Kdybychom na Slunci umístili naši Země i s Měsícem a Měsíc by právě v takové vzdálenosti obíhal kolem Země jako dnes, byla by jeho dráha ještě vždy ve Slunci. Ale Sirius je ještě 12krát větší než Slunce! A jsou nebeská tělesa mnohem větší Siria! ... Člověka jímá závrat z těchto čísel.

b) *A kdybychom chtěli ještě i jejich vzdálenosti měřit!* Rychlík, který ujede za hodinu 100 km, dojel by na Slunce za 170 roků, kdyby jel neustále. Měřit vzdálenosti hvězd kilometry bylo by nesnadné, a aby se nemusilo počítati s ohromnými číslicemi, zavedl se tak zvaný »světelný rok«. Světlo urazí za vteřinu 300.000 km. Světelný rok je tedy dráha, kterou urazí světlo za jeden rok. Vlákem, který by jel za hodinu 60 km rychlostí, objeli bychom rovník za měsíc. A světlo jej oběhne za vteřinu osmkrát!

Světlo urazí dráhu se Slunce na Země za rok 63.000krát; to je »světelný rok«: 63.000násobná vzdálenost od Slunce. A hleďte jen: světlo hvězd se chvěje, jako by jim bylo zima. Jsou to »stálice«. Jak nepředstavitelně daleko je už i nejbližší stálice *a-Centauri*, když odtud světlo k nám při-

jde za 4 léta a 4 měsíce! Jinak řečeno, nejbližší stálice jest od nás asi 260.000krát vzdálenější než Slunce! Sirius jest od nás vzdálen 8 a půl světelných roků . . . strašná vzdálenost! A přece, jak jasně svítí! Jak ohromná hvězda to musí býti! A Vega je vzdálena 36, Polárka 40 světelných roků a 6 měsíců. Víte, co to znamená? To, že kdyby teď světlo Polárky najednou zhaslo, my bychom ji ještě 40 roků viděli na témže místě. Perseus je od nás na 170 světelných roků!

A co je za tímto? Má tam svět svůj konec? Zdaleka ne! Dalekohledem objevuje člověk vždy jiné a jiné hvězdy, ale ty jen slabě tlu v dalekohledu. Jenom dále! . . . Přijde Mléčná dráha . . . miliony to hvězd, splývající v jeden světelný pruh . . . Jak vzdálena je ta? Na 20.000 světelných roků!

Ale přece ještě nejme na konci světa. Daleko, daleko za Mléčnou dráhou se nejcitlivějšími přístroji objevují vždy nové a nové mlhoviny . . . v strašných vzdálenostech vznikají nové světy . . .

A můžeme klidně dále cestovati . . . až kam? Kdo by to mohl říci! Hvězdář Seeliger odhaduje největšími dalekohledy vzdálenosti drobných hvězd na 86.000 světelných roků. A za hvězdami následují nové a nové skvrny, které však už nelze ani nejlepšími teleskopy rozeznat . . . I světlo, které za vteřinu přeběhne dráhu 300.000 km, které za vteřinu skoro osmkrát oběhne svět, se *odtud k nám dostane jen za miliony roků* . . . Hvězdáři mluví o spirálovitých v mlze zahalených nebeských tělesech, nacházejících se mezi Andromedou a mezi Psem, které jsou vzdáleny na 6 a půl milionu světelných roků, jinak řečeno, jejich světlo se k nám dostane za 6 a půl milionu roků . . . Je-li to pravda, pak jsou hvězdy, jejichž světlo se ještě od stvoření světa na naši Zemi nedostalo . . .

A tak dále a tak dále! A co je za tím? To neví nikdo — jen jeden to ví. Člověk cítí, že se ho zmocní myšlenka o nekonečně velebném Bohu. *Bratře, sestro, kdo může býti ten Bůh, jehož myšlenka stvořila tento zázračný svět, jenž dal mu své zákony a lidskou fantasií nedosažitelnou harmonii?* Kdo může býti ten, jenž stanovil dráhy hvězdám a jenž upevnil osu všehomíra? A jehož velebí celá oslňující obloha! . . . A jehož velebila, dříve než to lidské oko vidělo. Teď procítí člověk pravdu *Pasteurových slov*, která vyřkl při svém přijetí do Francouzské akademie: »Co je za hvězdnou oblohou? Druhá hvězdná obloha. Nuž dobře. A co je za ní? Jakási neodolatelná síla nutí lidského ducha k této otázce a neustále se ptá: Co je za tímto? A nepomůže odpověď, že za tím je nekonečný prostor, čas a velikost. Neboť pod těmito výrazy si nikdo nic nepředstavuje . . . Když se tato myšlenka zmocní člověka, nezbyvá nic jiného, než padnout na kolena . . .«

A tehdy pocítí člověk živě zázračnou pravdu Beethovenova nádherného zpěvu:

Nebesa Věčného slaví a chválí,
 Jeho až jméno hlaholem do dálek zní . . .
 Chválí jej Vesmír a moře svou dáli —
 slova ta božská, člověče, vyposlechni!
 Hvězdy kdo unáší nebeskou plání?
 Slunce kdo žhavé vyvádí na jeho pout?
 Přichází, z dálky se s úsměvem sklání
 cestou jak jasný hrdina nad každý kout.

2. Kdo je Stvořitelem světa?

A tu se objevuje už druhá otázka: Zda je i správný závěr, že ten ohromně veliký svět předpokládá svého stvořitele?

A. — Když víme, jaký pořádek panuje v ústrojí tohoto světa, pak nemůžeme ani jinou domněnku mít.

a) *Pořádek je v tomto světě!*

Už staří nazývali svět »Kosmos«, harmonie, pořádek, krása a při tom jak nepatrně málo věděli o jeho zarážející zákonitosti! Co však musí cítit dnešní člověk, zahledí-li se svým dalekohledem do milionů nebeských těles, uhánějících podle přesné zákonitosti! Nejsme-li nuceni o této božské moudrosti vyřknouti slova Písma sv.: »Od konce do konce dosahuje mocně a pořádá vše líbezně.« (Moudr. 8, 1.)

Svět je »kosmos«. Co znamená to slovo? Krásu, pořádek. A co je opak toho? »Chaos«, změť, nepořádek. Vesmír není chaos, nýbrž kosmos, uspořádaná říše, na jejíž cestách panuje závratně čilý, lidským rozumem nepochopitelný ruch; každý cestující je samostatný svět, ohromná nebeská tělesa uhánějí přesně určenou rychlostí, určenou dráhou, určeným směrem — kde je ten neviditelný, přechodový strážník, který už statisíce let udržuje takový pořádek, že už celá desítilétí předem dovedeme předpovědět, v které vteřině a na kterém místě se bude ta neb ona hvězda nacházet!

Neboť, jaký zázračný pořádek panuje ve víru těchto nebeských těles i bez toho, že by přechodový strážník používal zeleného nebo červeného světla, o tom svědčí případ z roku 1846, nad nímž se tají dech. Téhož roku zjistili hvězdáři určité nepravdivosti v dráze oběžnice Uranu, kterých si v této zázračné říši pořádku nijak nedovedli vysvětliti, až konečně jednomu z nich napadla myšlenka: Co pak, nachází-li se za Uranem jiná oběžnice, která působí toto nepochopitelné rušení? Francouzský hvězdář *Leverrier* podjal se těžkého úkolu, aby přesně udal, soudě podle rušivých sil, kde se nachází ona neviditelná hvězda. A 23.

září 1846 oznámil berlínské hvězdárně, kde se onen v tmách bloudící rušitel klidu podle jeho výpočtu musí nacházeti. A večer téhož dne objevil berlínský astronom Galle přesně na udaném místě novou oběžnici, která dostala jméno *Nep-tun*. Celý vzdělaný svět jásal tehdy nad vítězstvím lidského rozumu, ale bratři, sestry! — *kdo je ten neviditelný pořadatel obrovských nebeských těles v nezměřitelném prostoru světa kroužících?*

b) Neboť přiberme k tomu i to, že tento svět neodpočívá nečinně, nýbrž *panuje v něm závratné hemžení a pohyb*. Celý svět kolem nás je samý pohyb: pohybují se hvězdy na nebi, hýbe se život na zemi, celý svět je nepřetržitě vlnění sil. Zvuk, světlo, teplo, barva, magnetismus, električnost, radioaktivita . . . všecko samý pohyb, ohlušující dílna gigantických sil: ze světelné energie bude pohyb, z pohybu elektrina, z elektriny teplo a světlo. Všecko se hýbe, uhání, kvapí.

B. — Teď tedy nadhodím otázku: Kdo to uvedl všecko do pohybu? Kdo je původcem pohybu? *Kdo stvořil tento svět?*

Neboť tato otázka nám jistotně napadne! Jsou sice takoví, kteří se spokojí tím, že se zadívají na nebe — jsou to lidé, kterým je líno myslet. Jsou někteří, u nichž se naskytne otázka, ale je lehkou odbyta: »Odkud je ten velký svět? Nuž: sám od sebe! Všecko podléhá zákonitosti.« Ano: podléhá zákonitosti, ale kdo stanovil ty zákony?

a) »*Sám od sebe vznikl tento svět?*« To jinými slovy znamená: »*Vznikl náhodou?*«

Abychom uvěřili, že tento svět vznikl sám od sebe, to je přece větší zkouška pro lidský rozum než víra v Boha! Pohled' na krásné kapesní hodinky a odvaž se zdravým rozumem říci, že vznikly samy od sebe! Když se jednou

kdosi zeptal španělského filosofa Balmese, zda se dá existence Boží dokázati, odpověděl krátce: »Důkaz pro existenci Boha nosím v kapse« — a ukázal na své hodinky.

»Vznikl svět náhodou?« Zkus jen tak na slepo zamíchat červenou, bílou, zelenou, žlutou, modrou, černou barvu a můžeš je míchat i do soudného dne: zda povstane z toho nějaký obraz Murillův?

»Vznikl svět náhodou?« Zkus zamíchat v tiskárně abecedu z olova a hod' ji na zem: zda myslíš, že povstane z toho alespoň jediná věta? Lidské vědění sestupuje v přezkoumání podstaty látek vždy hlouběji a hlouběji, zkoumá podstatu světa. Pralátka... praplyn... pramlha... elektromy... je slyšet rozličné výklady. Podle nejnovější teorie tvoří podstatu látek elektrony. Ale kde je ten Někdo, ten Velebný, ten Mocný, který tyto elektrony stvořil?

Že Bůh stvořil svět, nuž, k tomu je — bez pochyby — potřebí víry; ale k tvrzení, že tento nádherný, uspořádaný svět vznikl sám od sebe, je potřebí stokrát větší víry! Ukažte mi auto, letadlo, elektrickou lampu, fotografický přístroj, který vznikl sám od sebe! Ale, zda je takové auto, které by se dalo srovnat s dravým potokem, zda je takové letadlo, které by se vyrovnalo poštovní holubici, zda je taková elektrická lampa, jako svatojanská muška, anebo tak dokonalý fotografický přístroj, jako lidské oko?

V létě jsem se stětl s německým farářem, který bydlí v blízkosti stigmatizované z Konnersreuthu. Ptal jsem se ho, zda už byl v Konnersreuthu?

— Nebyl jsem. Ani tam nepůjdu. Když chci uvidět zázrak, zajdu si do své zahrady.

A vskutku: Vezměte do rukou pšeničné zrno a obdivujte je. Drobet bílku a nic víc. Zaseje se a začne růsti. Uplete

si takové pletivo, jakého žádná textilní továrna nevyrobí. Začíná růsti: stéblo nahoru, kořínky do země. Odkud to ví ten drobný prášek mouky, že stéblo má růsti vzhůru, k slunci, a kořínek dolů, do země? A aby stébio bylo silné, že musí míti i tu a tam kolínko? A jeho kořínky odkud vědí, jaké látky mohou a jaké látky nesmějí ze země za potravu přijímat? To drobné zrno nemá mozkou, nemá vůle, nemá rukou — a přece jak znamenitě pracuje!

A takovýmto tajemstvím je vlastně celý svět: miliardy rostlin, zvířat a lidí! A odkud vlastně pochází ten život na světě, když přece zcela jistě byla doba, v které na světě života nebylo! Ani býti nemohl! Ani jediný živý zárodek by nebyl obstál na této žhavé nebeské kouli. Bratři a sestry! Řekněte sami, zda neručí už zdravý úsudek za správnost následující věty: *jako železo se samo neskládá tak, aby z něho vzniklo nádherné Rolls-Royce auto, anebo i nejjednodušší kapesní hodinky, nýbrž je k tomu potřebí součinnosti lidské inteligence, tak by ani z neživé hmoty nikdy nebyla vznikla živá bytost, kdyby jí vyšší inteligence nebyla darovala život.*

b) Ano, to je jediná možná odpověď na velkou světovou otázku: *Musí někdo býti, jenž stvořil svět!*

A kdo to popírá, kdo popírá Boha, ten odporuje v hloubi lidské duše zakořeněným logickým zákonům. »Všecko má svou příčinu« — řekněte, není to všeobecně platný zákon? A mohl bych tvrdit, když pátrám po příčině světa: vznikl sám od sebe? To jest: vznikl bez dostatečné příčiny? Odkud pocházejí miliony světů? Odkud život? Odkud obdivuhodná kultura lidského ducha? Je to vše náhoda? »Výsledek přírodního vývoje« — říkají. To je jen chytré obejití otázky, ne však odpověď! *Neboť kdo pohybuje a řídí tento vývoj, který je schopný takových zázraků?*

Nade mnou pyšně krouží letadlo. S jakou úzkostlivou přesností je tam zasazen každý hřebík, každý šroub, každé kolečko! Jen tak bude z něho spolehlivý, říditelný, jednotný stroj. Kdykoliv se nad našimi hlavami přešvihne jeho štíhlé tělo, myslíme na jeho stavitele, který přesně vyměřil místo pro každý šroub, a na vynálezce, který jen z plánů, rodících se za nespočetných dní a nocí lidského života, mohl smělou myšlenku přeměnit ve skutek. Mysli jen na slavného lidského ducha, jenž stroj vymýšlí, staví a řídí — ale při tom nezapomeň ani na vznešeného Boha, jenž vymyslel ohromné ústrojí všehomíru, jenž jej stvořil a řídí! Teď vidíme, jak oprávněně praví svatý Pavel, že Bůh »je poznatelný z věcí stvořených«. (Řím. 1. 20.) A s jakým právem zpívá žalmista:

Nebesa vypravují slávu Boží,
a dílo rukou jeho zvěstuje obloha:
den dni podává to slovo
a noc noci oznamuje tu zvěst. (Žalm 18.)

Draží bratři a sestry! Zavolali jsme do světa: Zda jest Bůh? A vesmír nám odpověděl: *Ano, jest! Bůh musí býti!*

A když při pohledu na nádherný svět zvolám: Věřím v jednoho Boha, to znamená: Bůh musí býti! — tehdy nejsem básník, nýbrž *filosof*. Je pravda: Boha nevidím, ale také ani jediného přírodního zákona nevidím, necítím, mohu naň pouze ze závěru usuzovati. Kdo kdy viděl na příklad zákon přitažlivosti? Nikdo! A přece věříme, že existuje. Neboť jinak nedovedeme vysvětliti, že kámen padá k zemi. Zrovna tak se ptám: Viděl jsi kdy Boha? Ne. Ale věřím, že Bůh jest. Neboť jinak si nedovedu vysvětliti ten celý nádherný svět.

Mudrci z Východu takto pravili o Kristu Pánu: »Viděli

jsme jeho hvězdu a přišli jsme se mu poklonit.« I my pravíme o Bohu: Viděli jsme jeho hvězdy, viděli jsme díla jeho nekonečné moci, viděli jsme je — a padnouce na kolena klaníme se mu.

Bratři, sestry! Bude nejlépe, když se tu lidské slovo o nic nepokouší; skloňme svou hlavu a s tlukoucím srdcem se pomodleme věčně památná slova sv. Pavla: *Králi věků, nesmrtelnému, neviditelnému, jedinému Bohu budiž čest a sláva na věky věků!* (Tim. I. 1, 17.) Amen.

X.

CO ŘÍKÁ ČLOVĚK: ZDA JEST BŮH?

Draží bratři a sestry v Kristu!

Vojenská kapela společného rakousko-uherského vojska měla krásnou píseň. Melodie i slova písně byly dojemné. Skladatelem byl Theodor Körner. Píseň se jmenovala »Vor der Schlacht«, »Před bitvou«.

Se žalostným srdcem se rozpomínám na 27. červen 1915, když, jako vojenský kněz, na břehu Lazienky, v malém haličském lázeňském městečku — v okolí Lvova — jsem sloužil časně ráno o 4 hodinách mši svatou do boje připraveným vojínům. Předě mnou stála 11. setnina 23. pěšího pluku: 900 mužů. Na konci mše svaté, po vzbuzení lítosti, udělil jsem společnou absoluci před bitvou stojícím vážným mužům. Jak dojemně odříkávali po mně slova lítosti: »Těchto a všech svých hříchů srdečně lituji...« Při pozdvihování zahrála kapela krásnou, dojemnou modlitbu »Před bitvou«: »Vater, ich rufe Dich!« Za pekelného řevu svištících kulek, vybuchujících bomb, blýskajících děl, modlí

se vojín k Bohu sloku, začínající a končící slovy: »Vater, ich rufe Dich!« — »Otče, volám Tě!«

Z jaké hloubky duše může vyvírat to zvolání, když v okamžicích nejtěžších bojů, v okamžicích smrtelného nebezpečí, v kterých na všecko pozemské se zapomíná, v hodinách těžkých zkoušek zaznívá z duše skoro neuvědoměle: »Pane Bože! Ach, Bože!«

V posledním kázání jsme zavolali do vesmíru, do makrokosmu: »Vy hvězdy, vy prchající nebeská tělesa, vy vlasatice a hvězdné mlhoviny, vy strašnou rychlostí uhánějící světy — co říkáte: samy od sebe jste vznikly? A slyšeli jsme odpověď: »Ne, od sebe jsme nevznikly! Musí býti Někdo, musí býti Stvořitel, který stojí nad světem, musí býti Bůh!«

A dnes dáme tutéž otázku, ale někomu jinému. Od makrokosmu se obrátíme k mikrokosmu, od velkého světa se obrátíme k malému člověku.

Hvězdy, vlasatice, uhánějící nebeská tělesa, vy říkáte: Jest Bůh, musí býti všemohoucí Stvořitel. A co řekneš ty, člověče? Co říkají tvé dějiny? Co říkají tvoji nejznámější představitelé? Co říká život na světě: zda jest Bůh?

V dnešním kázání se tedy postavíme před člověka, před bránu miliard duší a s napjatou zvědavostí budeme poslouchati. A odpověď bude tatáž jako minule: Musí býti Bůh!

Náboženská víra národů je ethnografií dokázaná, historická skutečnost; a jako hukot hlubokých vod, spěchajících do moře, vyvěrá z dějin lidstva jakýsi věčný, svatý neklid k Bohu.

Téma minulého kázání bylo: Co říká svět, neživý svět, zda jest Bůh? Dnešní téma bude: Co říká člověk, živý člověk, zda jest Bůh?

Na tři otázky bych chtěl odpověděti: I. co říkají náro-

dové; II. co říkají vynikající lidé a III. co říká sám život: zda jest Bůh?

1. Co říkají národové: zda jest Bůh?

A. Kamkoliv dospěje naše badání na poli lidských dějin, podle svědectví dějin a ethnologie, nikdy nikde nenarazí na takový kmen, který by byl popíral Boha, který by neměl o Bohu aneb o bozích alespoň nějaké ponětí a nijakým způsobem by nedal najevo svou úctu k nim. Pojem o Bohu je sice u těchto nevzdělaných pohanských národů strašně znetvořen, jejich bohoslužba jeví sice četné smutné výhonky a poblouzení — toť pravda: ale nezměnitelné je zjištění ethnografie: *Boha popírající národ na světě nikdy nežil a ani dnes nežije.*

Napadá mne divná myšlenka: Co by to asi bylo, kdyby si jednou nějaký velkohubý, Boha popírající člověk vzal do hlavy, že se necítí dobře mezi námi, lidmi věřícími v Boha, a že se vydá na cestu, aby objevil lid jemu v myšlení podobný, Boha popírající lid . . .

Přistupme jen k němu jako spolucestující: kam asi pocestuje?

To ví předem, že musí hodně daleko zajít. Dá se tedy na cestu a nezastaví se leč až v Africe. Zajde si ke Křovákům, k Hottentotům, Zulukafrům . . . tu snad už bude v příjemné společnosti? Avšak s postrachem zpozoruje, že i oni věří v jakousi vyšší bytost. Zulukafr vyznává, že Bůh stvořil člověka z bláta. Pak si zajede mezi zambezké trpaslíky. Ale marně! Zambezové, vyslovují-li jméno nejvyšší bytosti, zvedají s uctivostí oči k nebesům. Praobyvatelé Madagaskaru vyznávají Boha, který odměňuje a trestá.

Nato náš zklamaný člověk pojedje dále do *Australie*,

mezi nejméně vzdělané národy. Ale marně! U Polynézánů při každém kroku naráží na chrám, a oni považují za těžké provinění, činí-li někdo křivdu jejich chrámu. Obyvatelé malajských ostrovů stavějí mohutné chrámy svým bohům... ba dokonce mluví i o nejvyšším Bohu.

Tedy popirač Boha se ani tu nemůže zastavit! Zkusí to s *Asií*. A tu teprve přišel na pravé místo!... V okolí řek Tigrisu a Eufratu, odkud pochází celé lidstvo, kde bývali staří Babyloňané a ještě starodávnější Sumerové, je země plná zřícenin chrámů, tajemným písmem popsanych kamenů a hliněných tabulek, na kterých lze čísti následující texty s modlitbami, velebícími Boha: »Ty jediný jsi vznešený. Tvé zákony jsou hlásány na nebi i na zemi a andělé před tebou libají zemi.« No, jen to chybělo našemu člověku! Rychle sbalí své věci a jde dál.

Dále... ale kam?

Teď už skutečně neví, kam jít! Do *Ameriky*? Ani tam se nenalezl národ, který by neznal Boha! A v Evropě? Snad v dobách před křesťanstvím? Říman nepustil se do boje a neuzavřel míru, nekonal soudu dříve, než by vykonal obět svým bohům. Má se vydat do Řecka? Největší filosofové této země, Plato, Aristoteles, Sokrates nejen pohanské bohy znali, nýbrž silou svého rozumu se zcela přiblížili poznání jediného pravého Boha. V Athénách stál oltář ke cti »neznámého Boha«.

A jak nádherně píše Plutarch: »Můžeš nalézt obce bez zdí, bez znalosti písma, bez králů, bez domů, bez majetku, můžeš nalézt obce, jež nepotřebují peněz, divadla, cirků — ale obce bez svatyně, bez božství, bez modlitby, bez přísahy, bez prosebných a děkovných obětí ještě nikdo nespátřil a ani nespátřil. Domnívám se, že spíše lze město založit bez

základů a pozemků, než aby město mohlo trvati anebo vzniknouti, chybi-li mu v Boha zakotvená víra.«

Jak podivuhodná slova z úst pohana!

Hle, bratři a sestry: široko daleko na celém světě, kdekoliv jen člověk žije — ať je to v beduinském stanu, ať je to v indiánském wigwamu anebo v eskymácké chatrči: všecko jedno — kdekoliv jen člověk žije, všude se zvedají k nebi lidské tváře, spínají k modlitbě lidské ruce, sklánějí se k zemi lidská kolena.

Tak je tomu dnes a tak tomu bylo kdysi, a oť jakživa, co člověk na světě žije. Kolem r. 2600 př. Kr. vystavěli v Egyptě pověstnou pyramidu Cheopsovu. Když se vykopávaly základy této pyramidy, narazili na trosky starodávného chrámu, o kterém dosud nikdo nevěděl. *Starodávne, zapomenuté trosky chrámu kolem r. 2600 př. Kristem!* Kde tedy má víra člověka svůj počátek? Kdy a kde? Tehdy, kdy žil první člověk, a tam, kde žil první člověk!

B. U vědomí těchto všeobecně platných zjevů kladu otázku, a vy sami na ni odpovíte:

Když celé lidstvo vždycky a všude tak smýšlelo, když tak jednomyslně věřilo v neviditelnou, nad světem vládnoucí moc, zda to může býti klam? O čem je smýšlení celého lidstva jednotné, může to býti klam?

Řekneš: může to býti klam!

Může? Jak to?

Nuž, tak — praviš — že celé lidstvo myslelo celá tisíciletí, že Slunce se točí kolem Země; věřilo to celá staletí, až konečně přišlo na to, že se mýlilo...

V prvním okamžiku se člověk zalekne: Opravdu... tot bezpochyby vážná námitka!

Ale jen v prvním okamžiku. Neboť, všimneme-li si jí zblízka, hned pozbude své vážnosti. Že se Slunce otáčí

a že Země stojí, to proto věřilo lidstvo, že to tak vidělo, jeho smysly tomu nasvědčovaly, tedy jeho smysly je zklamaly. Ale v Boha věří *proti svým smyslům*. Boha nevidíme, a přece v něho věříme! Jak podivuhodně hluboce musí tedy býti víra zakořeněna v lidské duši, když v Boha vždy věřila i *proti svým smyslům*.

Nespočetné pohanské modly, sta a sta pohanských bůžků, které si zbloudilý lidský rozum vytvořil, všecko to — ať by to bylo i sebevětší zbloudění! — všecko to je jasným důkazem z hloubky lidské duše vyvěrající touhy, o které sv. Pavel píše: Hledáme Boha, chceme se ho domakati a naléztí ho (Sk. ap. 17, 27) — voláme po Bohu! »Vater, ich rufe Dich!« Podle nauky ethnografie každý národ věří v duchovní bytost, která stojí nad světem a popírání Boha je plodem a znakem jen upadlých kultur.

2. Co říkají slavní mužové: zda jest Bůh?

Když teď ze svědectví národů přejdeme ke svědectvím vynikajících jednotlivců lidstva, bude výsledek tentýž.

Nejznamenitější zástupcové lidského genia, přední filozofové, básníci, státníci, vědci, umělci... vesměs věřili v Boha. A teď by bylo vhodné vyjmenovat je jmény, ale pak by dnešní kázání nemělo konce. Byly vydány tlusté svazky, na př. o křesťanské víře přírodních vědců. A tu postačí teď poukázat na to, že počínajíc od velkých řeckých mužů a filosofů Plutarcha, Solona, Thalesa, Aristotela, Pythagora, Platona, největší učenci, umělci, malíři, sochaři, básníci, řečníci všech časů pokorně vzdávali hold velebnosti Boží!

Koperník, zakladatel dnešní světové soustavy, dal si napsati na svůj náhrobní kámen: »Ne o milost Pavlovu, ne

o odpuštění Petrovo prosím tebe, Pane, nýbrž o slitování, které jsi udělil hříšníkovi na kříži.«

Kepler, který znamenitě změřil dráhy hvězd, vždy smekl klobouk, kdykoliv jméno Boží vyslovil.

Mám připomenout zbožnost *Pasteurovu*? O jeho práci tvrdil jeden učenec, že převyšuje pětimiliardové válečné odškodné, které Francie po válce r. 1870 musila zaplatit... Nuž, tento Pasteur řekl po přijetí svátosti umírajících, při čemž svíral kříž v rukou: »Mé studie mne přivedly k tomu, že tak pevně věřím, co katolická Církev učí.«

Linné, veliký botanik, zvolal, poznáv účelné zařízení přírody: »Viděl jsem Boha přede mnou přecházeti a oči mé byly zaslepené.«

Ampère, velký badatel elektřiny, uměl nazpamět »Následování Krista« od Tomáše Kempenského a častokrát zvolal: »Jak velký je Bůh, jak velký je Bůh a naše vědění je nicota!«

Liebig nazývá ty, kteří odvozují atheismus z přírodních věd, diletanty.

Ale nač pokračovati? Všimněte si dějin stavitelství. Co by se bylo stalo s tímto odvětvím umění, kdyby v těchto mistrech nebyla bývala živá víra v Boha, z které byly vystavěny chrámy! A pohleďte na dějiny malířství; zda věřili největší umělci v Boha: jaká prázdnota by byla ve všech museích světa, kdyby nebyla žila v umělcích víra, která jim vnukla svatě obrazy namalovati!

Nepokračuji v dalším výpočtu, neboť ještě třetí otázka čeká na odpověď.

3. Co říkají živé bytosti: zda jest Bůh?

Kromě svědectví národů a vyznání víry velkých mužů je ještě něco na světě, co zjevně svědčí o jsočnosti Boha,

a to je: *život na světě*. Pouhá skutečnost, že jsou na světě živé bytosti: hojnost rostlinného, živočišného a lidského života na světě, který kdysi byl pustý.

Život! Uprostřed každé naší otázky, každého našeho »proč« stojí zahalená tvář, zakrytá svatyně: otázka po podstatě života. *Co je život?* Staletí se pokoušejí, aby tento závoj odhalila, staletí hádala, co pod ním asi může býti: a nejbystřejší duchové si ozubili své ostří. Tajemství života je ještě i dnes obklíčeno kouzelnou zdi neznalostí. Zda to lidský duch vůbec někdy rozřeší? Anebo je to snad božské tajemství, do jehož hloubky bude lidskému oku navždy zabráněno vniknouti?

Nadhod' otázku: *Co je život?* — a nikdo ti nebude s to na to dát odpověď, neboť život je největším tajemstvím v říši přírody. Neživě leží malý kámen v mé zahradě; zasadím jej — vysmějí se mi za to. Zůstal, čím byl: neživým kamenem. Zasadím malou fazoli, je tak maličká, taková šedá, taková nehybná, jako kámen, a hled': za několik dní vyleze ze země a vzrůstá, a kvete, a přináší úrodu. Kdo to chápe? A uvádí-li mne v údiv ohromná velikost a počet nebeských těles, neméně mne udivují statisíce živých bytostí, nacházejících se v kapce vody, jež spatříme drobnohledem, udiveně zvoláme s velikým přírodopiscem: »Deus in minimis maximus,« Bůh se jeví v nejmenších věcech největším!

Nevíme, co je život, a přece je celý svět kolem nás pln cílého života, přeplněn překvapující účelností a podivuhodnými pudy.

V úžas uvádějící pudy zvířat a účelnost jejich jednání! Jednání, kterého si lidé dlouho nedovedli vysvětliti, jehož účelnost zvířata nejméně chápou, které však je zároveň po-

divuhodným svědectvím životadárného a moudrého Stvořitele celého světa.

Kdybych i na to chtěl uvádět příklady, pak bych kázání dnes zase neukončil. Snad postačí jediný případ. Je známo, že lidé hani kukačku proto, že klade vajíčka do cizího hnízda a tam je nechá vylíhnout. To není nijak pěkným znakem kukačky! — ale jen v očích toho, jenž neví, co je příčinou toho zvláštního zjevu. Kukačka sama to ještě posud neví, a člověk to také dlouho nevěděl. Konečně na to přišla věda a s konečnou platností rehabilitovala zlou pověst nešťastného ptáka. Kukačka byla totiž ve velké říši přírody pověřena úkolem lesního strážníka: je neúprosným nepřítelem žravých housenek. Tyto housenky by za těch několik neděl zle řádily v lesích, kdyby kukačky, jejich největší nepřítelé, po čas líhnutí musily vysedávat vejce. Kdyby však kukačka nekladla vejce — tak by vyhynula. Kdyby kladla vejce a musela je vyseděti — byl by zničen les. Tedy proto je zproštěna sedění na vejcích. Kdo ji však toho zprostil? Zda se na tom tak shodli ptáci? *Kdo řídí osudy, cesty tohoto cílého života?*

B. Ale teprve teď následuje nejtajemnější hádanka: *lidský život.*

Častěji je slyšet: Ano, kdyby katolická Církev dovedla způsobit, aby na její modlitbu vstal někdo z mrtvých — pak bych věřil! ... Ach, bratře: mnohem větším zázrakem než vzkříšení z mrtvých je skutečnost, že *ty jsi a žiješ.*

Zda jsi už přemýšlel někdy o vznešenosti onoho okamžiku, kdy se objevil první člověk na světě?

Země byla dříve zářivým ohnivým mořem... každá hvězda byla tekoucím plamenem... celý svět byl klubkem mlhy. A z toho se odtrhla malá ohnivá koule... a začala chladnouti... a sopky vyvrhovaly z jejího nitra oheň...

a hory se navršily do 8000 m výšky... koule chladla a chladla... už je na ní suchá země a moře... země se už zelená, hory už jsou porostlé lesy... na zemi však panuje klid, smrtelný klid, ještě tu není člověka, který by se ozval. A pak přijde okamžik... Bohu od věků známý okamžik... a objeví se nová bytost, která se zcela odlišuje od všeho dosavadního, svobodnou vůlí opatřená bytost, bytost, která se umí nadchnout, která umí milovat, která umí mluvit, která zvedá své oči k nebi a říká svému neviditelnému Stvořiteli: Otče!... Objeví se první člověk.

A to byl okamžik otřásající síly. Větší zázrak nad vzkříšení z mrtvých. Vstane-li někdo z mrtvých, oživne něco takového, co před tím už existovalo. Ale v prvním člověku se objevilo na zemi něco takového, co předtím nebylo.

Většina lidí ani zdání nemá o tom, jak složitý a při tom přece tak jednoduchý ústroj je jejich tělo: *Živé lidské tělo*. Ústřední kanceláři je mozek s množstvím podřízených kanceláří, které však všechny spolu pracují pro jedinou všeobecnost. Z kanceláře vede hrubý kabel — mícha — z které se rozbíhá celá síť *telefonních vedení* — nervová soustava — a zprostředkuje rozkazy ústředí. Zprávy zevnějšího světa přijímají *dvě telefonní sluchátka*: dvě uši; obrazy zevnějšího světa vnímají *dva fotografické přístroje*: dvě oči, které i bez našeho vědomí rozluští těžké problémy fotografování: na jediné desce vytváří miliony obrazů, a to ještě světelných! V tomto velkém ústrojenství jsou v činnosti i *dvě chemické pozorovací stanice*: čich a chuť; zázračně zařízený *ssací a tlakový přístroj*: srdce; *samočinné cedítka*: ledviny; nádherně fungující *ústřední topení*: zažívací ústrojí, které udržuje lidské tělo při stálé teplotě; kotel ústředního topení je živým mlýnem: zuby. Kde jsou varhany, jejichž zařízení by se vyrovnalo lidskému hrdlu? Kde je ten *visutý*

most, jehož mechanismus by se dal srovnati s lidskou kostrou a svalovou soustavou?

Srdce mi bije ve dne v noci, ať na to myslím nebo ne! Když i jen maličko si poraním prst, cit bolesti to dá hned na vědomí celému tělu a v následujícím okamžiku dá se do práce už každá částice, aby ránu zahojila. A tak tomu už bylo před tisíciletími, když jsme o činnosti organismu ještě nevěděli tolik, co dnes, a tak tomu bude i po tisíciletích, kdy se snad dozvíme o jiných, nových podrobnostech tajemné práce organismu.

A teď se ptám: *Kdo sestrojil tento v přesnosti a účelnosti ojedinělý přístroj?*

»Vznikl sám od sebe« — odpoví někdo.

Tedy poslyšte jen, co teď budu vyprávět.

V štrasburském velechrámu se chovají složitě, ze středověku pocházející hvězdné hodiny. Množství koleček, řetízků, pák, ukazovátek v nich pracuje a ukazují rok, desetiletí, měsíce, dni, hodiny, minuty a každou čtvrt hodinu v nich odbíjejí figurky. Udivení cizinci stojí před orlojem a chválí geniálního vynálezce a hodináře. Zasluchne to drobný mravenec, který se v lese koleček krčí a odkašle si: Jak naivní jsou jen ti lidé! Co je na tom podivuhodného? Kde je původce toho? Já jsem ho nikdy neviděl! Ale: nač původce? Jedno kolečko pohybuje druhým, druhým hýbe třetí, třetí prvním — jde tu všechno samo od sebe, hodiny nemají žádného původce...

Tak se roztahuje domyšlivý mravenec v orloji štrasburského velechrámu — já však, pozoruji-li zázračný mechanismus lidského života, nestrpím posměchu naivní filosofie malého mravenčka!

*

Drazí bratři a sestry! Světoznámý německý pedagog a

ethik jednou napsal: »Náboženství patří k normálním funkcím lidské přirozenosti; chybí-li někde, znamená to poruchu jak individuálního, tak i společenského života.« (Paulsen, Schauz: Apologie, Freiburg, Br. 1910, str. 153.)

Nevěrectví je tedy *výjimečný stav, chorobný stav* v lidstvu. Jsou sice lidé, kteří ztratí víru; avšak to je takový abnormální stav, jako když někdo ztratí rozum. A jako nešťastní obyvatelé blázinců, kteří ztratili svůj rozum, nevyvracejí pravého rozumu, zrovna tak jsou lidé, kteří ztratili víru, ale tito nemohou být důkazem toho, že víra nemá pravdu. Co věří každý národ a každý normální člověk — to může být klam? A co hlásají ti, kteří jsou pomateni na rozum, t. j. popírání Boha — může být pravda?

Proti popírání Boha protestuje celá minulost lidstva. Protestují proti tomu miliony plamenů, obětí zapálených od pohanů. Protestují proti tomu náboženské hymny na hliněných tabulkách v Babyloně a v Ninive. Protestují egyptské papyry, jakož i indické skalní chrámy. Protestují přední představitelé lidské vědy a umění. Protestuje proti tomu sám život.

Ohlédli jsme se v lidstvu, slyšeli jsme vyznání národů a předních osobností... všichni jsou jednotni ve víře v jedinou vznešenou Bytost, stojící nad světem.

Já se nechci vystěhovati z lidstva! Já se přece nechci vzdálit ze společnosti nejlepších. Moje rty ať zašeptají z hloubky lidské duše uvěřující modlitbu:

Otče, tebe volám!

Otče, v tebe věřím!

Otče, tobě se klaním! Amen.

XI.

PRO POPIRAČE BOHA »NENÍ OMLUVY«.

V Kristu milovaní bratři a sestry!

Svatý Pavel apoštol ve svém listě k Římanům ostrými slovy odsuzuje ty, kteří se nestarají o Boha — a tato myšlenka sv. Pavla bude tématem mého dnešního kázání.

»Není omluvy« (Řím. 1. 20.) pro ty — píše — kteří ze světa nepoznají Boha, neboť kamkoliv se zahledíme, hlásá celý svět, že »z něho a skrze něho a k němu jsou všechny věci.« (Řím. 11. 36.)

Opravdu: cokoliv se stane na světě, všechno má svého původce — jen podivuhodný stroj vesmíru by neměl stavitele? Zda je dům bez základů? Zda jsou hodinky bez hodináře? Zda je stroj bez inženýra? Zda je socha bez sochaře? Tuto nemožnost zajisté nikdo nebude tvrdit. Při tom všem jsou lidé, kteří se odváží vyslovit tisíckrát větší nemožnost: Není Boha, ale je svět, ten nádherný, přesně jdoucí stroj.

Objeví-li některý přírodovědec novou hvězdu, přijde-li na dosud neznámý přírodní zákon, oslaví lidstvo velkým triumfem jeho vědění. A on přece nestvořil hvězdy, neustanovil toho zákona, on jej toliko objevil. Zda nemusí z naší duše zavznět chvalozpěv »Te Deum«, myslíme-li na Stvořitele všech těchto věcí!

V minulém kázání jsme se ohlédli po tomto ohromně velikém světě, po jeho závratných rozměrech a podivuhodném pořádku, jakož i po mikrokosmu a dějinách náboženského pojmání člověka; a na konci našeho rozjímání nám

nezbylo než říci se sv. Pavlem: *Opravdu není záchrany pro ty, kdož Boha neuznávají!*

V dnešním kázání zůstaňme jen při těchto vážných a tvrdých slovech.

I. Napřed zopakujme několika myšlenkami téma posledních dvou kázání. Zda sv. Pavel má skutečně pravdu? *Zda je skutečně pravda, že není záchrany pro popírače Boha? A je-li to pravda, je-li tomu opravdu tak, že svět, tento nádherný, velký, živý svět, nemůžeme bez Stvořitele vysvětliti, je-li tomu tak, potom: II. jak mohou býti přece lidé, kteří Boha neuznávají?*

Hle, to jsou ony velké otázky dnešního kázání!

První zní tedy takto:

1. Zda musíme předpokládati Stvořitele pro svět?

A. Nevěřící Evropan cestoval po Africe a jedné noci našel arabského vůdce své karavany pohrouženého do hluboké modlitby. Výsměšně se ho zeptal: No, a odkud pak víš, že opravdu je Bůh? A Arab mu dal tuto krásnou odpověď: Podívám-li se na písek Sahary, vím ze stop, zda tudy šel člověk anebo zvíře; a zrovna tak ohlédnou-li se kolem sebe ve světě, mohu hned ze stop usoudit, že tu šel Bůh.

Krásná, člověka důstojná odpověď! Neboť opravdu, o strašné velikosti vzdálených světů svědčící teleskop, jakož i do říše nezměřitelných maličností ukazující mikroskop klade onu velkou otázku: Kdo je zde tvůrcem? Kdo zákonodárcem? Kdo velitelem? Nač to všecko? Proč?

Slovo »proč« je snad nejlidštější slovo v lidské řeči vůbec. Instinktivně plyne už z úst malého dítěte. Toto věčné »proč« na rtech člověka je velikým znakem lidské duše po vědění a po příčinách badající, mocné touhy. Nádherný klenot,

jenž je našim vlastnictvím, naší výsadou: *pátrání po příčinné souvislosti*. Rozebíráme, pátráme, postupujeme vždy dál a dál, s jedné strany na druhou, až se dostaneme k poslední příčině všeho, kterou nazýváme Bohem. V našich duších je vstřípen onen neklid, jenž nám nedovolí, abychom se zastavili na stanicích cesty. Speciálnímu badání ve vědeckých kruzích dneška se objevují podivuhodné věci o nádherných zařízeních v přírodě a na základě těchto údajů se ještě zřetelněji jeví nekonečná moudrost tvůrčího Boha v její vznešenosti. »Čím hlouběji vnikáme do ústrojí přírody, tím přesvědčivěji zříme odlesk božství — píše moderní přírodovědec. (Reinke, v knize »Naturwissenschaft«. Freiburg. Herder 1923, str. 112.)

Hvězdář klade před sluneční paprsek hranol a rozkládá jej v barvy a na základě tohoto jednoduchého postupu rozvíjí své velkolepé theorie o podstatě světla, o jeho cestě, dokonce i o tom, odkud světlo přišlo — a není příčiny, abychom o jeho tvrzeních pochybovali. Při horské procházce vysvětluje geolog vnitřní vrstvy mohutného horského hřebene. »Dobrá, a byl jsi už uvnitř?« — ptám se ho. »To mi vůbec není potřebí. Vidiš ten malý potůček, jenž vyvěrá z hloubky; přezkoumal jsem jeho vodu, a z toho, co jsem v ní našel, jsem zvěděl, jaké vrstvy se nacházejí tam, kam bych se nikdy nedostal.« A neukazuje příroda na nespočetné množství takových stop, které ukazují na Boha?

B. *Kdo tedy nevěří v Boha, ten páše násilí na svém rozumu!*

Ano, to není jen plané mluvení! Neboť na straně víry stojí myslící lidský rozum, ale co stojí na straně nevěry?

Řekněte sami, co je rozumnější: Věřit v Boha, Stvořitele světa, anebo věřit, že ten ohromný svět vznikl sám od sebe?

Co je rozumnější: Věřit v Boha, v původce všeho života, anebo věřit, že život vznikl sám od sebe?

Co je rozumnější: Věřit v Boha, v moudrého ředitele světa, anebo věřit, že na světě každý pořádek, každý zákon, všechno účelné zařízení vzniklo samo od sebe? Já se už raději přidám na stranu onoho belgického geologa (d'Omalus), který takto řekl: »Připouštím, že za těžko připadá našemu rozumu pochopiti bytost všemocného, nehmotného Boha a akt stvoření, ale mnohem těžší je pochopiti existenci všehomíra a jeho zázračný pořádek, nebylo-li předtím všemohoucí Bytosti.« (Kneller: Das Christendum und die Vertreter der neueren Naturwissenschaft. Freiburg i. Br. 1904, str. 270.)

A raději se přidám na stranu onoho francouzského spisovatele (Proudhon), jenž takto usuzoval: »Je absurdní pokládati zařízení světa za pouhou fysickou zákonitost, a Boha si při tom nevšimnout, zrovna tak, jako by bylo absurdní považovati vítězství u Marenga za pouhou strategickou kombinaci, aniž by se při tom myslelo na Napoleona.«

To byly asi myšlenky mých dosavadních kázání.

Když tedy rozum s takovou přesvědčující jistotou se postaví na stranu Boha, jak je možné, že jsou přece lidé, kteří se Bohu neklanějí, kteří Boha popírají? Naskytne se tedy velká otázka:

2. Jak mohou jednotlivci popírat Boha?

Odpověď na otázku je vlastně zahanbující: Jen ten může popírat Boha, kdo ve své pýše a domýšlivosti chce Boha úplně přehlížeti, kdo svým slabým lidským rozumem ho chce úplně pochopiti, a kdo nezná věčně krásnou modlitbu

Berzenyiho, jenž volá: »Bože, jehož rozum mudréc pochopiti nemůže, duše jeho však po něm toužebně dychtí: jsoucnost tvá svítí jako zářící slunce, do kterého se zahleděti nemůžeme.«

Ano: *Bůh září, ale naše oči se nemohou do něho zahleděti.*

Zkoumejme jen zblízka tyto dvě myšlenky: A. Boha sice nevidím, B. Boha sice nepochopím — ale smím ho proto popírat?

A. — Odpověz jen, bratře, sestro: *Smíš to popírat, co nevidíš, co rukou nemůžeš uchopit? Dej si pozor. Snad jsi četl, co na jednom místě napsal Gárdonyi: »Kdo všechno věří, o tom pochybuji, zda je hloupý; kdo však nic nevěří než to, co svýma tělesnýma očima zří — o tom vůbec nepochybuji.«*

Ty nechceš nic věřit, než co vidíš? Nuž, a jaké byly dějiny starého Egypta, Babylonu, Assyrie, Japonska, Číny . . . viděl jsi, jaké byly? Neviděl, jenom věříš, co ti jiný o nich pověděli. Věříš, a přece si neviděl! Viš, jací obyvatelé obývají asijské vysočiny? Nevíš, jenom věříš Sven Hedinovi nebo jinému cestovateli. Co všechno musíme *uvěřit* v našem *věděni*!

Ty nechceš v nic věřit, než co vidíš. Hled' jen: svýma očima vidíš, že Slunce se otáčí kolem Země; a věřit musíš opak toho: Země se točí kolem Slunce. Tvůj cit ti říká, že Země pod tebou klidně stojí, a věřit musíš, že nestojí, ba dokonce strašnou rychlostí uhání. O tom všem nic necítíš, ale — věříš to.

B. — A pak odpověz mi na druhou otázku: *Můžeš popírat, co nechápeš, co svým lidským myšlením nepochopíš?*

Neboť jednotlivci si stěžují: Nemohu věřit. Tak mnoho nepochopitelných tajemství je v naší víře! Sám Bůh! Pak

svatá Trojice! Pak svátost oltářní! Pak svobodná vůle a praedestinace! Pak Kristus je i Bůh, i člověk! Pak všecko mine, jako opadávající listí stromové a přece je život věčný? Nuž, to všecko nechápu, to je všecko nepochopitelné! Jak to mohu věřit?! Jak se může něco takového od lidského rozumu požadovati? A víte, co jim odpovím?

Bratře, sestro, co se divíš, že o Bohu mnoho nechápeš, a že úmyslů Božích vždy nepochopíš, a že v tvé víře je mnoho tajemství, když... nuž, ano, když přece *celý svět kolem tebe se jen tak hemží tajemstvími a tisíce a tisíce jevů tohoto hmotného světa vůbec nechápeš?*

A — zdůrazňuji — právě to, že Bůh se do mého maličkého, ohraničeného mozku nevměstná, *to je pro mne jen důkazem správnosti mé víry.*

Uvažme důkladně tyto dvě myšlenky!

1. Celý svět kolem nás je pln tajemství: tajemství, jež vidíme, cítíme, hmatáme, ale *pochopit* nemůžeme, *rozluštit* nedovedeme.

Mám uvést několik příkladů? Alespoň jeden, dva z nespočetného množství příkladů.

Kdo ví na př., *co je čas?* Každý myslí, že to ví, ale kdo by to dovedl povědět! Nezadržitelně se valí proud času a na povrchu toho proudu plujeme i my — ale proto nevíme, co je čas.

Kdo ví, jak dlouhá je vteřina? Jistě, jaká jednoduchá otázka, a přece, nikdo na světě na ni neví dáti odpověď. »Vteřina je taková doba, za kterou ujede rychlík 30 m« — odpovíš. Něco jsi sice pověděl. Ale to přece není definice vteřiny!

Mluvíme o přítomnosti, minulosti, budoucnosti; ale cože je to přítomnost? *Přítomnost vlastně není.* Trvá jen okamžik, a ten uchopit nemohu; neboť okamžik, který se mi

podařilo uchopit, ten už patří minulosti, a který ještě v ruce nemám, patří budoucnosti. Nuže, co je tedy přítomnost? Chápeš to? Nechápeš! A přece mluvíš o přítomnosti. Uprostřed mezi dvěma mlhovitými moři, mezi minulostí a budoucností, jakoby na ostří břitvy stojí přítomnost a toto definice neschopné, bezobsažné něco, které, když je chceš uchopit, hned ti vyklouzne z ruky, a které neustále plyne z jednoho nekonečného oceánu do druhého — to nazýváme časem. Nuže, rozumíš tomu? Nikoliv! Ba dokonce čím víc si tím lámeš hlavu, tím méně tomu rozumíš.

Ale tu je před námi i každodenní život, který je přeplněn podivuhodnými, nepochopitelnými jevy.

Stalo se to před rokem, kolem vánoc: jistí angličti manželé prodali svůj dům, zahradu, všecek svůj nemovitý majetek a vystěhovali se ze svého dosavadního obydlí na velikou vzdálenost, do města Portsmouthu. V autu opustili svůj starý domov, nic s sebou nevzali, ba i velkého *buldogá* zanechali novému majiteli. Když automobil odjížděl, sledoval jej věrný pes hodný kus cesty, až konečně úplně vysilený se zhroutil. Cestující v autu oplakali věrné zvíře, o kterém se domnívali, že zahynulo. Avšak nestalo se tak. Minul měsíc, až jednoho krásného dne objevil se na dvoře nového domu na kost zhubenělý, starý »Black«. Sta a sta kilometrů vykonalo věrné zvíře. Nuže, chápeš to?

Jednoho netopýra zbavili jednou zraku a pak ho pustili do jizby, která byla křížem krážem protkána nitěmi, na kterých byly upevněny zvonky. A slepý netopýr lítal celé hodiny po jizbě vzhůru dolů a ani jediné nitě se nedotkl! *Slepý netopýr!* Odkud to věděl, jak má létat? Cítil to takovým smyslem, o kterém my ani zdání nemáme. Chápeš, jak je to možné? A je tomu tak.

A tu je další příklad. V Belgii se chovají ve velkém roz-

sahu poštovní holubi. Jednou odvezli z Brussele několik holubů do Španělska a drželi je tam pět let v klecích. (Představme si jen tu ohromnou vzdálenost mezi Belgií a Španělskem!) Po pěti letech pustili holuby na svobodu a za několik hodin několik z nich bylo už v Brussele u bývalého majitele. Jak je to možné? Přes hory a doly! Na sta a sta kilometrové vzdálenosti! Nuž, chápeš, jak je to možné? A je tomu tak!

A zase jiný příklad. Z Tichého oceánu vylovili želvu, na zádech jí vypálili znamení a hodili ji nazpět do moře v kanálu La-Manche. Jen si pomysleme, jak vzdálená jsou tato dvě místa od sebe! A co se stalo? Po třech letech vylovili tutéž želvu z téhož místa v Tichém oceánu, kde ji vylovili po prvé! Jak se tam dostala? V temných hloubkách moře musila urazit 4000hodinovou cestu, aby se dostala na původní místo. Nuž, jaký smysl jí vedl? Opět to nedovedeme říci, zde už jsme na konci svých vědomostí. Nechápe to, a přece to tak jel!

A mám pokračovat dál a vypočítati množství věcí kolem nás, kterých nemohu chápat, prohlédnout, a přece je věřím! Připomenu ještě všední příklad. V moderní chemii se počítá s miliontinami gramu, s tak zv. »gammy«. Ale viděl jsi už miliontou částku gramu? Není lidského oka, které by tuto maličkost zpozorovalo. A není snad proto vůbec ono gamma? Jakkpak by ne! Na analytické váze je můžeme po $\frac{3}{4}$ hodinové těžké práci, měření, počítání, přesně odvážit!

A mám ještě pokračovati? Aby vznikla fialová barva, je zapotřebí 758 bilionů étherových záchvěvů za vteřinu. 758 bilionů za vteřinu! Nuž, »chápeš« to? »Víš« to? Zdaleka ne, jenom tomu věříš. A k tomu je zapotřebí silné víry!

Představme si jen, kolik je jeden bilion! Kdybychom vedle sebe nakladli jeden bilion vlasů — ovšem jen o floušťce

0.1 mm — dostaneme stotisíckilometrovou čáru; jinak řečeno, bilion vlasů by objalo dva a půlkrát naši zeměkouli. A éther se za vteřinu 758bilionkrát zachvěje! Nuž, není k tomu zapotřebí víry, silné víry?

A »víš-li«, že v atomu prvku uranu 92 záporně nabitých elektronů krouží kolem 92 kladných nábojů v atomovém jádru za vteřinu bilionkrát? I to jen věříš, ale nechápeš a nerozumíš tomu. Ale přijdou ještě závrtnější číslíce! *Průměr vodíkového atomu* činí desetimiliontou částku jednoho milimetru. Představíme-li si nyní jeden milimetr prodloužený na 10 km, tu se atom zvětší na jeden milimetr.

Hmota vodíkového atomu váží asi půldruha kvadrilionu gramu. Hmota naší Země činí asi dva kvadriliony kilogramů. Tak tedy hmota jednoho vodíkového atomu se má k jednomu gramu jako se má kilogram ke hmotě celé Země. Chápeš to? A je tomu tak!

Hmota jednoho elektronu činí dvoutisící částku vodíkového atomu. Jinými slovy, jeden trilion elektronů spolu váží miliontinu miligramu. Prosím za odpuštění pro tyto strašné číslíce, ale vyplatí se, vžítí se do nich.

Čím více se člověk učí, čím více uvažuje, čím více se o světě dozví, tím o více věcech si musí přiznávat: »Nechápu, nechápu.« Kdo »všemu rozumí«, kdo nemá problémů, toť velmi povrchní duše a vydává svědectví o tom, že není zvyklá hlouběji uvažovat.

A mám ještě pokračovat? Už nechci zneužívatí vaši trpělivosti; už jenom jeden příklad, nový příklad, kterého nechápete. Ve Vých. Marce žije benediktinský kněz, který — nevím kde — ale naučil se maďarsky a má ve zvyku poslouchat má kázání vysílaná radiem; a *ten teď tuto větu dříve uslyšel než vy tam, co stojíte pod kůrem!* A žije v Berlínu maďarská dáma a jiná v Bělehradě, které také slyší

řádně mé kázání a ty teď dříve uslyšely tuto větu, než vy. Nuž chápete to?

A mám teď připomenout ještě nejpodivuhodnější věc? Vzdušná čára mezi Budapeští a New Yorkem činí asi 7500 km, tedy tam a zpět 15.000 km. Teď dejme tomu, že toto mé dnešní kázání zachycují v New Yorku radiem a hned je zase vyšlou do Budapešti. K tomu je zapotřebí $\frac{1}{20}$ vteřiny. Avšak za $\frac{1}{20}$ vteřiny urazí obyčejný hlas jen 16.5 metru. A kdyby teď u dveří chrámových, které jsou ode mne na 20 m vzdáleny, stáli dva posluchači a jeden z nich by měl radiová sluchátka na uších, druhý však ne, pak by ten, jenž má sluchátka, dříve uslyšel mé slovo, které bylo v New Yorku a odtud se vrátilo nazpět, než ten, který mne slyší jen vlastním ušima. Hlas můj prošel Německem, Francií, Atlantickým oceánem a touž cestou se vrátil a přece se dříve dostal k tvým uším, než tady na několik kroků vzduchem!

Nuže, chápeme to? Ani zdaleka! Člověk se uchopí za hlavu a se zkroušeným srdcem si přečte slova básníka:

*»Studiere nur und raste nie,
Du kommst nicht weit mit deinem Wissen;
Das ist das Ende der Philosophie:
Zu wissen, dass wir glauben müssen.«* (Geibel.)

Konec všeho našeho rozumování tedy je: že přijdeme na to, co všechno nám jaksi nejde do naší malé hlavy, co všechno musíme uvěřit, aniž to chápeme.

2. Nuž, kdo se jednou dostal na toto skromné stanovisko, ten nemůže popírat Boha. Neboť, když se věci tak mají, když už i stvořený svět kolem nás je pln hádanek, když je tak mnoho věcí ve stvořeném světě, kterých nechápu, a přece v ně věřím, nuž, zda není zcela přirozené, že *mnoho*

nechápu i v Stvořiteli tohoto světa, v Bohu! Je pravda: v naší víře zůstane vždycky nějaká část zachmuřena, zamlžena, nepochopitelná. Avšak není přirozené, že v nekonečně mocném Bohu musí být mnoho takových vlastností, kterých svým konečným, ohraničeným rozumem pochopiti nemohu? A jdu dál! *Právě tehdy bych měl být v úzkostech, právě tehdy bych se měl zneklidňovat, kdybych svým konečným rozumem nekonečného Boha úplně pochopil.* To by nebyl Bůh, to by byla konečná bytost, tehdy by mé náboženství bylo dilem lidským!

Nechápeš Boha? Serafini v hluboké pokoře skrývají svůj zrak před třikrát svatým Bohem — a ty bys chtěl Boha úplně prohlédnout? Takový Bůh, jenž by se zcela vměstnal do našeho malého mozku, by nebyl Bohem, nýbrž nám podobný, konečný, slabý tvor!

Ano: snažme se co nejlépe poznávat Boha, ale ať netřese naší vírou, že ho úplně pochopit nemůžeme! Kdo by zavrhl nauky víry od sebe jen proto, že svým konečným lidským rozumem není s to je úplně pochopit, ten by právě tak činil, jako ten, který by zahodil nejkrásnější diamanty proto, že na ně hledí jen při slabém světle svíčky; anebo jako ten, jenž by neuhasil své žizně proto, že není s to vypít celý oceán.

* * *

Hle, bratři, sestry, teď už můžeme odpovědět na předloženou otázku: Zda má pravdu sv. Pavel, když říká, že není omluvy pro popírače Boha. A můžeme na ni odpovědět slovy moderního amerického spisovatele Emersona: »To, co z Boha vidím, mi postačí, abych uvěřil to, čeho nevidím.«

Jsem moderní člověk, ale proto věřím, třebaš to i nechápu, že éther je 500bilionkrát lehčí než vzduch. Ale jsem

i křesťan, a proto věřím, že svět nevznikl sám od sebe: »Věřím v Boha!«

Jsem moderní člověk, a proto uvěřím, že éther udělá ve fialové barvě 758 bilionů záchvěvů za vteřinu, ačkoliv to svými smysly chápat nedovedu. Ale jsem i křesťan a věřím i ve Stvořitele nebe i země, ačkoliv svými smysly Boha chápat nemohu.

Jsem moderní člověk, a proto uvěřím, že se Země otáčí a nikoliv Slunce, ačkoliv můj zrak svědčí o opaku. Ale jsem i křesťan, a i když mi to můj zrak neukazuje a když to i rozumem nechápu, přece se klaním Bohu.

XII.

CO ŘÍKÁ MÁ DUŠE: ZDA JEST BŮH?

(I. Mravní zákon.)

Drazi bratři a sestry v Kristu!

V 18. století žil francouzský malíř Grenze, jenž dovedl na svých obrazech velice výstižně zobrazit mravní pravdy. Jeden z těchto působivých obrazů měl nápis: »La philosophie endormie«, »Usnulá filosofie«. Na obraze spí bohatě vyzdobená žena, zcela vysílená spočívá v lenošce, tvář prozrazuje vyčerpanost, mdlou ochablost. Proč asi je tak vysílená? Množství knih, foliantů, globů, psacích potřeb je kolem ní a přes tu těžkou práci, zkoumání, mudrování musela zavřít své unavené oči a zůstať v temnotách a nic nevidí... »Usnulá filosofie!«

Jakým výmluvným symbolem je tento obraz pro onu vědeckou výzkumnou práci, která při podrobném, těžkém zku-

mání nádherného zařízení světa zaspí a v zaslepenosti a tmě zůstane: není s to uzřít vyšší moc, řídící běh světa!

Avšak největší tužbou člověka je právě objevení této nejvyšší moci, této poslední příčiny všeho. V nás žije jakási tajemná přitažlivost k Bohu. Ta hluboká přitažlivost, jež přiměla Pascala napsati tato slova: »Nemohli bychom Boha hledati, kdybychom ho vlastně už nebyli našli.« Čímž asi veliký myslitel chtěl naznačit, že lidi proto nazýváme »pokolením, hledajícím Boha«, že v každé lidské duši a v každém srdci se zvedá trůn Boha, vystavený samou přírodou.

V posledních našich kázáních kráčeli jsme dvěma cestami onoho hledání Boha. Nejdříve jsme se ptali světa, co říká o Bohu. A odpovědi bylo potvrzení slov sv. Písma: »Marní, zajisté jsou všichni lidé, v nichžto není známosti Boha... kteří nemohli poznati toho, jenž jest, z jeho skutků... neboť z velikosti krásy stvoření, zřetelně bude moci stvořitel jejich spatřen býti.« (Kn. Moudrosti 13, 1 a násl.)

Pak jsme se zeptali lidstva, co říkají dějiny lidstva a veřejné mínění: Zda jest Bůh? A odpovědi bylo potvrzení slov jednoho z největších ruských spisovatelů: »Jako ptáče, které vypadlo z hnízda, tak volá duše po Bohu.« (Tolstoj.) Viděli jsme vystupovati dým z obětí pračlověka... četli jsme na babylonských a ninivetských hliněných deskách chválu božství... zazněly hymny východních národů... ozvaly se papyrusové závitky v hrobkách egyptských pyramid... a modlitba každé rasy a každého národu vydávala jednohlasné svědectví o víře lidstva: *Je nad námi Někdo... je Bůh!*

Hle, to bylo tématem posledního kázání. Ústrojí vesmíru k nám volá: Je Bůh! A všeobecné přesvědčení lidstva dalo na to ozvěnu: Jest Bůh!

Ale co říká lidská duše a co říká život — o tom jsem ještě nemluvil. Co říká má duše: zda je Bůh? — tato otázka čeká na odpověď v dnešním a příštím kázání. Potom budeme zkoumat společenský život lidský, co svědčí o Bohu.

Naše dnešní otázka tedy zní takto: *Co říká má duše: zda jest Bůh?*

A abychom dovedli odpovědět na otázku, musíme se především zamyslet nad vážnou skutečností.

A to bude:

1. Odkud mravní světový řád?

a) My víme, že člověk zaujme k událostem ve světě určité stanovisko. Lidé — jak se říká — »promluví« k událostem, vyřknou svůj úsudek o nich. Někdo se v řece koupe, na jednu dostane křeče, a smělý muž s břehu skočí v šatech za ním a zachrání ho — »to byl krásný skutek«, zní náš soud. V jedné vesnici za Tisou v Maďarsku zbavovaly se ženy dlouhá léta svých mužů tím, že je otravovaly arsenem — »strašná hanebnost« zazní nám z úst.

Tedy považujeme za něco samozřejmého, že *mezi lidskými činy je určitý rozdíl*. Něco považujeme za dobré, něco jiného za zlé. Dané slovo dodržet — je dobré, nedodržet — špatné. Příteli zůstat věren — je dobré, jeho zradit — špatné. Pravdu říci — je dobré, lháti — špatné.

Odkud pocházejí tyto mravní zákony?

Snad ode mne — od člověka? Nikoliv! Jsou nezávislé na mně. Zkusme něco na nich změnit! Ať zkusí někdo jiného přesvědčit, že vděčným býtí je něco zlého, nevděčným býtí něco dobrého!

A tento mravní pojem je nejen nezávislý na mně, ale ne-

závisí ani na světě, ani na čase, neboť nevděčnost by i tehdy byla zlem, kdyby svět zanikl.

Nuž, ale, kde je ta míra, ta nezměnitelná základní jednotka, na základě které něco z lidských skutků považujeme za dobré, něco jiného za zlé? Kde je ta objektivní mravní norma, kterážto je nezávislá na naší vůli a na našich individuálních názorech a podle které měříme lidské skutky, jako na světě se každý metr měří podle původního, nezměnitelného metru, který je tak pečlivě uschováván v Paříži?!

b) A hled' — bratře, sestro — tu promluví etický řád světa pro Boha, a s veškerou silou dokazuje, že *jest zákonodárce onoho etického řádu, že jest Bůh!*

Mezi dobrem a zlem je takový objektivní, věčný, nezměnitelný rozdíl, jenž nezávisí ani na člověku, ani na světě, ani na čase. Musí tedy býtí někdo, jakási nezměnitelná, věčná, nad světem stojící Bytost, od níž pocházejí a na níž spočívají základy mravnosti.

V Indii jednou rozmlouval misionář s jedním pariem, neumějším ani čísti ani psáti. Pater se ptá: »Když ti někdo ukradne peníze, je to hřích?« — »Samozřejmě!« odvěti parij. »A když jeden zabije druhého?« — »I to!« — »Nuž, vy také znáte zákony Boží! Kdo vás jim naučil?« — »Bůh.« — »Nuž, ale Bůh ještě s vámi nemluvil!« Na to pohan ukazuje na svá prsa, řka: »Hm! Ale tady uvnitř...«

Ano: tam uvnitř! Ale kdo je tam zasadil? Kdo zasadil do hloubky každé duše znalost mravního světového řádu?

c) Ale je tu ještě jeden zajímavý zjev: *Touha padlé duše po smíření!* Když se ve mně zvedá mučivá touha po vyrovnání, po smíření! Klesnout je něco lidského — mám však do konce v tom stavu zůstat? Není záchrany? Anebo jsem snad kořistí hlodající obžaloby sebe samého? Člověk hledá Někoho, jenž by mu pomohl. Bídu duševní cítí mnohem

více než tělesnou. Cítil to pohan, když se vrhl k zemi před svým fetišem a usmiřovací oběti se klaněl svému božství. Cítil to padlý žalmista, když zaplakal: »Z hloubi volám k Tobě, Hospodine!«

Že lidské cesty vedou k Bohu, že lidská duše po Bohu žízni, že člověk je nábožným tvorem, to je dějinná skutečnost. Tajemným, hlubokým mořem je lidská duše; a stojíme-li s naslouchajícími ušima před miliardami lidských duší, které na světě žily a ještě teď žijí, ozve se, jako tajemné hučení propasti, touha, neklid, žádost: po nekonečném, po Bohu. *Duše po odpuštění volající touží po Bohu, a to nám vstúpila příroda a ta věru neklame. Zda si můžeme představit, abychom měli žízeň a příroda by se nepostarala o nápoj? Aby nám dala pocítit hlad, ale nedala nám žádného jídla? Aby v nás žila touha po Bohu, ale tato touha byla prázdná, bez cíle a nesmyslná, poněvadž Boha není?*

Hle, jak se staví mravní řád světa na stranu Boží!

d) Ale mohli bychom to říci i obráceně: *I Bůh je na straně mravnosti*. Jsoucnost mravního zákona dokazuje se vši přesvědčivostí, že Bůh jest, ale i opak toho platí: *Bůh zaručuje platnost mravního zákona*. Jenom On a nikdo jiný! »Jáť Bůh všemohoucí — řekl Hospodin k Abrahamovi — chodiž přede mnou a budiž dokonalý.« (I. Mojžíš 17, 1.) Kdyby nebděla autorita Boží nad mravním zákonem, kde by se našla druhá autorita, která by člověka k poslušnosti těchto zákonů zavázala? Stát? Společnost? Výkvět příští generace? Hygiena? Sociální myšlení a citění? Anebo jiné motivy, kterými se pokoušeli podepřít mravnost, která se vzdala Boha? Vše to se ukázalo nepostačitelým.

Není-li Boha, podle kterého bych měřil své dobré skutky, neexistuje dobrý skutek vůbec. Už moudrý Seneca to řekl:

»Bez tesařské šňůry nemůžeš křivé vyrovnati.« (Listy o mravnosti, I. kn., 11. list.)

Není-li Boha, nemají ani zákony mravnosti závazné síly, postrádají sankce.

»Sankcel!« Jak zajímavé slovo! Není-li pravda, že se zákony obyčejně sankcionují, t. j. »posvěcují?« Avšak, jak můžeme něco posvětit, *popíráme-li pramen veškeré svatosti, svatého Boha!*

Není-li Boha, závisí každý zákon jen na člověku samém, a tehdy měli pravdu sofisté, když tvrdili, že »měřítkem všeho je člověk« (πάντων μέτρον ἄνθρωπος), tehdy jest pro každého mravností to, co se mu hodí a co mu zajišťuje jeho pokrok a uplatnění se ve světě. *Není-li Boha, visí celý mravní světový řád ve vzduchu.*

2. Odkud pochází závaznost mravního řádu?

Co jsme dosud o mravním světovém řádu řekli, platilo jen polovici našeho tématu. Dosud jen o tom byla řeč, že jest na nás nezávislý etický světový řád, kterého nejsme s to bez velkého Zákonodárce, bez Boha, vysvětliti.

Ale slyšte jen dále! Tento mravní světový řád má i *tajemně zavazující sílu*. Etický světový řád nemá sice takovou donucující sílu, jakou má fyzický zákon. Člověk sice má tu smutnou schopnost, že může přestupovat mravní zákony, avšak zjevy, které následují po přestoupení zákona, dávají zase výmluvné svědectví o *Bohu, jenž bdí nad svými zákony*.

Všimněme si této myšlenky blíže.

Arago, světoznámý hvězdář, přednášel jednou v Collège de France o zákonech hvězdářství. »Příští týden — říkal — bude možno pozorovati i v Paříži zatmění. Měsíc se do-

stane do konjunkce se sluncem a země odejme této královské hvězdě světlo. Tedy téhož dne, v té hodině, v té minutě, v téže vteřině podrobí se tři velká světová tělesa — ne naši předpovědi, nýbrž nařízení Božímu. Jenom lidé mají ve zvyku mu odporovati.«

Ano, člověk může odporovati zákonu Božímu, *ale ne beze smutných následků!* Neboť v našem nitru nejenom cítíme, že existuje na nás nezávislý, objektivní mravní světový řád, nýbrž i to, že jeho nařízení je pro nás závazkem. Velkým rozkazem, vpravdě velkým kategorickým imperativem je toto: *Dobro musíš činiti, a když ho nevykonáš, ozve se v tobě hlas svědomí, ozve se vlastní obžaloba!*

Hlas svědomí je: a) *moc na nás nezávislá*, b) *nachází se v každém člověku*, c) *a nedá se utlumiti*.

a) Hlas svědomí je *moc na nás nezávislá*.

Po každém činu se v nás něco ozve a — chtěj nechtěj — vyřkne rozsudek nad námi: *Teď jsi dobře udělal... teď jsi byl zlý!* Když učiníme něco dobrého, naplní příjemné teplo naši duši: dobré svědomí. Když uděláme něco zlého, ozve se špatné svědomí se svými zneklidňujícími mukami.

Nepocítili jsme to už všichni, buď sami na sobě, anebo na jiných, že každé porušení zákona Božího se — dříve anebo později — ale vždycky mstí? Ale i obráceně: kdykoli následujeme napomenutí svědomí, které se v nás ozývá, vždy se cítíme blaženějšími, k životu odvažněji! Kdo to alespoň jednou zkusil, buď na sobě nebo na druhém, tomu je zcela jasno, že musí býti Zákonodárce, jenž bdí nad neporušitelností mravního světového řádu.

b) A tento mravní cit *nachází se v každém člověku*, anebo když ho v menší — větší míře ztratil, je za to sám odpověden. To považují lidé celkem za přirozené. Tak je uzpůsobeno i všecko naše pojmání. Každý člověk nemá umě-

leckých vloh — proto ani nečekáme od každého, aby byl umělcem. *Ale čekáme od každého, aby nebyl zlosynem* — a proč? Protože cit mravnosti je v každém, jen když ho v sobě neudusil. Cítím odpovědnost za své skutky a učinil-li jsem dobro, pochválí mne něco uvnitř, učinil-li jsem něco špatného, pálí mne něco uvnitř, obviňuje, trápí, hlodá, zneklidňuje. To je v každém člověku: v dítěti, v dospělém, ve vzdělaném, v nevzdělaném. Malé dítě ještě ani neslyšelo o svědomí a ono už je v něm činné: jak se skrývá před svými rodiči, když udělá něco špatného!

c) A co je nejnepochopitelnější: *hlas jeho nelze nikdy utlumiti*. Ale jak mnozí se o to pokoušeli! Když jim vytýká: *»Ty tak žiješ! Nestydiš se? Nebojíš se Boha?«* Tehdy se jej snaží utlumit: v pití, v zábavě... ale marně! Nastanou opět chvíle, kdy přestane omámení, kdy mizí radost a veselí, a v opuštěnosti zase vzkřikne neklidné svědomí.

A tehdy se plní slova sv. Písma: *»Bezbožný prchá, i když ho nikdo nepronásleduje.«* (Přísl. 28, 1.) A plní se slova sv. Pavla, podle něhož pohané *»ukazují, že dílo zákona jest vštípeno v srdcích jejich, a o tom svědectví spolu vydává jejich svědomí, tím totiž, že myšlenky jejich budou se vzájemně obviňovati neb i zastávati.«* (Řím. 2, 15.)

Život je plný takovýchto tajemných případů. Už klasický spisovatel řecký *Plutarch* zaznamenává takovýto případ. Jakýsi Bessus zavraždil vlastního otce. Nikdo o tom nic nevěděl, zločin nevyšel najevo, ale toť zajímavé — otcovrah od toho dne nemohl naslouchati švitoření vlaštoviček. V uších mu znělo, jako by každá vlaštovička říkala: *»To je vrah! To je vrah!«* Všecka vlaštovčí hnízda, která v okolí spatřil, zničil — ale to nic nepomohlo: klidu nenabyl. Až konečně se prozradil před jedním člověkem, že ty prokleté vlaštovičky vždy křičí, že on zabil svého otce. Dotyčný ho

pojal v podezření ... začalo se pátrati ... a starý hřích vyšel najevo. To se stalo před dvěma tisíci lety.

A co se stalo roku 1859 v malé moravské vesničce? Skoro totéž:

Léta 1859 řádl v jedné vesnici na Moravě, v Lipnici, strašný oheň. S počátku ještě nikdo nevěděl, že vesnice byla zapálena ze zaslepené msty. Jenom to bylo nápadné, že po požáru jistý vesničan se bázlivě vyhýbá lidem a ukrývá se vždy doma za zavřenými dveřmi. To byl palič, před nímž od té doby ustavičně tancovaly postavy pohořelých jako mátohy, ukazující mu na strom ve dvoře: »Tam, tam se oběš!« Nešťastník vyřal strom — ale nic mu to neprospělo. Vesničané viděli, jak se den ze dne modlí s rukama zdviženýma k nebesům ... ale nic neprospělo. Konečně se přihlásil soudu: Já jsem palič.

Nuže — bratři! — teď kladu otázku: *Jaká to tajemná moc trůní v naší duši a odkud má tu ohromnou sílu?* Člověk zhřešil ... nikdo o tom nic neví ... nikdo na tom širém světě ... a něco přece nedá pokoje, něco mluví, hrozí, hloďá, zneklidňuje nás!

Co dává sílu hlasu svědomí, že svaluješ naň marně hrobový kámen růžových požitků a přece i z této hloubky se ozve jeho protestující hlas! Kdo je ten, jenž rozsuzuje nad mými skutky? Kdo stanovil tento absolutní mravní zákon, z kterého dvě věci zcela jistě znám: za prvé to, že *jest*, a za druhé, že *nepochází ode mne ani od lidí*. Musí býti nekonečně svatý Zákonodárce, jehož vůle je mravním zákonem, jenž zavazuje své rozumové tvory k dodržení toho zákona, a když ho nezachovají — neboť i to mohu — trestá je.

Ano, svědomí hlásá, zpívá, volá, burácí: Jest Bůh! Dobré svědomí zpívá, špatné burácí. Hlas dobrého svědomí jest

chvalozpěvem: »Vytrvej! Bůh tě zná! Vidi, jak se musíš namáhati pro dobro. Vidi, jak tě vlekou špatné, zděděné náklonnosti ke hříchu, ale ty vítězně odoláváš v krvavém zápase! Neboj se, Bůh nezapomene na tvůj šlechetný boj.« — »Buď věrný až do smrti, a dám ti korunu života.« (Apok. 2, 10.) Tak zpívá dobré svědomí.

Ale jak burácí hříšné svědomí! »Ať jsi kdekoli, nemůžeš se před Bohem ukrýti. Nikdo neviděl tvého zlého činu, nikdo neviděl tvých ohavných plánů, myšlenek — vůbec nikdo z lidí, ale viděl je Bůh a On na ně nezapomene!« — »I kdybys v té největší tajnosti dělal špatné věci, jejich černý stín se zvedne a pronásleduje tě a splácí ti sedmdesátkrát a sedmkrát. Ať v jakékoliv tajnosti činiš dobro, květ jeho i po letech bude padat na tvou hlavu.« (Gárdonyi.) — Ano i kdyby hvězdný svět a velká příroda i němé byly a o Bohu nemluvily, i tehdy by se ve mně ozývalo svědomí a mravní světový řád: Musí býti Bůh! Jest Bůh!

*

A že je tomu skutečně tak — drazí bratři a sestry! — že jsoucnost mravního světového řádu a nezničitelný hlas svědomí jsou jasným svědectvím pro jsoucnost Boha, svědčí dojmavá báseň německé básničky Idy Schanzové.

Je v ní řeč o vojínovi, jenž zápasí na bojišti se smrtelnou ranou. Po hrozném, frivolním, Boha popírajícím životě se dostal konečně před práh věčnosti. Když teď s tekoucí krví mu ubývá znenáhla i životní síly, hledí zrak jeho ustrašeně do dálky ... vždy dál a dál ... až k nebeské bráně ... ale běda, tři tam stojí před branou a nedovolují mu vstoupit! Stojí tam jeden pes, jeho dřívější pes, kterého nechal hladem zhynouti, jen aby se mohl kochati v bolestech zmírajícího zvířete. A stojí tam jedno dvouleté dítě, které kdysi

našel na bojišti v opuštěné chatrči a které svým mečem nemilosrdně probodl. A stojí tam stará žena, která ho úpěnlivě prosila, aby neublížoval jejímu synu, že si ona nechá raději spáliti své ruce pro svého syna . . . a on se dovedl bezcitně dívat, jak žena pálí své ruce v ohni . . . A teď tyto tři zastupují tomu hroznému, nevěřícímu, umírajícímu člověku cestu ke spáse . . . a nešťastník začíná vykřikovati, začíná zuřit . . . Ó, slyšte jen, co křičí:

*Es ist doch was dran an Schuld und Vergeben!
Es ist doch was dran am ewigen Leben!
Ich seh'es jetzt, da mein ertrinkt,
Da dies elende Leben in nichts versinkt,
Da die Schritte ins Bodenlose geraten:
Es kommt doch was an auf unsere Taten!**

Bratři, sestry! »Přece něco záleží na našich skutcích! . . .« Ale já to nechci uznati až v posledních vteřinách! Já si nechci v zoufalosti rvát vlasy na smrtelném lůžku! Já nechci, aby kterýkoliv skutek mého života mi zabraňoval vstup do brány života věčného!

Jest mravní světový řád a jest zákonodárce tohoto řádu: Bůh! A já zachovám mravní zákony a tím vyznám svou víru v toho vznešeného Pána a Boha. Amen.

*) Přec něco znamená vina a odpuštění! Přec něco znamená život věčný! Teď to vidím, kdy život můj tone, kdy tento bídný život se noří v nicotu, kdy kroky zapadají v bezedno: Přece jen něco záleží na našich činech!

XIII.

CO ŘÍKÁ MÁ DUŠE: ZDA JEST BŮH?

(II. Pravda a štěstí.)

Drazi bratři a sestry v Kristu!

Jsou pravdy, které vidíme a smysly vnímáme; jsou pravdy, v které — ačkoliv jich nevidíme — věříme; a jsou pravdy, o kterých usuzujeme, skoro bych řekl: které rozumem a srdcem pociťujeme.

Že parou možno poháněti stroj, to vidíme, a víme ze zkušenosti, to je tak zvaná »zkušenostní pravda«; že Caesar u Pharsaly zvítězil nad Pompejem, to jsme neviděli, ale věříme to dějinám, to je t. zv. »dějinná pravda«; že jest přitažlivá síla, to usuzujeme jen rozumem, neboť jinak bychom nedovedli vysvětliti, proč padá kámen k zemi.

Nuž, a to, že jest Bůh, jaká že jest to pravda? Taková pravda, které sice nevidíme, které necítíme, o které však s plnou jistotou usuzujeme, neboť rozum i srdce dávají o ní svědectví.

Svědectví o Bohu vydává náš rozum. Kamkoliv zvedneme svůj zrak, ze všech koutů světa se ozývá chvalozpěv na tvořícího Boha. Nebe i země, miliony hvězd a miliardy malých broučků, obrovité hory a tiše bublající potůčky, celý svět, všecko . . . vše hlásá našemu rozumu: Jest všemohoucí, vznešená bytost nad námi, náš Pán, náš Bůh! Celý svět kolem mne volá: Jest Bůh!

Ale i naše srdce a naše duše svědčí o Bohu. Svědčí o něm už skrze poznání na nás nezávislého, věčně pravdivého mravního řádu světového, jehož jsoucnost a závaznost —

jak jsme to minulou neděli viděli — je bez zákonodárce Boha nevysvětlitelná.

Ale svědectví lidské duše ještě tím není vyčerpáno. Dvě tajemné svaté touhy žijí v hloubi lidské duše a když v dnešním kázání blíže přihlédneme k těmto dvěma touhám, zase zazní svědectví naší duše: Jest Bůh! Musí býti Bůh!

Které jsou ty dvě touhy, kterými se chci v dnešním kázání zabývat? *Nuže, živelné, instinktní, lidské touhy po pravdě a štěstí.*

Jak budou tedy znít tyto dvě poučky mého dnešního kázání?

I. *Člověk touží po pravdě, ale úplnou pravdu najde jen v Bohu.*

II. *Člověk touží po štěstí, ale úplné štěstí najde jen v Bohu.*

1. Úplnou pravdu!

A. — Abych první poučku objasnil, je potřebí malé filosofické úvahy.

Všichni víme, že jsou tak zvané *základní pravdy*, jejichž skutečnost na první postřeh uznáváme, o kterých opravdu můžeme říci, že jsou »nad slunce jasnější«, jež jsou základy všeho lidského myšlení. Tak na př.: každá věc je totožná sama se sebou; celek je větší než jeho částka; z ničeho nic nemůže vzniknout; nic není bez dostatečné příčiny... atd. To jsou základní pravdy lidského myšlení.

A teď: tyto poučky jsou pravdy *na nás nezávislé* a na nich nemůžeme nic změnit. Nejen že to nedokáže snad jeden člověk, *ale ani celé lidstvo ne*. Marně by to vyhlásil za zákon i ten nejmocnější parlament, že od nynějška bude část větší než celek, na tom věru nic nemožno změnit. Ba

dokonce *ještě člověk ani na světě nebyl* a tyto pravdy už platily a *kde ještě ani dnes člověk není*, i tam jsou platné. Poněvadž jsou to věčné, na člověku nezávislé pravdy.

Teď však se táží: Ale na kom závisí? Na velikém vesmíru? Ani na tom ne, neboť tyto pravdy budou platit i tehdy, kdyby Slunce, Měsíc a celý svět pomínul.

Nuže tedy, na kom závisí? Jsou pravdy, jež jsou nad slunce jasnější, které však závisí na mně, ani na lidstvu, ani na stvořeném světě, ani na prostoru, ani na čase — nuže na kom?

Množství učenců pracuje na objevení přírodních zákonů a pořádá ve světě a ve vesmíru existující zákony do soustavy. Nuž ale, zda učenci stvořili tyto zákony? Nikoliv! My jenom objevíme, že věc se *tak* má. A kdyby člověk ani nebyl na světě, tyto poučky by i tehdy byly platny. Nuž, kdo je stvořil, na kom závisí?

Na to je toliko jediná odpověď: *Musí býti někdo, jenž stojí nad člověkem, světem, prostorem, časem, na němž i tyto pravdy závisí, od něhož pocházejí, někdo musí býti pramenem pravdy, věčné Pravdy — musí býti Bůh!*

B. — Hle, musíme se jen vydati na cestu pátrání po pravdě a neúnavně po ní kráčet — třeba i 25 let — a dospěli-li jsme *k prameni pravdy, spatříme se před Bohem!*

Proč jsem právě řekl 25 let? Proto, že jednomu velkému anglickému spisovateli, konvertitovi Chestertonovi bylo zapotřebí 25 let hledati pravdu. Ale nakonec ji přece našel!

Mám vám říci, jakým způsobem ji našel? Před pětadvaceti lety dal se bystrý anglický spisovatel G. K. Chesterton do boje proti katolické církvi. Jak sám píše, byl velikým stoupencem hesel minulého století a tak se dal na cestu: hledati pravdu. Nejprůběžněji zkoušel všechny modly moderního člověka.

Začal rozumem. Zkoušel nejdříve kolem něho se nacházející »čiře rozumové lidi«, kteří nevěří v nic jiného, než v sebe, kteří nemají srdce, nýbrž jen pouhý rozum. A víte, nač přišel? Že z pouhého rozumu člověk nevyžije. Že nejsou duševně choří ti, kteří ztratili rozum, nýbrž ti, co všechno ztratili a jen rozum jim zůstal. Poznal, že ti, kteří nejsou schopni změkčení srdce, zhynou na změknutí mozku. Tedy prvním objevem spisovatele, hledajícího pravdu, bylo: ke každému zatížení se musí postavit protiváha, *k rozumu srdce.*

Po rozumu pak zkoumal srdce moderního člověka, jeho etiku; po etice heslo o »neustálém vývoji«, o »pokroku« — a když na konci každá moderní modla prázdnotou hlavou naň civěla, vzešla v něm po první myšlence: Snad přece jenom neodsuzují to křesťanské náboženství k smrti! Neboť, když tolika navzájem si odporujícími argumenty napadají toto náboženství, musí to býti přece nějaký neobyčejný zjev! Neboť, hled' 1900 let trvá zde instituce, která podle výroků svých nepřátel má ve všem nepravdu. Tedy je už velký zázrak, že ještě vůbec existuje...

Tak rozumoval pravdu hledající spisovatel a tím už dospěl k bráně křesťanské pravdy.

Ted' tedy začal zkoumat *důkazy*, které byly stavěny proti křesťanství, a pak lidi, kteří tyto důkazy podávají, a k svému největšímu překvapení zjistil, že v každé obžalobě a v každém žalovateli je něco chorého, dekadentního, abnormálního. Pak usuzoval však dále: Řekněme, že poznám člověka, o kterém slyším různé odporující si názory. Velcí o něm říkají, že je malý, malí zase, že je velmi velký. Tlustí pánové ho shledávají velice hubeným, hubení zase říkají, že je velice tlustý. Plavovlasí Švédové ho snad považují za černovlasého, černoši zase ho mají za plavovla-

sého. Co je příčinou všeho toho? Zajisté to, že tento divný člověk je zcela řádný a normální, a proto právě naň narážejí abnormální.

A — drazí bratři a sestry! — velký anglický spisovatel se tímto snad trochu podivným usuzováním dostal až ke katolické Církvi, přistoupil až k oltáři, stal se i se svou chotí katolíkem a od té doby se na kolenou modlí: Pane můj, Bože můj?

Hle, to je duše, hledající pravdu, až dospěje k prameni pravdy! *Pravdo... pravdo... jak mocnou jsi vůdkyni k víře, kotvici v Bohu!*

2. Úplné štěstí.

Lidská duše však touží ne jenom po pravdě, nýbrž *A. i po štěstí*, ale *B. úplné štěstí mimo Boha nalézt nemůže.*

A. — Člověk hledá štěstí.

a) Pták musí létat, ryba plovat, a *člověk musí šťasten býti!* Štěstí, štěstí! Jak touží člověk po štěstí — ale v tomto životě nikdo nemůže býti úplně šťasten. Bez nadsázky, bratři: *nikdo!*

Jeden se domnívá, že peníze ho učiní šťastným — a začíná je shromažďovat. Jiný myslí, že sláva a velké jméno ho učiní šťastným — a začíná se po něm shánět. Třetí ve vědě, čtvrtý v moci, pátý v zvířecké smyslnosti hledá své štěstí — a začíná se po něm shánět.

»Kdo má peníze, ten musí býti přece šťasten« — namítne někdo. Dobře, já vzpomenu na jedno jméno: Ford! Kdo nezná toto jméno jednoho z nejbohatších lidí na světě? Ale zda jste četli, co on píše o bohatství? »Nadměrné bohatství činí člověka neklidným a nespokojeným.« (»America«, ze 7. srpna 1929.) To říká přece jen odborník!

»Ale požitky, zábavy, rozptýlení! . . . ty přece dělají člověka šťastným!« — myslil by někdo jiný. Přihlédneme jen k tomu požitkářskému, ustavičně rozptýlenému typu lidí: zda je šťastný? Každý den jde na svačinu, ze svačiny do kina, z kina na večeři; z divadla do kabaretu, z kabaretu do orfea, ze zábavy do baru, z baru do hřichu, z hřichu . . . nuže? . . . nuž, ano: z hřichu — *do ošklivosti, do omrzlosti života, do opuštěnosti.*

Alespoň Jørgensen tak to říká.

»Jørgensen? — divíš se. Vždyť to je františkánský fráter!«

Ano, *dnes je fráterem!* Ale vždy jím nebyl! Předtím byl »světák« nevěřící, darvinista, dekadentní spisovatel. A když jsem předtím vzpomínal Chestertona, velkého anglického konvertity, jak hledal pravdu, vzpomeneme teď Jørgense na, velkého dánského konvertity, jak hledal štěstí.

Pantheista, darvinista, dekadentní spisovatel Jørgensen vyzkoušel všechny požitky světa, ale nic mu nestačilo, nic nebylo pravé. »Je to samá fráze a pozlátko — píše — poetický nářek na zchradlé tváři hřichu.« A když dospěl toho přesvědčení, takto začal rozumovati: Člověk chce být šťasten. Chce být. *Musí být!* To je už v naší přirozenosti! I já jsem chtěl být šťasten. Přenesl jsem se přes všechny zákony mravnosti, ale všechno to nepřineslo štěstí. A Ibsen jednou řekl: »Šťastnými se můžeme stát jenom lži.«

Tim byla míra přeplněna! — praví Jørgensen. Ještě nikdy nikdo na světě neviděl, že by kterákoliv bytost byla nucena lháti, aby mohla žít. Každá bylina, každé zvíře, vše, co jen živé jest, *žije z pravdy a na základě pravdy je šťastné.* Kdyby i v tom nejmenším zvířeti byl byt jediný takový pud, který by hledal, co není, pak by to zvíře už bylo zasvěceno smrti. Tedy jediný člověk by měl potřebi

lhát, aby mohl žít? Ne, to nemohu věřit! — vykřikl Jørgensen a tak dlouho hledal své štěstí, až je našel. A kde je našel? U dosud popíraného, zneuznávaného, opuštěného Boha. Od té doby je katolíkem, dokonce františkánem-fráterem. (Jørgensen: »Životní lež a životní pravda«, 1903.) Hle, jak velkou vůdkyní k víře, v Bohu kotvící, je touha po štěstí!

b) A co když v této myšlence pokračujeme dále! Každý se narodil ke štěstí, každý chce být šťasten, — a pak, když se ohlédnou po světě, jak strašná podívaná se mi tu naskytá: *strašný pohled pronásledované nevinnosti a korunovaného hřichu!* Ó, život je strašný a plný dissonancí! Přeplněný bolestí, utrpením, strádáním, které právě ty nejlepší zasahují. Nejlepší, neboť jejich počestnost a mravní přesvědčení je zdržuje od takových rafinovaností, kterými se lehkomyšlní snadno dostanou kupředu.

Co se týče křiklavých nespravedlností, jsou jen dvě možné cesty, které vyvádějí z tohoto bludiště. Jedna je ničivý pesimismus, k samovraždě vedoucí resignace: »Opravdu je tomu tak, a tak tomu i bude, neboť celý svět je špatný.« Druhá cesta — jediné správná, je nadějeplné rozřešení: Jest Bůh! Jest Bůh, jenž ustanovil zákony a nepřihlíží netečně na přestupování mravních zákonů, jenž po nespočetných, nespravedlivých útrapách pozemského boje očekává hrdinného vítěze mravního života a zdraví jej slovy: »Já budu tvou prevelikou odplatou. Ego sum merces tua magna nimis.« (I. Mojž. 15, 1.)

Ale vše to jen tehdy, když jest Bůh!

Neboť jedině v Bohu jest odpověď na všechny naše problémy.

Kolik dusících záhad, kolik trapných otázek opanuje duše i těch nejlepších, i věřících! Jsou chvíle, v nichž na nás

ztrnule hledí stíny zoufalství. Nač vlastně je ten celý svět? Odkud pochází a jaký má účel? A věru tehdy nám zbývá jediná odpověď: Musí mít cíl, vždyť Bůh stojí na jeho začátku i na jeho konci!

Pak jiné pochybnosti! Kolik nespravedlnosti, kolik strádání, bídy, bolesti! Kolik násilností! A odpověď: Před Bohem se všechno vyrovná.

A pak má vlastní duševní opuštěnost, bezradnost, hříšnost! A odpověď: Před Bohem to všechno přijde do pořádku!

Opravdu: lidský život, bída, utrpení, neštěstí, je velké tajemství... a tato tajemnost má jen jediný klíč: Boha.

B. — Teď tedy zkusme vyvoditi důsledky z naší dosavadní úvahy. Člověk chce být šťasten — ale na světě své štěstí nalézt nemůže.

a) Nejen Písmo svaté hlásá o životě pozemském: »Mar-
nost nad marnost, všechno je marnost« (Sirach 1, 2.), nýbrž i u veselých Řeků zní vždycky zpěv chóru v Sofoklově »Oidipovi«: Nenarodit se — toť nejlepší; ale když jsi se už narodil, je nejlepší co nejdříve umřít.

Tento zoufalý hlas je jasným důkazem, že svět není schop poskytnouti člověku plné, nezkalené štěstí, ale zároveň i důkazem pro tvrzení Dantovo! Velký vlašský básník píše totiž to ve svém »Očistci«, že jedině v Bohu možno nalézt ono sladké ovoce, které na tolika stromech a větvích marně hledáme!

Opravdu: svět mnoho slibuje, ale málo plní. Kdejakou radost, ráj, nebe nám krásnými barvami vykouzlí, ale v jeho slibech se vždycky klameme. A toto velké zklamání, vy-
střízlivění je jediným pravým pokladem, jež nám svět může poskytnouti, neboť právě takto řídí naši duši, toužící po

štěstí, k jedinému prameni pravého a stálého štěstí, k Bohu: tam budu šťasten! Bůh je ten, jenž ani na jednoho z nás není odkázán a na kterého každý z nás je odkázán, a v němž konečně jednou dosáhne duše naše ukojení své touhy po štěstí.

Neboť, není-li Boha, kde dosáhne člověk úplného štěstí? Ano: kde ho dosáhne? — kladu vážnou otázku!

b) »Kde ho dosáhne? Nuž, nikde!« — odvěti někdo. »To právě je naší tragikou. V naší přirozenosti se ozývá neustávající touha po šťastnějším, po lepším životě, ale to je jen klamný obraz, tragická fata morgana, touha, která nemůže být splněna...«

Jsou lidé, kteří takto přemýšlejí a my nesmíme bez odpovědi nechat ten strašný hlas.

Ano: strašný hlas! Neboť bylo by hrozné, kdyby tomu skutečně tak bylo, a kdyby: 1. *moje sebevědomí*, které mne pozvedá z hmotného světa, a 2. *moje touha*, která požaduje úplné štěstí, byly neodůvodněny.

Ó, na štěstí není tomu tak!

1. Pluji na moři. Postav se ke mně, bratře, ty odříkavý, beznadějný bratře, přístup jen ke mně, sem na palubu. Vid', nádherně se před námi vlní ta ohromná pláň vody! Vid', jak nádherný pohled! Ale nezapomínej: každý ten pohyb, každý ten náraz vlny, hladina, hloubka pozůstává z mnoha miliard kapek, vedle a nad sebou ležících, o jejichž velikosti, kráse, nádheře a vznešenosti nemá oceán ani zdání. Oceán to není, ale vím to já! Tedy já jsem víc než oceán!

A nad našimi hlavami je klenba hvězdami posetého nebe se svými nesčetnými nebeskými tělesy. Jakou básnickou náladu vyvolává ve mně! — Ale jenom ve mně! Neboť ve skutečnosti to není nic jiného, než množství nad a pod sebou kroužících světelných koulí, kde jedna o druhé nic neví.

O své kráse, vznešenosti ony nic nevědí — ale vím to já!
Tedy já jsem víc než hvězdnaté nebe!

Nádherný je svět kolem mne, ale je jen *pouhá* hmota! Nádherný ve svých nejmenších částkách, ale i ty jsou jen hmota. Pozůstává z mnoha milionů molekul, atomů, elektronů, ale ty nic nevědí o sobě navzájem.

Jediné ty, člověče, ty můžeš o sobě uvažovat a sebe poznati! Ty víš, že i přes svou maličkost vydáváš něco ze sebe, co objímá hvězdy a měří oceány. A proč zrovna jen ty? Protože ty nejsi jen hmota jako moře, nebe, hvězda, nýbrž cosi nehmotného udržuje pospolu atomy tvého těla a je oživuje. A to něco, čím jsi tak blízko sám sobě, ale čím právě v tom okamžiku můžeš přeletět celý svět; s čím se tajně v sobě radíš a k čemu nikdo nemá přístup, jestliže mu to nepovolíš — to není hmota. Je to něco nesmírně více, něco vznešeného; nad tím nemůže býti pánem nikdo jiný než ty sám.

Není to zajímavé, moji drazí; že, ačkoliv nás země vši silou k sobě připoutává, přece máme své oči upřeny vzhůru, náš pohled se zahlubává do výšin, neboť cítíme, že jsme něco víc než celý svět, že po pozemském životě jsme určeni za obyvatele blaženější říše. Ba, mohl bych říci: Člověk instinktivně hledá Boha, který ho činí šťastným, naše náklonnost, naše přirozená touha směřuje k Bohu, který nás činí šťastnými.

2. A ty teď řekneš, že tato přirozená, do nás vlitá touha po štěstí, ta že je bez cíle, bezpředmětná, *ta že nikdy nedojde svého ukojení?*

Nuž, to je to, co já nevěřím! Nevěřím, neboť příroda si s námi nezahrává a *když nám dala touhu, dá splnění této touhy*. Aspoň ve všech ostatních věcech to tak vidíme; a jen v tom jediném případě bychom se klamali? Příroda dala oči,

ale dala k tomu i světlo; dala uši, ale dala k tomu i melodie, dala žízeň, ale dala k tomu i vodu — jediné zde, v tom případě by udělala výjimku, že dala neuhasitelnou žízeň po štěstí, ale štěstí k tomu by nedala?

Když příroda stvořila lva, stvořila k tomu i maso gazely, když stvořila orla, stvořila k tomu i skály a rokle.

Jen u člověka by dělala výjimku? Jen do nás by vlila opravdovou, skutečnou touhu, abychom se pak spokojili bídným padělkem, pomíjejícností a pozemskou prázdnotou?

Ne! Kdyby z Marsu k nám zaletěl živý tvor a ten by měl křídla, zajisté všichni bez rozmyšlení bychom řekli, že na Marsu je takový svět, v kterém lze létat! Zrovna tak když zpozorujeme na lidské duši křídla, jež ji vznášejí do výše, můžeme právě takovým právem tvrditi: Musí býti nekonečný Bůh, k němuž nás tato křídla chtějí pozvednouti!

Když velkou mořskou škebli přiložíme k uchu a nasloucháme, uslyšíme zajímavé dunění: říká se, že moře duní ve škebli, zazní v ní velké moře, z něhož škeble pochází a kam zpět touží; zrovna tak, když pozorně v hloubi nasloucháme své duši, svým tužbám, i odtud vychází tajemný povzdech, touha, hlas: zaslechneme hlas Boha, vznešeného Boha, od něhož duše naše pochází a po němž touží.

Draží bratři a sestry! První otázka malého katechismu a nejvážnější problém všech lidských záhad zní: »Proč jsme na světě?« Zda umí na ni dáti odpověď nevěra? Ale takovou odpověď, jež nás uklidní, potěší! Odpověď, z které plyne chuť k žití a síla k práci.

Ohlédněme se kolem po světě: všecko míjí, řítí se k svému zániku. Zvadnou listy... zhyne zvíře... zemře člověk... Slunce chladne... až jednou všecko bude ztrnulé.

A tento nemilosrdný, všecko ničící okamžik nám klade otázku: Nuž, nač to všecko bylo?

Proč jsem vůbec žil? Proč žilo lidstvo? Nač byly dějiny lidstva, tolik utrpení, tolik slz, tolik útrap, tolik starostí?

Hle, strašná otázka, na kterou nevěra neumí dáti odpovědi. Poslyš odpověď starých mudrců a pak poslyš odpověď dneška: úplný bankrot, úplný nezdar nevěry!

Na konci dnešního kázání si tedy musíme volit!

Bud' věřím, že Bůh jest, nebo věřím, že není.

Bud' věřím, že jest život posmrtný, nebo věřím, že hrobem se všecko končí.

Bud' věřím, že jest blaženost věčná, nebo věřím, že touha po blaženosti ve mně je pouhý slepý pud.

Musíme volit — co si zvolíme? Slunečné jitro, nebo bezhvězdnou noc? Příjemné teplo, nebo chladný led?

Já jsem si už vyvolil!

Já věřím . . . , neboť se nechci zbláznit!

Věřím, neboť nemohu chápat, že všecko to je jen začátkem bez konce, že to je cestování bez konečné stanice.

Věřím, neboť nemohu chápat, že vše to je jen květ a žádání plod, jen touha a žádné ukojení. *Ve mně žije touha po štěstí, a já věřím, že dojdou uspokojení: v šťastné říši svého dobrotivého Boha. — Amen.*

XIV.

CO ŘÍKÁ SPOLEČENSKÝ ŽIVOT: ZDA JEST BŮH?

Draží bratři a sestry v Kristu!

Zázraky vesmíru hlásají, že jest Bůh, nejhlubší touhy lidské duše požadují, že musí býti Bůh — o tom už byla řeč v minulém kázání. Dnes však tvrdím novou větu snad trochu v překvapující formě: *Musí býti Bůh už proto, že jinak bychom nebyli s to vysvětliti, že lidstvo tak velice cítí postrádání Boha, a to tou měrou, že to vůbec nemůže snést.*

Zkusme vyjádřiti tyto dvě myšlenky: I. *lidstvo bolestně cítí, že mu Bůh chybí, ba dokonce: II. nemůže to ani snést.*

1. Lidstvo pociťuje, že mu Bůh chybí.

Myslím, že není člověka na obzoru zemském, jenž by byl se současným stavem věcí na světě spokojen. Každý hlásá, že musíme očekávati lepší dobu, neboť dnešní lidstvo trpí jakousi základní chybou.

Nuž, co nám chybí? — tu se názory lidí značně rozcházejí. Jeden vidí hlavní chybu v tom, že rozdělení majetku v lidstvu není uspokojivé; druhý v tom, že společenské třídy se jedna druhou podceňují, třetí žaluje na stát, že se dostatečně nestará o své poddané, stát si zase stěžuje na své občany, že neplní své povinnosti. Dělník si stěžuje na kapitalistu, kapitalisté na dělníky. Stáří na mládež, mládež na vychovatele . . .

Ale na všechny ty stížnosti jen tolik můžeme říci: v tom není hlavní chyba! Vše to je jen znakem skutečné, opravdo-

vé choroby, jen symptomem, ale ne vlastní pravdou. Nuž, v čem je naše skutečná chyba? V tom, že 1. *myšlení člověka* a 2. *život jeho se odvrátil od Boha*, čímž člověk ztratil pod sebou pevnou půdu a teď už nemůže najít své původní stanovisko.*)

Cítím, že toto tvrzení — jak to jen mám říci? — zní příliš theologicky. Snažme se to hlouběji analysovat, zda je tomu skutečně tak?

1. Tedy já tvrdím, že první naše chyba je ta, že *naše myšlení se odtrhlo od Boha*.

a) Od kdy je člověk na světě, *se ještě tolik rozumově nepracovalo jako dnes — to je skutečnost*. Kolik knih, kolik časopisů, kolik škol, kolik laboratoří, kolik museí, kolik knihoven! Jeden objev sleduje druhý, jedna hypotéza vyvrací druhou, jedna theorie kope hrob druhé... Je to svatá skutečnost: takovou horečnou činnost ještě ani jeden věk nevyvinul.

A přece, co vidíme? Vidíme, že *z této horečné činnosti přece nechce plynouti lidstvu žádné požehnání*. Dnes víme stokrát více, než věděli naši předkové už i jen před padesáti lety — ale zda jsme i stokrát šťastnější, než byli naši předkové? *Že jsme rozčilenější, toť jisté! Že jsme neklidnější, toť jisté! Ale zda jsme i šťastnější, zda máme větší radost ze života, zda jsme životaschopnější? — kdo může na to kladně odpovědět?*

b) Když nás tedy vzrůst našich vědomostí není s to učiniti blaženějšími, musíme z toho odvoditi důsledek: *Věda sama není dostatečným pokrmem pro lidskou duši*.

Kdyby člověk pozůstával jen ze žaludku, stačila by mu strava pozůstávající ze zeli a z masa; kdyby člověk jen

*) V. Linhardt: Von Menschen und Dingen der Zeit. Freiburg 1929, str. 178 a násl.

z mozku pozůstával, stačila by mu za stravu věda. Ale člověk je něco víc než žaludek, víc než mozek, a proto, i když sebevíce se vědou nácívá, bude to vždycky jen jednostranná strava a chybí jakýsi vitamin, a protože chybí, nastanou v něm poruchy. S našimi vědomostmi už jsme skoro tak daleko, že poznáme skoro všechny hvězdy, skryté síly přírody, elektróny skládající hmotu, jen dvěma otázkám se vyhýbá myšlení, které se odtrhlo od Boha, a na ty se ani neodváží dáti odpověď: *Odkud všechno pochází a kam se ubírá?*

Takové myšlení rozkládá sice všechny jevy v životě lidském, měří je experimentálně v laboratořích, sestavuje tabely, rozkládá je na částky — jen to se neodváží přiznati, že přes všechny pokusy, analysy, rubriky zůstává v nás něco neuchopitelného, nezměřitelného, co my křesťané zveme »duší«.

Takové myšlení nám kreslí na podkladě pravých pramenů dějiny minulých tisíciletí, poukazuje na dějinnou úlohu zeměpisných, národnostních a hospodářských okolností — jen to se neodváží přiznati, že po všech těch vysvětleních ještě zůstává jeden činitel, který rozvoj člověka tak jasně řídil, to, co my křesťané nazýváme plným právem »prozřetelností Boží«.

Takové myšlení nafilosofuje svazky knih, tvořících celé knihovny o státě, společnosti, právu, morálce, ale nepřizná se, že z jeho úmorné práce neplyne požehnání proto, že se neodváží nechat zazářiti na tyto těžké problémy pomíjejícího života zářící paprsky věčného Boha.

Poněvadž k správnému pochopení života nám dodá jen Bůh sám světla, světové dějiny jen skrze toto světlo jsou pochopitelné, mravnost jedině v Bohu má skalopevné základy, právo jen on chrání před násilností, jakož i jen on je s to

*zachrániti titanskou rozumovou práci člověka před nezdar-
rem!*

Hle, tu je mé dnešní téma: Přece musí býti Bůh, když lidstvo tolik cítí, že mu chybí, když bez něho i nejneúnavnější činnosti chybí koruna požehnání!

2. Musíme však v našem rozjímání pokračovati dále. Nejen naše myšlení se odtrhlo od Boha, nýbrž i náš život. A že musí býti Bůh, poněvadž jinak nás čeká mravní nezdar a úplný bankrot, to nikde nevidíme jasněji, než na životě lidí, kteří se odloučili od Boha.

a) Hled'te jen, *co si myslí takový moderní člověk o životě*. Jaké jsou jeho touhy? »Dobře žítí.« Ale co považuje za dobrý život? Jeden, aby měl mnoho peněz. Druhý, aby se mohl hodně baviti. Třetí, aby mohl mnohým rozkazovati. Čtvrtý, aby se mohl dobře najisti... Tak žije dnešní člověk...

A výsledek?

Nuž, výsledek je hrozný! Lidé nejsou s to žítí klidně jeden vedle druhého... Mizí charakter, věrnost, mravnost, čisté ruce, čisté srdce. Jeden druhému nevěří. Slovo muže už nic neplatí, daná přísaha není již svatou, rodinný život není již svatyní. Kdo je svědomitý v povinnostech, toho považují za zaostalce, kdo nesáhne po majetku bližního, byť to v tajnosti mohl učiniti, toho nazývají nezkušeným, a kdo si uchrání mravní, čistý život, toho přezývají sebemučícím fakirem.

Avšak stát dělá vše, co jen může. Kdy bylo tolik škol? Kdy se psalo tolik pedagogických knih? Kdy se stavělo tolik tiskáren, tolik knihoven, museí, vysokých škol, »chrámů věd?« Avšak lidstvo je při všem tom unavenější, neklidnější a nespokojenější. Nuž, na co jsme zapomněli, co nám ještě chybí?

b) Má ten člověk všecko, *jen — Boha nemá, a proto, že nemá Boha, nemá vlastně nic*. My máme Boha, my věříme v Boha, my chceme podle jeho předpisů žiti — a zajisté i nám tak těžkým připadá ten boj o království nebeské! Ale zda při tom můžeme očekávati, aby byl mravný ten národ, jenž Boha neuznává!

O bankrotě evropské kultury, o nastávajícím zhroucení evropských národů slyšet dnes mnohem více než kdy jindy, takže nemůžeme to přejít jen pokrčením ramen. Evropské národy hrály vedoucí úlohu na světě přes půl druhá tisíciletí, a teď — jak krok za krokem slyšíme — blíží se k svému hrobu.

Co může býti příčinou toho? Co může býti příčinou toho, že evropské národy zestárlý? Že ztratily chuť k životu! Že v Evropě se každých 11 minut někdo zavraždí. Že rodinnému životu hrozí zhroucení! Že v jednom velkoměstě se roku 1928 odpovídalo před soudem 175.000 mladých lidí! Všecko svádět na hospodářskou krizi a hmotnou bídu přece také nelze!

A jiná výmluva na to není než ta: *Zuřivý a evropské lidstvo v základech ohrožující mravní nihilismus dneška pochází z otřesení víry v Boha*.

Tak se osvědčil výrok moudrého Platona: Dříve možno postaviti město v mračnech, než opanovati národ bez víry.

Tak se splnilo tvrzení Chateaubriandovo: »Zrušte bohoslužbu evangelia, a v každé vesnici bude potřebí vězení a kata.«

Tak se ukázalo správným tvrzení Napoleono: »Národ, jenž nemá víry, možno jen děly ovládat.«

A tak se ukázalo správným tvrzení Schillerovo: »Když se v státě zakolísá náboženství, nekolísá se jen ono. Ne, ne! Nýbrž s ním se kolísá i každý sloup společnosti: každá vážnost, každé zákonodárství, každá kázeň, čest, mrav.«

A tak se ukáže správným i tvrzení v mém dnešním kázání: *Přece musí být Bůh, neboť kdyby Boha nebylo, opravdu nebylo by pochopitelné, že jeho popírání působí v lidstvu tak hluboké poruchy.*

2. Lidstvo nemůže snést, aby mu chyběl Bůh.

Naše myšlenka však má i pokračování, které výmluvněji svědčí pro Boha: Lidstvo nejen cítí, že mu Bůh chybí, a to že způsobuje poruchy v společenském životě, nýbrž *není vůbec s to Boha na delší dobu postrádat!*

1. *Lidská duše má jeden problém, který ji vždy zajímal, od kdy jen lidé jsou na světě, a který ji nikdy nenechá na pokoji, dokud jen lidé na světě žítí budou, a tento problém je: tajemství Boha.* Člověk ještě neviděl Boha a přece ještě nebylo člověka, který by se nikdy nebyl střetl s tajemstvím Boha a který by nebyl nucen zaujmouti k této otázce určité stanovisko.

Není na světě člověka, jenž by nehledal Boha. Jeden ho hledá mezi hvězdami, druhý mezi silami přírodními, třetí dělá z něho démona nebo nevědomou, usínající světovou duši. Čtvrtý se koří Bohu, další ho proklíná. Jeden se před ním skloní, druhý proti němu povstane . . . *ale popříti ho nikdo nemůže.* Ani bezvěrec, ani bezbožník.

2. Častokrát je slyšet stížnost, *v jak nevěřícím světě žijeme!* To je však jen jedna strana medaile. Na druhé straně pozorovati horečné hledání lidské duše, s jakým se vrhá na náboženské otázky.

V nevěřícím světě žijeme? Množství náboženství tomu nenasvědčují! Dokonce z týdne na týden vzniká nová náboženská společnost. Neklidné tápání, neustálé hledání Boha ukazuje, že lidstvo nesnese, aby mu chyběl Bůh.

V nevěřícím světě žijeme? Množství spiritistických sedánek, theosofie, anthroposofie, mystické a okultní zjevy tomu nenasvědčují.

V nevěřícím světě žijeme? Směšné výhonky moderního světa tomu nenasvědčují.

Někdejší úředník pařížské prefektury sestavil zajímavou statistiku (Reichspost, 1929, 11. srpna). Podle ní v Paříži — v tomto »osvícenském městě« — v tomto »nejvzdělanějším městě« vydělávají věštcí, astrologové, věšticí z karet, z rukou, denně na 200.000 franků. Je to mnoho peněz? Není to sice velice mnoho, když počítáme s tím, že v Paříži je na 34.600 takovýchto podniků. A jsou pařížské noviny, které jen z inserátů věštců z rukou a okultistů mají ročně 300.000 franků zisku.

A viděli jste už, že v období závatných technických pokroků, v této na své pozitivní výsledky v přírodních vědách pyšné, osvícenecké, moderní době se jen jen hemží podobné inseráty nejenom v pařížských, nýbrž i v jiných cizozemských listech? Kdo se nabízí, aby si jich lidstvo všimlo? Věštcí, grafologové, spiritisté, astrologové.

V nevěřícím světě žijeme? Newyorský telefonní seznam tomu nenasvědčuje. Pohled'te do newyorského telefonního seznamu a tam najdete vedle rezníků, malířů atd. i zvláštní odstavce: »Věštcí a věštkyně!«

V nevěřícím světě žijeme? Okna aut tomu nenasvědčují. Zda je vůbec šofér, který by se dal na cestu, dříve než zavěsí na okna svého vozu nějaký fetiš, nějaký totem? Dnes už jsou zvláštní továrny, které se zabývají výrobou takovýchto odznaků pro štěstí. Nejednou čteme o letcích, přeletěvších oceán, že jeden u sebe měl opici, druhý kanára, jiný krokodila za »ochranný talisman«.

Dnešní člověk se opovrženě usmívá, když slyší, že kdysi lidé smekali klobouky z pověry, když mimo ně přešel prázdňný dvorní vůz. A tentýž člověk je schopen hodiny civět v přeplněném nádraží, aby mohl být jen na okamžik užití vracející se Miss Evropu.

A tak se ptám konečně: *V nevěřícím světě žijeme? Nikoliv! Dnešní život o tom nesvědčí.* Nuž, o čem svědčí? Svědčí, že lidská duše nemůže dlouho setrvati bez víry a že touží po jakési víře a *kdo nevyznává Věřím v Boha, ten místo toho věří v takové hlouposti.* Ukazuje to, že kdo ztratí svou víru, ten se stane věřícím. Ukazuje to, že není-li náboženství, které dá člověku důstojné ideály, člověk si vytvoří sám jiné, nedůstojné, směšné.

To znamená: lidský život svědčí o pravdě mého dnešního kázání: *Musí býti Bůh, neboť kdyby Boha nebylo, opravdu bychom nebyli s to pochopiti, že člověk nemůže snést, aby mu Bůh chyběl.*

* * *

Drazí bratři a sestry! Už mnozí se pokoušeli v uplynulých tisíciletích, aby tuto věc změnili, snažili se odstraniti slovo Bůh ze slovníku lidstva — ale bez zdaru.

Přišel *Voltaire* a roku 1753 zavolal do světa: »Za pětadvacet let nastane pro Boha soumrak.«

Přišel *Nietzsche* a zavolal do světa: »Bůh je mrtev, vy a já jsme ho zavraždili.«

Přišla šílenost francouzské revoluce, která odstranila křesťanský kalendář, změnila jména měsíců a pak dala odhlavovat národu v stínu gilotiny roku 1793: zda jest Bůh? A uprostřed zastrašených, ohlušených, zdivočených lidí se našla jen jedna stará, svraštelá žena, která své třesoucí se rámě zvedla pro Boha: »Pour Dieu, pour Dieu!« Jediný hlas na straně Boží — ostatní proti němu! A začalo se žiti bez

Boha! Loupilo se, ničilo se, vraždilo se — až jednoho rána se objevily v ulicích Paříže plakáty, plakáty Robespierrovy: »Národ francouzský věří v Boha...«

Nuž, ale vy jste se přepočítali, vy »plémě zmijí!« (Mat. 23, 33.) Marně se napínáte! Nedobře to děláte!

Mám vám říci, jak byste to měli dělat? Mám vám říci, co byste měli dělat, abyste zničili jméno Boží?

Stvořte nové lidstvo, utvořte si jiného člověka! Člověka, jenž nemá oči, nemá duši, nemá srdce!

Neboť dokud dnešní lidstvo bude žiti na světě — člověk, před nímž se zrcadlí velký ten svět se svými závratnými krásami; v jehož svědomí neustále zaznívá hlas mravního světového řádu; člověk, jehož trpící srdce ze tmy a z trpkostí pozemského života touží po prameni úplné pravdy a blaženosti — dokud takový člověk žije na světě, dotud bude platit i slovo Písma svatého o Bohu: »Tisíckrát tisíc mu slouží a desettisíckrát stojí po jeho boku« (Dan. 7, 10.), a to nejen že stojí, nýbrž klečí a klečící se modlí: »*Chvála a sláva a moudrost a dík a čest i moc a síla Bohu našemu na věky věkův, amen.*« (Apok. 7, 12.)

XV.

MUSÍM V BOHA VĚŘITI!

Drazí bratři a sestry v Kristu!

Nedávno zemřel nejhroznější politik světové války, který jednou právem byl nazýván »tygrem«, byl to někdejší francouzský ministerský předseda Clémenceau. Po jeho smrti se množství spisů zabývalo jeho životem, jeho prací — ale na

mne působila z tohoto ohromného množství článků zvláště jedna epizoda.

Četl jsem o něm, že jednou chtěl jakýsi malíř ministerského předsedu malovati; ale po třetím modelovém sedění se vzdal úmyslu.

— Nešlo to! — vykládal později jednomu ze svých přátel. Jakási zeď stála mezi námi. Doma mi najednou splynuly všechny jeho tahy... Jakási zeď... Až konečně jednoho rána jsem se musil vzdát další práce. *Tento člověk nevěřil v Boha*... ať jen někdo zkusí z takového člověka udělat portret! — stěžuje si umělec.

Bratři, sestry! Umělec nechal plátno nedokončené. Nebyl s to namalovati člověka, o kterém věděl, že nevěří v Boha. *Neboť člověkem nás činí jedině víra v Boha!* Kdo v Boha nevěří, nemůže býti »k obrazu Božímu stvořený« člověk. Kdo v Boha nevěří, z toho nemožno lidský obraz namalovati. Čelo a tvář takového člověka jsou v nesouladu. Profil by sice byl lidský, ale mozek za čelem popírá to, co nás zvedá nad zvíře: podobnost k Bohu.

Co jsem tuto malou epizodu četl, nedá mi pokoje myšlenka: Nuž, hle, proto mizí z tváře dnešního lidstva lidské tahy! Proč? Protože stopy Boží vždycky více mizí. Musím věřit v Boha, neboť *toho člověka, jenž nevěří v Boha, nejen že nemožno zobraziti lidským obrazem, nýbrž ten nemůže ani žítí lidským životem*, — hle, toť důležité téma mého dnešního kázání. Dnešní kázání bude zároveň zakončným první polovice letošního cyklu, a bude proto i shrnutím všech důkazů, které jsem doposud v kázáních přednesl a které člověka k Bohu pudí.

V dosavadních kázáních jsme zkoumali rozličné zjevy životní a přihlíželi jsme, jak pudí člověka k tomu, aby se

k Bohu obrátil, u Boha hledal záchrany, t. j.: aby v Boha věřil!

Co jsme to vlastně viděli, co nás především pudí, abychom v Boha věřili?

1. K Bohu mne pudí rozum.

Kdo popírá Boha, ten jedná a) nesprávně a b) nerozumně.

a) *Jedná nesprávně!*

Nuž ... konečně ... kdo přese všechno chce zavírat oči, ať je zavře.

Kolem něho se točí *miliony hvězd závrtných světů* — a takovýto člověk může s pokrčením ramen říci o celé světové harmonii: Budiž! Co mně je po tom?

Kolem něho hlásá *říše zákonů organického i neorganického světa* moudrost Tvůrce — on však s pokrčením ramen může říci: Nuž, dobrá! Co mně je po tom?

Může se dívat *na nepochopitelný zázrak lidského těla*, v kterém každý tep srdce hlásá mysterium nadlidské moudrosti — on může pokrčením ramen říci: Budiš! Co mně je po tom?

Toto lenivé myšlení je největším nebezpečím pro viru mnohých lidí!

Podobně činil *Napoleon* ve svém mládí, když byl omámen mocí. Když pak na ostrově sv. Heleny měl možnost v samotě přemýšlet, duše jeho se vrátila k nábožnosti a rád obracel řeč na takovéto téma. Jeden z jeho družiny, generál Bertrand, byl jiných názorů a takto řekl k Napoleonovi: »Co je Bůh? Vždyť vy jste neviděl Boha!« Císař odvětil: »Ani vy jste neviděl mého ducha a pro mé vítězství přece jste říkal, že jsem velkým duchem. Ale což jsou má vítězství v porovnání s díly Všemohoucího? Co jsou mé nej-

krásnější válečné činy v porovnání s pohybem hvězd? Když jste vy dovedli uzavíratí ze skutků jednoho smrtelníka na jeho velkého ducha, kterého přece nevidíte, proč nechcete usuzovati z nádherných děl tvůrčích na neviditelného Tvůrce?«

Tak jest, drazí bratři a sestry! Boha dovedu vnímatí *jak rozumem tak i srdcem*. Rozumem, který z tisícerych zjevů ve světě usuzuje na Boha; a srdcem, které v úzkých ramenech marnivých pozemských radostí a pomíjivého štěstí touží po prameni nepomíjejícího štěstí, po Bohu.

Když však někdo odvrátí svůj rozum a své srdce od Boha, na toho se snese temnota zapírání Boha, neboť postrádá to, čím by mohl Boha vnímatí. Může však jinak býti velice učený, obratný, životaschopný, — ale marně: *ztratil cit, směřující k Bohu!*

Chtěl bych vysvětliti podobenstvím, co jsem teď řekl. Na nebi svítí slunce, zářící, teplé slunce. Odkud to vím, že je slunce? Svědčí o tom mé oči, které vidí jeho zář, a říká to můj pocit, který cítí teplo. Řekněme, že bych ztratil tyto dva smysly — a v tom okamžiku slunce se mi ztratí a já popírám, že slunce vůbec jest. Uši mi zůstanou, ale ty o slunci nic nemluví, chuť a hmat mi zůstanou, ale ty o slunci nic neříkají.

Jeden z nejslavnějších současných amerických přírodních vědců, Nobelovou cenou poctěný Robert Andrews Williken takto píše o vztahu víry k vědě: »K zamítání víry nemáme žádného vědeckého podkladu. Kdo tyto dvě věci neumí sloučit, je sám vinen... Výslovně tvrdím, že zamítání víry postrádá jakýkoli vědecký podklad. Podle mého úsudku je rozlučka mezi vědou a vírou neodůvodněná.« (Der Fels, 21. roč., str. 110.)

Co jiného znamenají tato slova, než to, že ten, kdo se

vydává za nevěrce a při své nevěře se odvolává na vědecké výzkumy, jedná nesprávně.

O tom byla řeč v celém kázání.

b) Ale byla řeč i o tom, že kdyby člověk popíral Boha, jednal by nejen nesprávně, nýbrž i bez *příčiny*.

Bez příčiny, neboť *bez víry se člověk ani tak neobejde*. Dnešní člověk se pustí do každé otázky se svou »vědou« — ale nedostane se přitom daleko. Neví, co se skrývá za známými hranicemi světa a co se skrývá v jeho vlastním nitru, v hloubce jeho »já«, co to je, co pociťuje odpovědnost, co činí jednoho hrdinou, druhého bídíkem, co po nás zůstane po smrti — na to vše neumí dáti odpovědi, ačkoliv jsou to otázky hluboko zakořeněné do života.

A víra dá odpověď. *Ne sice na všechno, co bych rád chtěl vědět, ale co odpoví, to je silné a jasné*. Dogmata víry stojí pevně, jako skály v bouři. V bouři na skále státi je těžký úkol, ale kdo už jednou byl zmitán zpěněnými, bijícími mořskými vlnami, ten raději bude stát na pevné skále!

»Já nepotřebuji dogmat! Já chci míti individuální názor světový!« Och, vždyť ty vůbec nevíš, co je dogma! Neznáš strašný neklid těch, kteří žijí bez dogmatu, bez víry. Ty nepotřebuješ dogma?! Ty dáváš přednost mlze před slunečním paprskem — raději bloudit, než míti kompas?

Ty jen »vědět« chceš, ale »věřit« nic! Ty nepotřebuješ víry! Ale kdybys věděl, že i nevěřící má své »Vyznání«, jenže se nezačíná: »Věřím v Boha...«, »Credo in unum Deum...«, nýbrž: »Credo omnia incredibilia«, »Věřím všechny neuvěřitelnosti.«

Kdybys věděl, že nevěřící musí uvěřit věci, které uvěřit je mnohem těžší, než křesťanské »Vyznání«! I v nevěřícím je víra, ba ještě větší víra, než ve věřícím, jenom že víra se v něm proměnila v ocet, kdežto ve věřícím zůstala čistým

vínem. Ale jak ocet i víno vydávají spolu svědectví, že někde musí býti vinný keř, zrovna tak hlásá nevěřící i věřící, že musí býti — Bůh!

Ano, zní to sice podivně: *i nevěřící mají Vyznání!* Jak zní toto vyznání?

»Věřím, že není Bůh a celý tento nádherný svět se svými vznešenými zákony, pořádkem, krásou jest dílem slepé náhody. Náhodou sice nevznikají žádné hodinky, ani hrot tužky, ale já věřím, že tento nádherný svět vznikl sám od sebe.«

»Věřím, že Ježíš Kristus nikdy nežil a když i žil, nebyl Bohem, nýbrž jen člověkem a vůbec se nedivím, jak jest možno, že sta a sta, miliony a miliardy padalo a padá před ním na kolena a nemohou naň zapomenout!«

»Věřím, že pozemským životem se všechno skončí, za hrobem nic není, ačkoliv můj rozum, mé srdce a ustavičné přesvědčení celého lidstva se vzpírá takovéto myšlence.«

Hle, několik vět z »Vyznání« nevěřících! A všechny ty nemožnosti uvěřit — nuž, není k tomu potřebí mnohem větší víry, než ke křesťanskému »Vyznání«?

Ale ptám se dále: Zda se zlepší, ulehčí lidský život nevěrou? Zda se zlehčí tíha utrpení, zda se osuší slzy na naší tváři? Zda budu mravně silnější?

A hle, už mám hned druhou myšlenku, kterou jsem rozvinul v jiném kázání: K Bohu mne pudí nejen rozum, nýbrž i mravní vědomí.

2. K Bohu mne pudí i mé mravní vědomí.

a) Hrdinné epos starých Řeků a zároveň mistrovské dílo světové literatury je Odyssea. Hrdina tohoto eposu Odysseus jest dlouhá léta zmitán na moři a po každé, když vy-

sílá své druhy, aby zkoumali neznámý břeh, dává jim zajímavé poučení. Pozorujte — říká jim — zda obyvatelé ostrova ctí bohy anebo je mají v nevážnosti. Ctí-li je: jsou dobří lidé, nectí-li: jsou divocí a ukrutní. (Odyssea IX., 174.)

Co Odysseus před tisíci lety vyrozuměl ze zkušenosti, to je i dnes platná pravda. Člověk vždy věřil v Boha a jeho idealism, jeho mravní vědomí, jeho radost ze života byla vždycky živena z víry v Boha. Národ bez Boha nejen že vůbec ještě neexistoval, ale kdyby se jednou o to pokusil, musil by v ohledu mravním zhynout.

Pevnou páteř v pokušeních, idealism k neúnavné práci a lidské sebevědomí může nám dáti jedině víra v Boha.

»Nur wer vor Gott sich fühlet klein,
kann vor den Menschen mächtig sein.«

Ano, jen ten může býti mocný před lidmi, kdo se dovede sklonit před Bohem.

»Kdo nemá Boha pánem, ten má mnoho pánů« — praví staré přísloví a pravdu tohoto přísloví potvrzuje i obraz moderního duševního života: jaká nejistota nastává v životě krok za krokem po zhroucení víry v Boha, jaká slabost v oboru mravnosti! Netvrdím, moji draží, že člověk neb národ, ztratí víru, ztratí zároveň i mravnost, ne, ale tvrdím, že ztrátou víry se počíná rozklad, který vede k úplnému zhroucení. Když slunce zapadne, ještě nebude hned tma, ale ... stmívá se.

b) Ale je v oboru mravnosti ještě jeden zajímavý zjev, který ukazuje, jak velice je lidská duše prosycena vírou v Boha.

Dokonce i život těch, kteří se přiznávají za nevěřící, je přeplněn věcmi, které nacházejí vysvětlení jedině ve víře. Co

ukazuje tato skutečnost? To, že celá lidská přirozenost se staví se vši silou, se svým hlubokým, zdravým pudem proti nevěrectví.

Uvedu jen malý příklad. Není ani jednoho nevěřícího člověka, který by se nebyl zhroutil, když se dověděl o lidožroutství cikánů v okolí Košic (nedávno jsme četli tu strašnou zprávu). Kanibalism je rozhorleně každým člověkem odsuzován. Avšak *jediné věřící člověk má právo, aby se nad tím pobuřoval*. Kdo popírá Boha, jakým právem se nad tím rozčiluje? Vždyť podle něho člověk není nic více než zvířel! A když někomu lidské maso lépe chutná než pečené kuře...

Ano: když není Boha, je člověk jen zvířetem, a když je zvířetem, pak se nemusí ani rozčilovati nad kanibalismem! Věru, jak nesmyslné myšlenky musí přijímati ten, kdo chce býti vážným přívržencem ateismu! Neboť lidský rozum a lidské mravy pudí člověka k Bohu.

Ale pudí k němu ještě i třetí mocnost: hodina utrpení.

3. K Bohu mne pudí utrpení.

a) *Hodina utrpení!* Hodina, v které by člověk dal celé své vědění za drobet útěchy! Hodina, v které kanoucí slzy zanechávají na tváři hluboké brázdy a sklíčené srdce hrozí rozpuknouti! Hodina, v které jasně vidíme pravdu, že »bez Boha to člověk nesnese.«

Tvrdé skutečnosti života otevírají oči i těm, kteří je kdysi z pohodlí před Bohem zavírali. Jak zajímavé je v této věci vyznání slavného afrického cestovatele *Stanleye*: »V samotě Afriky zakořenila se víra ve mně tak hluboko, že se stala mým duševním vodítkem. Skutečných a podstatných pokroků můžeme dosíci jen v náboženském přesvědčení; bez

něho je tak zvaný pokrok jen prázdný a pomíjivý. Bez víry v Boha jsme zmitáni na moři nejistot.«

b) *Utrpení, rány osudu, nemoci, bolesti stíhají jak věřící tak i nevěřící, ale jak velký je rozdíl v chování obou! Nevěřící buď bezmocně hrozí pěstí trpkému osudu, nebo se s tupou resignací zmitá v bolestech, které se mu zdají jako by bez cíle.*

A teď hleďte, jak trpí věřící! Zda je člověk, který by byl trpěl tolik jako *svatý Pavel*? Ale kdo ho slyšel stěžovati si? Kdo ho slyšel plakati? Naopak slyšíme, jak překypuje vděčností k Bohu, který ho utěšuje: »Veleben budiž Bůh a Otec Pána našeho Ježíše Krista, Otec milosrdenství a Bůh veškeré útěchy, který nás potěšuje ve všelikém soužení našem.« (2. list ke Kor. 1, 3 a další.) Ano, hojně je mé utrpení — píše — ale ještě hojnější je útěcha. »Jsem naplněn útěchou, překypuji radostí při všem soužení svém.« (Tamže 7, 4.)

Stává se často v životě, že se sejdou lidé zcela opačných názorů: věřící a nevěřící, a nejednou se už stalo, že v tichých hodinách důvěrné rozmluvy plynulo se rtů nevěřícího přiznání: »Já ti závidím, že máš víru... jak šťastný může býti ten, jenž má víru.«

Vedle toho postavím ještě vyznání světoznámého básníka *Goetha*, jemuž osud přál a jenž byl od všech lidí považován za šťastného. Řekl 27. ledna 1824 v rozhovorech s *Eckermannem*, že nebyl za svých 75 let ani jeden týden šťasten, a v jednom ze svých dopisů dává nám nahlédnouti do svého pustého duševního stavu: »Tak jsem se cítil jako ten potkan, který sežral jed; zaběhne do každé díry, pohltí každou tekutinu, sežirá všecko, co mu jen do cesty přijde a v jeho nitru přece jen pálí neuhasitelný, ničící oheň.«

(Goethes Werke. Weimarer Ausg. 4. Abt. II. Bd., str. 292.)

Hle, jak se plní pravda ruského přísloví: Bez otce možno žítí, bez matky možno žítí — bez Boha žítí nemožno!

Bratři, sestry! Náboženství má mnoho nepřátel, ale má i dvě nadmíru silné opory, které se nepodaří jeho nepřátelům nikdy vyvrátiti. Které to jsou tyto dvě opory? *Velikost*, jakož i *maličkost* člověka. Velikost člověka, jehož k nebi spějící touhu může splnit jedině náboženství, a maličkost člověka, vědomí malomocnosti, bolesti, pro které jedině náboženství může poskytnouti útěchu. *Dokud bude na světě srdce, které touží po vznešenu, kterému jsou hranice těla a hmoty příliš úzké; a dokud bude zlomené lidské srdce, které raní a páli bolest: dotud nepřátelé náboženství nikdy nezvítězí!*

Když tedy mám uvéstí ještě jinou myšlenku, která pudí člověka k Bohu, bude jí čtvrtá věta:

4. K Bohu mne pudí zdraví.

a) A pravím to ne snad v přeneseném smyslu slova, *nýbrž ve smyslu původním.*

Nedávno napsal jeden slavný lékař našeho hlavního města: »Člověk se zdravým nervovým systémem je člověk náboženský; naopak u dekadentního, vyčerpaného, k vyměření odsouzeného plemene s chorým nervovým systémem — nachází atheism anebo pověřčivý mysticism a theosofie dobrou půdu.« (Dr. Zikmund Ritoók v »Magyarság« ze dne 31. března 1929.)

Víru v Boha nelze z člověka vyhladiti proto, že bylo by potřeba z jeho nejvnitřnější podstaty odloučit kus: náboženství patří k celému člověku, tedy i k jeho *zdraví*. Nábo-

ženství je pro člověka zdravého rozumu, pro lidi chorého rozumu je pověra, a pro nerozumné je bezvěrectví.

Proto vidíme, že když chce někdo rozšiřovat víru v Boha, nemusí nic jiného dělat, než ponechat lidi jejich zdravému rozumu; a naopak chce-li někdo víru v Boha vyhladiti, bude nabíjet asi děla a vyhledávat nejhroznější mučidla, ale v Boha zakotvená víra jen tím silněji vzkvete z hrobů krvavých obětí. Zdravá lidská duše má potřebí Boha, aby na nejpalčivější otázky životní našla uspokojivou odpověď, jako kámen, který má potřebí země, aby se na ní uklidnil.

b) Ovšem víra jest ještě více potřebna k *zdraví duše, k duševní dokonalosti.*

Byl by to nejneuvěřitelnější a nejnepochopitelnější zjev v dějinách lidstva, že od jakživa, co je člověk na světě, vždycky věřil v Boha, vždy mluvil o Bohu, vždy ctil Boha — a Bůh by při tom vůbec neexistoval? Každá pohanská oběť, každý chrám, každý oltář mluví o Bohu: ruce k modlitbě sepjaté, hlas zvonu, každý liturgický obřad mluví o Bohu; každé srdce, které přemohlo pokušení, každé mravní nadšení mluví o Bohu — a tento Bůh neexistuje?

Jen uvažme, co by byla lidská kultura bez Boha! Jaká pustota a chudoba by ovládala lidstvo bez víry v Boha! Kde by byl Homér, kde Vergilius bez báji o pohanských bozích? Kde poesie Davidova bez kultu Boha? Takový Dante, Lope de Vega, Torquato Tasso bez křesťanství? Gotické stavby bez motivů víry?

Odejmi od lidstva víru v Boha, a už mizí celé jeho myšlení, dějiny, povrch celé země! Nuž, kdo to chápe, není-li Boha? Kdo chápe, že není na světě tyran, není šibenice, kata, popraviště, které by bylo s to vyrvatí víru v Boha ze srdce lidského, a že ani mudrc ani cynik není toho schopen!

Vysvětlí mi to, odpověz mi na to . . . Ani jiné odpovědi na to není, než: *Věřím v Boha! Opravdu musí být Bůh!*

*

A tím — drazí bratři a sestry! — jsme ukončili první část našeho letošního tématu. »*Věřím v Boha!*« — to je tématem letošního cyklu kázání. »*Zda je Bůh?*« — o tom byla řeč doposud. »*Jaký jest Bůh?*« — tím se budeme zabývat v příštím období.

Zatím co jsme zkoumali cesty, které vedou k Bohu, bylo potřeba ukazovat také na cesty, které od Boha odvádějí.

Cesty, které nás od Boha oddalují! Na počátku to jsou příjemné, lehké cesty: ozářené slunečním světlem, posypané květinami, cesty, vybavené všelikou nádherou hříchů! Ale pak se cesta stává čím dále tím těžší . . . slunce se chýlí k západu . . . přichází tma . . . květy vadnou . . . skály zraňují naše nohy do krvava . . . promrhaná duševní a tělesná síla mizí . . . až konečně se plazí člověk už jen po čtyřech cestou, kolem které čpí smrduté kaluže!

A cesty, které vedou k Bohu! Je to s počátku obtížná a strmá stezka, po které se s takovou únavou leze, s které staré vzpomínky stahují zpět, dolů do hlubiny. Ale za každým krokem je cesta lehčí, kraj je krásnější, výhled nádhernější . . . a na konci poletí duše dále jako okřídlený pták.

Buď na stráži, bratře, vol si dobře! Kterou cestou putuješ: tou, která vede k Bohu, nebo tou, jež od něho oddaluje? Zda máš odvahu kráčet cestou první a na lodičce svého života vztyčiti hrdý prapor neotřesené víry v Boha?

Křesťanskou víru jsem dostal dědictvím od svých předků — a proto si jí vážím a se zvláštní láskou se k ní poutám! A její první poučku — »*Věřím v Boha!*« jsem svým roz-

umem přezkoumal a teď to už vyřknu s neotřeseným přesvědčením a zavolám do světa: *můj rozum, mé srdce, má duše, mé logické myšlení, má touha po mravnosti, pravdě a štěstí požadují jednohlasně, abych věřil, neboť »není jiného jména pod nebem daného lidem, v němž bychom měli spasení býti (Sk. ap. 4, 12.), než svaté jméno našeho vznešeného Boha.*

Amen.

O B S A H

O VÍRE	5	JE-LI BŮH	87
I. VÍRA NAŠICH OTCŮ	7	VIII. JAK SMÝŠLIŠ O BOHU?	89
1. Neznámá víra	8	1. Proč musím tolik o Bohu mluvit?	90
2. Proč je zapotřebí, abychom svou víru lépe poznali	12	2. Jak smýšlíš o Bohu?	92
II. ŠTASTEN, KDO MÁ VÍRU	17	IX. CO ŘÍKÁ SVĚT: ZDA JEST BŮH?	100
1. Šťastný člověk, který má víru	17	1. Jak velký je tento svět	102
2. Šťastný lid, který má víru	23	2. Kdo je Stvořitelem světa	105
III. NEŠTASTNÝ, KDO VÍRY NEMÁ	28	X. CO ŘÍKÁ ČLOVĚK: ZDA JEST BŮH?	111
1. Nešťastný jest člověk, který nemá víry	29	1. Co říkají národové: zda jest Bůh?	113
2. Nešťasten lid, který nemá víry	36	2. Co říkají slavní mužové: zda jest Bůh?	116
IV. CO PŘIVÁDÍ K NEVĚŘE	38	3. Co říkají živé bytosti: zda jest Bůh?	117
I. Věda?	38	XI. PRO POPIRAČE BOHA »NENÍ OMLUVY«	123
1. Věda a víra	40	1. Zda musíme předpokládati Stvořitele pro svět?	124
2. Činí nás věda nevěřícími?	42	2. Jak mohou jednotlivci popíratí Boha?	126
3. Polověda musí přivoditi nevěru	45	XII. CO ŘÍKÁ MÁ DUŠE: ZDA JEST BŮH?	134
V. CO PŘIVÁDÍ K NEVĚŘE	51	I. Mravní zákon	134
II. Nedorozumění. Život. Srdce	51	1. Odkud mravní světový řád?	136
1. Nedorozumění	52	2. Odkud pochází závaznost mravního řádu	139
2. Život	56	XIII. CO ŘÍKÁ MÁ DUŠE: ZDA JEST BŮH?	145
3. Srdce	58	II. Pravda a štěstí	145
VI. JAK ZESÍLÍ MÁ VÍRA?	63	1. Úplnou pravdu!	146
I. Musím mít odvahu věřit!	63	2. Úplné štěstí!	149
1. Odvaha vzhledem k vlastnímu rozumu	65	XIV. CO ŘÍKÁ SPOLEČENSKÝ ŽIVOT: ZDA JEST BŮH?	157
2. Odvaha vzhledem k vlastnímu srdci	69	1. Lidstvo pocítuje, že mu Bůh chybí	157
VII. JAK ZESÍLÍ MÁ VÍRA?	73	2. Lidstvo nemůže snést, aby mu chyběl Bůh	162
II. Musím o svou víru pečovat!	73	XV. MUSÍM V BOHA VĚŘITI!	165
1. Proč musíme pečovati o svou víru?	75	1. K Bohu mne pudí rozum	167
2. Jak máme pečovati o svou víru?	78	2. K Bohu mne pudí i mé mravní vědomí	170
		3. K Bohu mne pudí utrpení	172
		4. K Bohu mne pudí zdraví	174

DR. TIHAMÉR TÓTH

VĚŘÍM

DRUHÉ VYDÁNÍ

VYDALO NA JAŘE L. P. 1941 NAKLADATELSTVÍ

VYŠEHRAD, SPOLEČNOST S R. O. V PRAZE

VYTISKLY

Č. A. T.

ČESKOMORAVSKÉ AKCIOVÉ TISKAŘSKÉ

A VYDAVATELSKÉ PODNIKY V PRAZE

LITURGICKÉ UMĚNÍ

JE SLUŽBA BOHU.
CHVALME BOHA JEN KRÁSNÝMI DÍLY!

POUČÍ NAS O NICH
ROČENKA
PRO LITURGICKÉ UMĚNÍ
NA ROK 1941

Návrhy chrámových
architektur, bohoslužeb-
ných nádob a rouch, far-
ních pečetí a znaků,
kresby křesťanských zna-
mení a Božích požehnání.

ZÁKLADNÍ POUČENÍ O LITURGICKÉM
UMĚNÍ OD PŘEDNÍCH ODBORNÍKŮ
REDIGOVAL ING. ARCH. BŘETISLAV ŠTORM

V K n i h á c h Ř á d u,
stran 112, cena K 32.—.

Závažná studie o tradici
a budoucnosti umění v
liturgii

BŘETISLAV ŠTORM:
LITURGICKÉ UMĚNÍ

Vyšlo jako 20. svazek
knižnice »Pro život«, stran 32, K 3.60.

U K N I H K U P C Ů

V Y Š E H R A D, P R A H A